

Michael

1 / 2004

Publication Series of The Norwegian Medical Society

Innhold

Et nyttig jubileum	3
400-årsjubileet for det offentlige legevesen og helsevesen i Norge i år 2003. Sluttrapport ved styringsgruppen	5
Oppnevning av styringsgruppe og mandat	7
Målsettinger for arbeidet	8
Organisering og møtevirksomhet	9
Samordningsgruppe for markeringer i Bergen 14. – 17. juni 2003	12
Sekretariatet	13
Samarbeid på fylkesnivå. Fylkeskomiteer	14
Kultursektoren – nasjonale kulturinstitusjoner	21
Litteraturutgivelser m.v.	31
Milepæler i jubileumsåret 2003	37
Jubileumskonferanse og andre begivenheter	40
Oppsummering av økonomiske forhold	44
Måloppnåelse	46
Forslag til innsats framover	56
Nasjonale markeringer 2003	59
Markeringer landet rundt 2003	60

Vår leder:

Et nyttig jubileum

Michael 2004; 1:3–4

Året 2003 ble helsevesenets jubileumsår og utstillingsvindu.

Doktor Villads Nielsen (ca. 1564-1616) kunne neppe ane at hans utnevning til stadslege, dvs. offentlig betalt lege i Bergen i 1603 skulle bli feiret så ettertrykkelig fire hundre år senere. Så var det da heller ikke hans person som ble feiret. Jubileet handlet om at det offentlige etter hvert tok over mer og mer av ansvaret for befolkningens helse, ve og vel. Og i 2003 hadde denne markeringen en undertone – se hva samfunnet har gjort for at vi skal ta vare på hverandre, alt dette må vi også ta vare på!

I dette nummeret av *Michael* kan man lese den offisielle rapporten om hva som har foregått i jubileumsåret. Og det er mye. Nesten i hver krok av Norge har det vært et eller annet arrangement som har sett på helsespørsmål i historisk lys og fått fram nødvendigheten av å ha tidsaspektet i minnet når man drøfter medisin, helse og helsevesen. Dessuten er sammenhengen mellom levekår og helse belyst i rikt monn, forhåpentligvis til ettertanke og overføring fra fortid til framtid.

Men medisinsk historie er ikke bare å se seg et øyeblikk tilbake over skulderen, fange noen glimt som blir stående som pokaler på hyllen eller festes som engrammer i hjernen før man fortsetter som før. Medisinsk historie er et fag som trekker tidligere tiders erfaringer om medisin, helse og helsevesen ut fra fortiden, viser dem fram og spør hva vi kan lære. Dette fag har uten tvil profitert på jubileumsfeiringene i 2003. Et to binds historieverk på høyt faglig nivå om det offentlige helsevesen er blitt produsert. Ved Universitetet i Bergen er det blitt opprettet et nytt professorat i faget medisinsk historie – riktignok bare en halv stilling i første omgang, men der regner vi med at universitetet forstår sitt ansvar og utvider stillingen raskest mulig. Ved Universitetet i Oslo ble det også opprettet et nytt professorat i medisinsk historie som en styrking av miljøet som allerede er der.

Tanken om et nasjonalt medisinsk museum fikk også en løsning i 2003, om enn neppe optimal. Norsk Teknisk Museum ble gitt ansvar for å ta vare på medisinhistoriske samlinger i offentlig eie og kunne derved åpne utstilling beregnet på museets primære målgruppe, skoleelever. Arbeidet for å opprette et nasjonalt museum som tar seg av de øvrige oppgavene, spesielt hva angår historisk kompetansebygging, dokumentasjon og formidling for fagfolk innen helseutdanning og helsevesen, går imidlertid ufortrødent videre.

Det er ingen tvil om at det store engasjementet for medisin og helse i historien gjennom 2003 har vært til stor inspirasjon for mange som ikke tidligere hadde tenkt på hvor viktige slike forhold har vært, f. eks. for utviklingen i norske lokalmiljøer. For faget medisinsk historie kan imidlertid dette også være en utfordring – å kanalisere de mange nye interesserte inn på fruktbare problemstillinger og å veilede dem til å belyse disse på egnet faglig nivå, hvilket oftest vil si å gå i dybden. Tusen blomster har blomstret og det er bra, men det kan hende at litt mer felles veiledning på forhånd også hadde vært bra.

Hva så med helsejubileets andre agenda, den som gikk ut over det medisinhistoriske, nemlig å styrke det offentlige helsearbeidet, spesielt den forebyggende medisin? Jubileet for det offentlige helsevesenet har hatt en vinkling mot offentlige helsefremmende tiltak, men kanskje spesielt mot hva man selv kan gjøre for å ta vare på helse og trivsel. Presentasjonene har ofte vært vellykkede nok, men det gjenstår å se hvordan effekten har vært på individuell atferd. Om jubileet ga noen påvisbar helsegevinst, blir en vanskelig oppgave å dokumentere.

Dessuten er det spørsmål som jubileet bare i liten grad har trukket fram og drøftet systematisk i sine presentasjoner, nemlig hva endringer av individets og samfunnets ønsker og behov har betydd over tid. Jubileet lot i stor grad muligheten gå fra seg til å synliggjøre samfunnsmedisinens og velferdsstatens nye kår og de konsekvenser nye betingelser i vår tid kan få, både på gruppenivå og for enkeltmenneskene i Norge. Faktisk kan massiv satsing på individuell, forebyggende helseatferd avlede oppmerksomheten fra overordnede forhold som trenger slik oppmerksomhet.

Helsens relasjon til andre verdier er et gjennomgående tema i medisinhistorien. Det er som regel i holdningene, dvs. i tanker og verdiavveininger som ligger forut for handlinger og tiltak at man finner de historiske årsakene til endringer, ikke i handlingene og tiltakene selv. Dette gjelder særlig for et område som helse, der så mye er både subjektivt og verdiladet. Slike momenter burde kommet bedre fram.

Effekten av jubileumsåret 2003 vil først vise seg i ettertid. Det kan hende at feiringens mangfoldighet har etterlatt et noe uklart bilde av hva samfunnsmedisinsk arbeid er, hvor dets potensiale ligger og hvordan ansvaret for folkehelsen best bør fordeles i samfunnet.

Spå skal man ikke gjøre, men man må kunne tillate seg å ha noen synspunkter på effekten av hva man opplevde i det jubileumsmettede året 2003 og i månedene etterpå. Trolig vil en slik konklusjon bli at hva resultater angår, var satsingen på medisinsk historie mer vellykket enn satsingen på å styrke det offentlige helsevesenet og samfunnsmedisinen.

Øivind Larsen

400-årsjubileet for det offentlige legevesen og helsevesen i Norge i år 2003. Sluttrapport ved styringsgruppen

Michael 2004; 1:5–112

I bind I av bokverket «Det offentlige helsevesen i Norge 400 år» har forfatteren, Ole Georg Moseng, påpekt at det ikke er riktig at den bevillingen lege Villads Nielsen fikk i juli 1603 som ordinarius medicus i Bergen er historisk korrekt tidspunkt for starten på et offentlig helsevesen i Norge. Flere leger med universitetsutdannelse hadde hatt kongebrev før Villads Nielsen for å drive legepraksis i Norge. Denne legen var heller ikke embetsmann.

På denne bakgrunn er det noe tilfeldig at vi her i landet har markert et 400-årsjubileum for vårt offentlige helsevesen i året 2003. Det kunne med god grunn vært et slikt jubileum noen år tidligere. På den annen side er det så enorme forskjeller på det norske samfunnet på 1500- og 1600 tallet og i dag at det byr på store problemer å benytte begrepet «Det offentlige helsevesen», eller mer avgrenset, «Det offentlige legevesen» om noen instans eller institusjon så langt tilbake. Dersom en hadde valgt etablering av de første institusjoner som tok hånd om syke og skrøpelige personer, de første hospitaller, kunne vi for lengst hatt 600-årsjubileum. Og det er nærmere 700 år siden kong Håkon Magnusson hadde en personlig lege.

Ikke desto mindre bestemte helseminister Gudmund Hernes seg i 1997 for å satse på et 400-årsjubileum i 2003 på grunnlag av den kongelige bevilling fra Christian IV til Villads Nielsen. Forslaget om å markere et 400-årsjubileum i 2003 ble fremsatt i et skriv datert 9. januar 1996 fra daværende fylkeslege i Hordaland, Svein Hindal. Han skrev likelydende til statsråden og helsedirektør Anne Alvik. I skrivet ble det også pekt på en del forhold som det var aktuelt å arbeide med dersom staten ville følge opp forslaget. Ett av forslagene var at staten skulle engasjere faghistorikere til å skrive et historisk verk. Sosial- og helsedepartementet nedsatte i august 1996 en mindre arbeidsgruppe på tre personer for å utrede spørsmålet om jubileumsmarkeringer i 2003. Gruppen besto av rådgiver Christian Solberg, Sosial- og helsedepartementet, rådgiver Per Wium, Statens helse-tilsyn, og fylkeslege i Hordaland, Svein Hindal (leder).

Arbeidsgruppen la frem forslag til målsettinger for det videre arbeid. Blant annet ble det foreslått ni punkter vedrørende innholdet i markeringene. Gruppen gikk inn på organiseringen av arbeidet og de vurderte økonomiske forhold. Arbeidsgruppen la stor vekt på betydningen av et samarbeid med Norges Forskningsråd om utgivelse av et historisk verk. Innstillingen ble avgitt til statsråd Hernes i juni 1997.

Styringsgruppen ble oppnevnt av samme departement i juni 1998. Gruppen har vært meget stabil, og det har bare vært én endring i sammensetningen i løpet av de fem og et halvt år den var i virksomhet. De fleste medlemmene har skiftet arbeidssted i disse årene, men har likevel vært villige til å fortsette i gruppen. For samtlige har dette engasjementet kommet i tillegg til ordinært arbeid.

I denne sluttrapporten har vi lagt vekt på å få beskrevet de ulike aktiviteter og tiltak som etter hvert ble resultatet av arbeid initiert av styringsgruppen og andre. Vi har lagt meget stor vekt på at markeringene av 400 år med offentlig helsetjeneste i Norge måtte sees i sammenheng med innsatsen til frivillige organisasjoner. Dessuten har vi lagt avgjørende vekt på at dette ikke skulle være et jubileum for sentrale helsemyndigheter. Målsettingene har blant annet tatt sikte på markeringer over hele landet, i alle fylker og flest mulig kommuner.

For å nå de mange og til dels krevende målsettingene har det vært helt essensielt å etablere et nettverk, med mange typer instanser og institusjoner, offentlige og private. Ulike samfunnssektorer har vært involvert, slike som helsetjenesten, kultursektoren, skolesektoren, høyskolene og universitetene. I 16 av landets fylker fikk vi etablert fylkeskomiteer. Uten dette omfattende kontaktnettet med utallige engasjerte og inspirerte medarbeidere ville det aldri blitt noe jubileumsår med den betydelige bredde i arrangementer, markeringer og tiltak som vi nå kan se tilbake på. Vi mener dessuten at jubileet har bidratt til viktig forskning, bokutgivelser og annen ny litteratur, og muligens større engasjement enn noensinne når det gjelder medisinsk historie og folkehelse spørsmål innen kultursektoren. Vi føler også at jubileet har ytt sine bidrag til den dagsaktuelle debatt om viktige saksforhold og prioriteringer innen helsesektoren. I tillegg har vi inntrykk av at mange forhold knyttet til jubileumsåret har medvirket til engasjement og økt bevissthet om forebyggende helsearbeid. Jubileet har i ulike sammenhenger virket som en inspirator for engasjerte helsearbeidere og andre med interesse for folkehelse spørsmål.

Det understrekes at oppgaven for styringsgruppen primært har vært å sette fokus på historien til helsevesenet og helsetjenester utenfor institusjon, og på folkehelse spørsmål. Selv ikke hele det spektret er godt nok ivare tatt. Spesialisthelsetjenesten og helseinstitusjoner har vært perifere i forbindelse med dette jubileet. Det er avgrensninger som har skjedd i dialogen med de sentrale helsemyndigheter, og da særlig Helsedepartementet.

Til slutt vil vi understreke at markeringer i jubileumsåret, inklusive utgivelse av et større bokverk og mange viktige utstillinger, filmmateriell m.v. ikke ville vært realiserbart uten bidrag og velvilje fra først og fremst Helsedepartementet og andre sentrale helsemyndigheter.

Oppnevning av styringsgruppe

Sosial- og helsedepartementet oppnevnte i juni 1998 en styringsgruppe som fikk i mandat å legge frem forslag til aktiviteter og budsjett m.v. i forbindelse med 400-årsjubileet for det offentlige legevesen og helsevesen i Norge i år 2003. Gruppen fikk blant annet ansvar for at det ble gitt ut et historisk verk.

Følgende medlemmer ble oppnevnt:

Divisjonsdirektør Svein Hindal, Haukeland Sykehus, (leder)

Seniorrådgiver Per Wium, Statens helsetilsyn, (nestleder)

Redaktør Magne Nylenna, Den norske Lægeforening

Avd.dir. Reidar Skilbrei, Sosial- og helsedepartementet

Helsesjef Ellen Skjerven, Bærum kommune, repr. Kommunenes Sentralforbund

Professor Gunnar Tellnes, Universitetet i Oslo, repr. universitetene

*Rådgiver Anne Gro Amlund, Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet
(til mars 2003)*

Avdelingsdirektør Anita A. Aadland, Sosial- og helsedirektoratet (fra mars 2003)

Førstekonsulent Grethe-Synøve Nipe, Helseavdelingen i Sosial- og helsedepartementet, var sekretær for styringsgruppen frem til mars 2001. Fra april 2001 ble oppgaven overtatt av prosjektmedarbeider Laila Liseth, Fylkeslegen i Hordaland.

Mandat:

1. Legge frem forslag til aktiviteter og budsjett for det enkelte år, samt økonomiplaner
2. Stå ansvarlig for disponering av de årlige statlige bevilgninger i forbindelse med jubileet
3. Sørge for årlige regnskap for midler disponert av styringsgruppen
4. Etablere de undergrupper som anses nødvendig og hensiktsmessig for organisering og planlegging av aktivitetene på sentralt hold
5. Inngå avtale med samarbeidspartnere på vegne av Staten
6. Bidra til etablering av fylkeskomiteer og å samarbeide med disse. Informasjon og koordinering av innsatsen i de enkelte fylker er viktig
7. Ha ansvar for at det blir utgitt et historisk verk om det offentlige helsevesens historie i folkehelseperspektiv
8. Utarbeide årsrapport innen 1. mars det påfølgende år
9. Sørge for tilretteleggingen av særlige markeringer på nasjonalt nivå

Målsettinger for arbeidet

Mye av styringsgruppens arbeid i 1999 dreide seg om et måldokument for prosjektet. Endelig versjon av måldokumentet ble vedtatt av styringsgruppen 26. november 1999.

Hovedmål:

- Øke kunnskapen og forståelsen for verdien av forebyggende helsearbeid og det offentlige helsevesen
- Sørge for verdige markeringer av 400-års jubileum
- Bidra til å styrke faget medisinsk historie i Norge

Delmål:

- Utgivelse av et vitenskapelig medisinsk-historisk verk som dekker perioden ca år 1600 til 2000
- Stimulere til at det blir utarbeidet undervisningsmaterieell til bruk i grunnskolen, videregående skoler og for høyskoler og universiteter
- Stimulere til forskning og forskningsrelatert virksomhet i medisinsk historie og forebyggende helsearbeid ved universiteter og høyskoler
- Stimulere til lokalhistorisk interesse for medisin og folkehelsearbeid
- Bidra til at medisinsk historie og forebyggende helsearbeid integreres i museenes dokumentasjon, forskning og formidling
- Stimulere bibliotekene til informasjon om folkehelse spørsmål og offentlig helsearbeid
- Samarbeide med det planlagte nasjonale medisinske museet om en jubileumsutstilling
- Utgi en bok som belyser viktige temaer av betydning for samfunnet, helsetjenesten og det forebyggende helsearbeid i årene fremover
- Medvirke til at Posten AB utgir jubileumsfrimerker i år 2003
- Stimulere til lokale markeringer og sørge for nasjonale jubileumsarrangementer i 2003

Organisering og møtevirksomhet

Styringsgruppens møtevirksomhet:

Styringsgruppen har hatt jevnlig kontakt med oppdragsgiveren (Sosial- og helsedepartementet) (fra 01.01.02 Helsedepartementet). Representanter for styringsgruppen har hatt flere møter med helseministrene Gudmund Hernes, Tore Tønne og Dagfinn Høybråten (i begge hans perioder). I tillegg til at avdelingsdirektør Reidar Skilbrei var medlem i styringsgruppen, har gruppen hatt planleggingsmøter med ekspedisjonssjef Andreas Disen i helsetjenesteavdelingen og ekspedisjonssjef Jon-Olav Aspås i folkehelseavdelingen. Fra sistnevnte avdeling har også rådgiver Vigdis Rønning vært en sentral diskusjonspartner. Styringsgruppen har fra 2002 hatt tett kontakt med departementets presse- og informasjonsavdeling, i hovedsak representert ved seniorrådgiver Brit Bod Baardsen.

Møter i 1998

Det ble holdt fem møter i 1998, gruppens første møte var i juni 1998. Det ble også holdt et miniseminar om høsten, der professor Øivind Larsen og cand.philol. Aina Schiøtz var innledere.

Møter i 1999

Styringsgruppen hadde 5 møter i 1999, 3 i første halvår og 2 om høsten. I tillegg ble det avholdt et 2-dagers seminar i mai for planlegging av det historiske bokverket.

Møter i 2000

Styringsgruppen hadde fire møter. I et møte i mai i Bergen hadde man bl.a. kontakt med representanter for Universitetet i Bergen.

Møter i 2001

Styringsgruppen hadde fire ordinære møter i 2001. I tillegg hadde deler av gruppen et ekstra møte vedrørende bokutgivelsen. Det ble også avholdt to møter med ledelsen for Den norske kulturminnedagen. I noen av møtene deltok representanter for SHD, Statens helsetilsyn og Fylkeslegen i Hordaland. Alle fylkeskomiteene møtte styringsgruppen.

Møter i 2002

Styringsgruppen hadde fire møter dette året, hvorav et møte i mai ble kombinert med møte i programkomiteen. Det ble arrangert samlinger for fylkeskomiteer og andre samarbeidspartnere

Møter i 2003

I jubileumsåret var styringsgruppen samlet til fem ordinære møter.

Møter i 2004

I januar 2004 avsluttet styringsgruppen sitt arbeid i et telefonmøte. I tillegg til møtene har gruppen utvekslet informasjon og ideer via e-post og telefon. Svein Hindal og Per Wium – som har fungert som nestleder – har sammen med prosjektmedarbeider hatt jevnlig kontakt utenom gruppemøtene. Statens helsetilsyn og fra 01.01.02 også det nyopprettede Sosial- og helsedirektoratet har også vært viktige samarbeidspartnere.

Styringsgruppen opprettet tre underutvalg, en bokkomité, en programkomité for konferansen og en samordningsgruppe for jubileumsmarkeringene i Bergen medio juni 2003.

Bokkomité

En bokkomité ble etablert i 1999 og hadde sitt første møte 20. januar 2000. Komiteen har hatt rådgivende oppgaver i relasjon til bokprosjektet. Hovedfunksjonen har vært å være lesergruppe og rådgivere for forfatterne. Bokkomiteen har hatt følgende sammensetning:

Professor Ida Blom, Historisk institutt, Universitetet i Bergen
Professor Ståle Dyrvik, Historisk institutt, Universitetet i Bergen
Professor Øivind Larsen, Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin, Universitetet i Oslo
Førstelektor Jorunn Mathisen, Avdeling for helsefag, Høgskolen i Østfold
Redaktør Magne Nylenna, Tidsskrift for Den norske lægeforening
Professor Øystein Rian, Historisk institutt, Universitetet i Oslo
Professor Anne Lise Seip, Historisk institutt, Universitetet i Oslo
Professor Sølvi Sogner, Historisk institutt, Universitetet i Oslo

Bokkomiteen hadde seks dagsmøter i tillegg til oppstartingsmøtet i Bergen. Det var god oppslutning om møtene og et stort engasjement blant deltagerne, noe som resulterte i gode diskusjoner til hjelp for forfatterne.

Programkomité for jubileumskonferansen

Høsten 2000 hadde styringsgruppen i samarbeid med Sosial- og helsedepartementet utarbeidet et skissert opplegg for en internasjonal fagkonferanse med foreslåtte datoer 16. og 17. juni 2003. En egen programkomité ble opprettet i november 2000 og hadde sitt konstituerende møte i januar 2001. Leder og nestleder ble valgt.

Programkomiteen har bestått av:

Divisjonsdirektør Svein Hindal (leder), Haukeland Sykehus

Sjefhelsesøster Margaret Torbjørnsen (nestleder), Bergen kommune

Fylkeslege Geir Sverre Braut, Statens helsetilsyn

Professor Olav Helge Førde, Universitetet i Tromsø

Professor Inger Johanne Pettersen, Høgskolen i Bodø

Ambassadør Harald Siem, Helsedepartementet

Seniorrådgiver Jens Ragnar Eskerud, Helsedepartementet (fra november 2001)

(Titlene gjelder de stillingene medlemmene hadde høsten 2000).

Programkomiteen hadde fire møter i 2001, tre møter i 2002 og tre møter i første halvår 2003, hvorav to telefonmøter.

Samordningsgruppe for markeringer i Bergen 14.-17. juni 2003

Mange programposter og aktører for den aktuelle helgen tilsa et behov for samordning mellom først og fremst styringsgruppen, programkomiteen for konferansen, jubileumskomiteen for Hordaland, og Bergen kommune. En samordningsgruppe ble derfor opprettet i november 2001. Kommunaldirektør Audun Øiestad, Bergen kommune tok på seg å lede gruppens arbeid.

Følgende personer har deltatt i samordningsgruppen:

Kommunaldirektør Audun Øiestad, Bergen kommune (leder), frem til oktober 2002

Kommunaldirektør Finn Strand, Bergen kommune (leder), fra november 2002

Tidligere stadslege Dag Andreassen (leder for jubileumskomiteen i Hordaland)

Spesialkonsulent Berit Bereksten, Bergen kommune, (jubileumskomiteen i Hordaland), frem til desember 2002

Avdelingsdirektør Reidar Skilbrei, Sosial- og helsedepartementet, (styringsgruppen)

Sjefhelsesøster Margaret Torbjørnsen, Bergen kommune, (programkomiteen)

Seksjonsleder Harald Aasen, Bergen kommune

Sekretær for gruppen har vært prosjektmedarbeider Laila Liseth

Gruppens mandat ble definert slik:

1. Stå for planlegging av arrangementer i Håkonshallen lørdag 14. juni 2003 om kvelden
2. Forberede liste over personer/instanser som bør inviteres til dette jubileumsarrangementet.
3. Planlegge arrangement åpent for allmennheten i Bergen 14. eller 15. juni
4. Tilrettelegge samarbeidet med Lepramuseet og andre museer i Bergen med hensyn til utstillinger i 2003
5. Sørge for samarbeid med bibliotek i Bergen
6. Ha medansvar for mottakelse for deltakerne på jubileumskonferansen
7. Ha medansvar for tur med seilskipet Statsraad Lehmkühl 16. juni

Samordningsgruppen starter sitt arbeid medio november 2001. I 2002 hadde gruppen åtte møter og tre i 2003. Noen av møtene var felles med fylkeskomiteen i Hordaland.

Sekretariat

Fra oppstarten av arbeidet i styringsgruppa i juni 1998 og frem til april 2001 fungerte førstekonsulent Grethe-Synøve Nipe i Helsedepartementet som sekretær for gruppa. Korrespondansen utenom møteinnkallinger og referater ble ivaretatt av lederen og andre medlemmer i styringsgruppa. Etter å ha laget hovedskisser for aktiviteter i jubileumsåret, så styringsgruppa behov for å styrke planleggingsarbeidet frem mot jubileumsåret ved å få ansatt en medarbeider som kunne bistå gruppen som saksbehandler. Spesielt viktig var det å få et bindeledd til det arbeid som man ønsket i fylkene med planlegging av lokale tiltak og markeringer. Gjennom et samarbeid mellom Sosial- og helsedepartementet, Statens helsetilsyn og Fylkeslegen i Hordaland, ble det i november 2000 utlyst et engasjement som prosjektmedarbeider for jubileumsarbeidet. Stillingen ble lagt til fylkeslegekontoret i Hordaland. Laila Liseth ble tilsatt og tiltrådte 1. april 2001. Hun arbeidet i 100 % stilling frem t.o.m. 15. januar 2004. Oppgavene var blant annet å være sekretær for styringsgruppen, kontaktperson og koordinator for de øvrige fylkesvise komiteene, deltagelse i planlegging og gjennomføring av jubileumskonferansen, samt å være kontaktperson og pådriver for lokale markeringer ellers i landet. Hun bisto også i det lokale jubileumsarbeidet som sekretær for fylkeskomiteen i Hordaland. I tillegg kom informasjonsarbeid knyttet til jubileet, som for eksempel etablering og drift av egne web-sider for jubileet, produksjon av diverse informasjonsmateriell og samarbeid med informasjonsmedarbeidere i samarbeidende instanser. Fylkeslegekontoret i Hordaland har lagt forholdene meget godt til rette for arbeidet med jubileumsprosjektet, og støttet prosjektmedarbeider og leder for styringsgruppen på en utmerket måte.

Samarbeidet med fylkesnivå Fylkeskomiteer

Statens helsetilsyn og landets fylkesleger ble tatt med i planleggingen på et tidlig tidspunkt, blant annet ble det orientert om jubileumsarbeidet og planer på møter for fylkeslegene 30. mars og 25. mai 2000. Statens helsetilsyn anmodet videre fylkeslegene i et brev i juni samme år om å bidra til etablering av fylkeskomiteer snarest. 17. mars 2000 ble landets utdanningsdirektører orientert på samme måte. Styringsgruppen kom med innspill til sammensetning av fylkeskomiteer med hensyn til hvilke instanser som kunne være aktuelle med representasjon, samt med forslag til markeringer. Etablering av fylkeskomiteer og fylkeskontakter startet i 2000. Nye komiteer kom til helt frem til høsten 2002. I 16 fylker har fylkeskomiteer vært pådrivere i jubileumsarbeidet. Fylkeskomiteenes hovedoppgave var å kontakte lokale aktører med tanke på jubileumsmarkeringer, primært fylkeskommunen, primærkommunene, grunnskolen, de videregående skoler, høyskoler og eventuelt universitet, museer, bibliotek, lokalhistoriske foreninger, fagforeninger/yrkesorganisasjoner og frivillige organisasjoner med interesse for folkehelse spørsmål og forebyggende arbeid. Sammensetningen kunne fylkene velge selv, men det var lagt føringer om at både Fylkeslegen og Utdanningsdirektøren i hvert fylke burde være representert. Styringsgruppen presenterte forslag til mulige samarbeidspartnere og hovedoppgaver.

I desember 2001 ble det holdt et dagsseminar for representanter for fylkeskomiteene/ fylkene på Gardermoen. I 2002 ble det holdt tilsvarende fylkeskonferanser i mai og oktober, begge ganger i Bergen. Til disse idédugnadene inviterte man også representanter for sentrale helsemyndigheter, Kulturdepartementet, Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Kommunenes Sentralforbund, frivillige organisasjoner, yrkesorganisasjoner, Forsvarets sanitetstjeneste, Norges forskningsråd og Den norske kulturminnedagen.

Det har vært ytt noe stimuleringsmidler til fylkeskomiteene. I 2001 ble denne gitt i form av noe utgiftsdekning ved deltagelse på felles samlinger. For årene 2002 og 2003 ble det årlig gitt en direkte sum til hvert fylke. Det totale beløpet på 1 million kroner hvert av disse årene ble fordelt på fylkene etter folketall og aktivitet. Det har vært varierende virksomhet i fylkene. I forskjellige fylker har det vært et meget stort engasjement og stor aktivitet i

jubileumsåret. Gjennom korrespondanse og telefon har styringsgruppen holdt kontakt med fylkeskomiteene og lokale arrangører. Planlagte aktiviteter og markeringer er meldt inn og registrert på jubileets websider (se vedlegget).

Andre samarbeidspartnere

Statens helsetilsyn

Statens helsetilsyn, ved daværende helsedirektør Anne Alvik, har vært en positiv samarbeidspartner i planleggingen av jubileet helt fra oppstarten i 1996. Rådgiver Per Wium var medlem i arbeidsgruppen som la grunnlag for styringsgruppen fra 1998. Både Anne Alvik og nåværende helsedirektør Lars E. Hanssen har gitt anledning til informasjon om jubileet på møter for fylkeslegene m.v. En del sentrale medarbeidere i Statens helsetilsyn har også bidratt aktivt på ulike arenaer i jubileumssammenheng. Den positive holdningen fra Helsetilsynet har utvilsomt også betydd atskilling for engasjementet på fylkesnivå.

Sosial- og helsedirektoratet

Denne sentrale instansen ble etablert med oppstart 1. januar 2002. Styringsgruppen var en pådriver for særskilte nasjonale satsinger innen folkehelsearbeidet i jubileumsåret og i dialog med departement og direktorat om innholdet i slike tiltak. Direktør Bjørn-Inge Larsen har stilt seg positiv til at ressurser i direktoratet medvirket i forberedelser og gjennomføring av aktiviteter i jubileumsåret. Direktoratet har vært representert i styringsgruppa kontinuerlig fra etableringa i januar 2002. I forbindelse med jubileumsåret har Sosial- og helsedirektoratet fokusert på folkehelsearbeidet i Norge.

Helsetjenesten, nærmiljøet og grunnskolen er tre arenaer som er løftet fram i 2003. Dette er gjort gjennom kvartalsvise satsinger.

I første kvartal sto helsetjenestene i fokus. Det ble arrangert fylkesvise konferanser i samarbeid med fylkeslegene i anledning 400-årsjubileet, og for å presentere den nye stortingsmeldingen om folkehelse. Gjennom konferansene ønsket man å synliggjøre personellets rolle i det forebyggende helsearbeidet. Videre inneholdt konferansene et historisk tilbakeblikk, spesielt med utgangspunkt i det historiske bokverket.

Andre kvartal av jubileumsåret ble viet folkehelsearbeid i nærmiljøet. I forbindelse med «Arena nærmiljø», ble frivillige organisasjoner, frivillighetssentraler og kommuner oppfordret til å igangsette lokale arrangementer og prosjekter og melde disse inn til direktoratet i konkurranse om en premie. I hvert fylke plukket Sosial og helsedirektoratet ut ett fremtidsret-

tet prosjekt som tar utgangspunkt i partnerskap mellom frivillig- og offentlig sektor med fokus på folkehelse. Disse prosjektene ble premiert med 10 000 kroner hver.

Tredje kvartal i jubileumsåret var viet skolen. Sosial- og helsedirektoratet gikk inn som samarbeidspart til «Grunnskolen uke» i 2003. Sentralt i denne uken var faktorer som kan bidra positivt for å fremme et godt psykososialt miljø, ikke minst arbeid mot mobbing. Gjennom Grunnskolen uke når man ca. 350 000 elever, foruten foreldre og andre foresatte og lærerne.

Det ble laget en aksjonspakke i tilknytning til grunnskolen uke i form av en DVD som har fokus på fem sentrale satsingsområder: Tobakk, rus, ernæring, psykisk helse og fysisk aktivitet. DVD-en inneholder også en bolk hvor man fokuserer på rekruttering til helse- og sosialfaglig utdanning i videregående skole. DVD-ene skal brukes i grunnskolen, spesielt på ungdomsskoletrinnet. Produksjonen av DVD-ene er et samarbeid mellom Helsedepartementet, Sosial- og helsedirektoratet, Læringssenteret og et produksjonsselskap.

Et annet forebyggende tiltak rettet mot barn og unge kom i gang høsten 2003 ved at man startet utprøving av en norsk versjon av «Bunkeflo-modellen» i utvalgte fylker. I første omgang vektla man røyk- og rusfrihet, sunnere kosthold og økt fysisk aktivitet. Modellen innebærer at man gjennom ulike tiltak og nye måter å organisere skolehverdagen på, tilrettelegger slik at de sunne valg blir de enkle valg. Det skal legges opp til 1 times fysisk aktivitet per dag. Etter utprøving er det tenkt å ta dette i bruk på bredere basis fra høsten 2004.

Kommunenes Sentralforbund

Det ble innledet kontakt med Kommunenes Sentralforbund (KS) i 1998 da Ellen Skjerven ble oppnevnt som representant i styringsgruppen. Styringsgruppen hadde møte med KS i mars 2000 i den hensikt å drøfte i hvilken grad KS sentralt og eventuelt i det enkelte fylke ønsket å medvirke til planlegging av ulike tiltak og arrangementer i jubileumsåret. KS ble spurt om å oppfordre fylkeskretsene og fylkeskommunene til representasjon i fylkeskomiteene for jubileumsarbeidet. På grunn av endringer i organisasjonen og skifte av kontaktperson sentralt, har ikke kontakten blitt helt som ønsket. Et av styringsgruppens tidlige forslag var å få til en form for «fødselsdagsmarkering» på en valgt dato i 2003. En eventuell slik markering i landets kommuner ville kunne bidra til synliggjøring av betydningen av offentlig helsearbeid og ikke minst forebyggende helsearbeid. Et annet moment var å kunne gi honnør til helsearbeidere i kommunene som står sentralt i tradisjonelle offentlige helseoppgaver inklusiv forebyggende

helsearbeid. Dette viktige arbeidet er på mange måter mindre i fokus enn tiltak som går på behandlingsmessige oppgaver i helsetjenesten. Innspillet om en nasjonal markeringsdag ble imidlertid ikke fulgt opp.

Selv om det ikke ble noe av en felles «fødselsdag» og KS ikke var særlig aktiv i starten av planleggingen, var det en lang rekke kommuner som hadde omfattende feiring av jubileet. KS tilskrev høsten 2000 sine fylkesavdelinger med oppfordring til å utnevne representanter i fylkeskomiteene og komme med innspill i forhold til en nasjonal markeringsdag i kommunene. Våren 2001 sendte KS kopi av styringsgruppens statusrapport for 2000 til alle fylkene. I tillegg til at KS har vært direkte representert i en del fylkeskomiteer, har det fra KS sentralt vært deltagere på et par av samlingene for fylkeskomiteene m.fl.

Representanter for styringsgruppen og folkehelseavdelingen i Helsedepartementet hadde et nytt møte med KS-ledelsen i februar 2003. I mars 2003 sendte helseminister Dagfinn Høybråten og Halvdan Skard, leder av Kommunenes Sentralforbund, ut et felles brev til alle landets kommuner og fylkeskommuner med orientering om jubileet. Det ble pekt på den viktige rollen kommunene har i folkehelsearbeidet og betydningen av at alle samfunnssektorer bidrar. Det ble oppfordret til å benytte jubileet til å ta del i markeringer av historien og bruke kunnskapen om denne i videre innsats.

Bergen kommune

Tidlig i arbeidet ble Bergen foreslått som vertsby for de nasjonale markeringar. Ordfører Anne-Grete Strøm-Erichsen ble tilskrevet i desember 1999. I mars 2000 fikk man i stand et møte med kommunaldirektør Arne M. Landro. Det var ønskelig å få avklart om kommunen var innstilt på samarbeid med både styringsgruppen og fylkeskomiteen i Hordaland. Bergen kommune stilte seg svært positiv til dette og utpekte en kontaktperson. Bergen kommune har senere vært representert i jubileumskomiteen for Hordaland (fylkeskomité) og samordningsgruppen for markeringer i Bergen 14.-17. juni 2003. Bergen kommune var vertskap for mottakelse i Håkonshallen søndag 15. juni 2003 for konferansedeltagerne. Kommunen var også vertskap for en lunsj for inviterte gjester lørdag 14. juni 2003.

Helseforetakene

Helseforetakene ble tilskrevet i juni og desember 2002 og oppfordret til deltagelse i markeringene av jubileet, for eksempel gjennom samarbeid med fylkeskomiteene. De ble også invitert til jubileumskonferansen og innsending av posters. Mange av helseforetakene har vært involvert i lokale

markeringer som utstillinger, foredrag, seminarer, omvisninger/vandring, Forskningsdagene, undervisning for skoleelever osv.

Noen få eksempler på helseforetakenes arrangementer:

En større utstilling ble åpnet 4. juni 2003 i Rikshospitalets fellesarealer (Glassgaten). Utstillingen «Historier om helse» har vært tilgjengelig for publikum i sykehusets åpningstid og gitt pasienter, pårørende, ansatte og andre smakebiter fra helsetjenestens historie fra gamle dager og inn i morgendagens medisin. Haukeland Universitetssykehus laget også en utstilling, hvorav deler ble vist under jubileumskonferansen i Bergen. Sørlandet sykehus HF har vært involvert i utstillinger både i Arendal og Kristiansand. Sykehuset i Arendal var også involvert i Kulturminnedagen. Radiumhospitalet åpnet allerede i 2002 til sitt 70 årsjubileum et minimumuseum etter flere års planlegging og innsamling av utstyr og gamle dokumenter. Ved alle store avdelinger av Sykehuset Østfold HF har fylkeskomiteens fotoutstilling vært vist i løpet av året, samtidig som det har vært arrangert åpne dager og populærvitenskapelige foredrag. Ved Sykehuset Levanger ble det på våren 2003 vist en utstilling om polioepidemiens historie. Ansatte ved helseforetakene har dessuten bidratt som foredragsholdere i en rekke andre arrangementer.

Den norske kulturminnedagen

Styringsgruppen hadde sitt første møte med representanter for nasjonalkomiteen for Den norske Kulturminnedagen 29.mai 2001. Hensikten med møtet var gjensidig orientering om aktiviteter i 2003 og å finne mulige felles interesser ved at Kulturminnedagen gjennom valg av tema for 2003 kunne fokusere på innsats innenfor helsetjenesten. Den nasjonale komiteen vedtok i august 2001 å samarbeide med styringsgruppen ved å knytte Kulturminnedagen 2003 til helsespørsmål og forebyggende helsearbeid. Senere samme høst ble årets tema fastsatt: «*Vår medisinske kulturarv*». Styringsgruppen samarbeidet med Kulturminnedagens sekretariat om et temahefte gjennom et økonomisk tilskudd og innspill til tekst.

Norges forskningsråd

Styringsgruppen kontaktet informasjonsdirektør i Norges forskningsråd i september 2001. Det ble opprettet kontakt med sekretariat for Forskningsdagene. Første kontaktmøte ble holdt i mars 2002. Professor Gunnar Tellnes deltok på møte med regionskontakter i november 2002 for å informere og inspirere med hensyn til å presentere mest mulig forskning relatert til folkehelsen.

Forskningsdagene er en nasjonal, årlig festival der alle typer forsknings- og kunnskapsbaserte institusjoner inviteres til å vise fram sin virksomhet for folk flest. Samarbeidet med styringsgruppen for jubileet resulterte i at Forskningsdagene i 2003 for første gang hadde et tema: helse. Dette inspirerte til tittelen «*Jakten på et bedre liv*» som ble valgt for å inkludere flest mulig arrangører. En medianalyse betegner temaet og tittelen som fengende, publikumsvennlig, samlende og strategisk riktig valgt. Norges forskningsråd har i 2003 gitt bevilgninger til et større samarbeidsprosjekt som satser på helsehistorie. I denne gruppen inngår ansatte ved Universitetet i Bergen og ansatte ved Rokkansenteret. Midlene gjør det blant annet mulig å etablere engasjementsstillinger.

Forsvaret

Forsvarets overkommando v/sanitetsstaben tok kontakt våren 2002 med spørsmål om hvordan de kunne bidra til jubileet. Det ble holdt et kontaktmøte i mai. Representanter for Forsvaret har også deltatt på seminarer for fylkeskomiteer med mer. De hadde presentasjon av den militære helsehistorien i et eget arrangement på Hellerudsletta i september 2003 og deltok med postere under jubileumskonferansen.

Frivillige organisasjoner

Organisasjonene er oppfordret til deltagelse gjennom skriv og invitasjoner til seminarer. Flere av dem har deltatt i arbeidet i fylkeskomiteene, enten ved direkte representasjon eller ved samarbeid om konkrete markeringer. Norske Kvinners Sanitetsforening har vært spesielt aktiv mange steder med egne arrangementer og gjennom samarbeid med andre aktører.

Høsten 2003 ble det arrangert en konferanse med tema «*Møteplass mellom forskningsmiljøer i Norge og frivillige organisasjoner*». Dette var et samarbeid mellom NKS i Møre og Romsdal, Høgskolen i Molde og den lokale fylkeskomiteen for Det offentlige helsevesen 400 år. Der ble biografien om Korridorenes dronning, Fredrikke Marie Qvam, også presentert. Hun stiftet Norske Kvinners Sanitetsforening og gjorde den til en massebevegelse som i praksis dikterte utviklingen av norsk sosialpolitikk på en rekke områder.

Norsk forening for samfunnshelse (NFSH) har i jubileumsåret arrangert flere tverrfaglige seminarer og konferanser innen Public Health. 6.mai ble det sammen med Det norske medisinske Selskab i Oslo avholdt et dagsseminar med tittelen «*Naiviteten i folkehelsearbeidet og samfunnsmedisinens fremtid*».

Yrkesorganisasjoner

Organisasjonene er oppfordret til deltagelse gjennom skriv og invitasjoner til seminarer. Den norske lægeforening har vært representert i styringsgruppen ved Magne Nylenna, redaktør for legeforeningens tidsskrift og senere i perioden generalsekretær i Den norske lægeforening. Både Legeforeningens tidsskrift og andre yrkesorganisasjoners utgivelser har bidratt til å gjøre jubileet og helsehistorien kjent. Blant annet utga Legeforeningens tidsskrift en egen artikkelsamling om medisinsk historiske emner i 2000 som innledning til jubileumsarbeidet.

Yrkesorganisasjoner har også vært representert i mange av fylkeskomiteene og deltatt i lokale markeringer.

Kultursektoren – Nasjonale kulturinstitusjoner

Kulturdepartementet ble tilskrevet i desember 1999 med orientering om jubileet og anmodning om et møte. Møte med Kulturdepartementet ble holdt 7. februar 2000. Styringsgruppen fikk anbefalinger om hvilke kulturinstanser som burde kontaktes.

Styringsgruppen tok initiativ til å få gitt en orientering til fylkeskultursjefene på en konferanse i Førde september 2000. Fylkeskultursjef Åse Klundelien ble, som kontaktperson for landets fylkeskultursjefer, tilskrevet og anmodet om å orientere om jubileumsarbeidet og oppfordre til deltagelse.

I februar 2000 ble direktør for Norsk museumsutvikling, Jon Birger Østby, kontaktet. På samme tid ble Riksbibliotekjentesten, Statens bibliotektilsyn og Nasjonalbiblioteket kontaktet med tanke på samarbeid og dialog om felles interesser i et jubileumsår og mulige tiltak. Dette ble fulgt opp med møter med alle fire instanser høsten 2000 for orientering om jubileet og drøfting av mulige tiltak hvor disse statlige instanser kunne bidra med informasjon m.v. i forhold til henholdsvis museer og biblioteker.

Norsk museumsutvikling anbefalte kontakt med Kulturvernets fellesorganisasjon og Den norske kulturminnedagen med henblikk på tema for kulturminnedagen som markeres hvert år i september. Direktør Østby la frem saken for Kulturminnedagens komité og formidlet kontakt til styringsgruppen. Et nytt møte med Østby, nå leder for nyopprettede ABM-utvikling, ble holdt i februar 2003.

I juli 1999 ble leder for Norges Museumsforbund (Ågot Gammersvik) kontaktet. Det ble gitt uttrykk for at museene ville være interessert i deltagelse i markeringer. Informasjon ble gitt muntlig og skriftlig for videre formidling til museene.

Museer og utstillinger

Nasjonalt medisinsk museum

En arbeidsgruppe la i 1997 fram en utredning med forslag om et nasjonalt medisinsk museum/norsk historisk museum. Gruppen foreslo en slik institusjon lagt til daværende Rikshospitalet. Sosial- og helsedepartementet oppnevnte i januar 1999 en arbeidsgruppe som arbeidet for å realisere et medi-

sinsk historisk museum i en av Rikshospitalets bygninger etter at sykehuset flyttet ut. Arbeidsgruppen ble ledet av ekspedisjonssjef Haakon Melsom. Opprinnelig plan var at museet skulle ha sin første utstilling i 2003. Den var planlagt som en jubileumsutstilling knyttet til 400-årsjubileet. Styringsgruppen fant det derfor naturlig å følge denne prosessen gjennom kontaktmøter og en fast kontaktperson i relasjon til arbeidsgruppen. Man så også for seg at det nye museet ved det fraflyttede Rikshospitalet kunne ha en koordinerende rolle i forhold til jubileumsarbeid i andre museer. Arbeidsgruppen for nasjonalt medisinsk museum avla sin siste rapport i juni 1999. Stortinget la føring om et nasjonalt museum i 2000, men fattet ikke budsjettvedtak. Ved årsskiftet 2000/2001 syntes det ikke realistisk med en åpning av det planlagte museet. Det var ikke tilstrekkelig vilje hos den politiske ledelsen i Helsedepartementet til å gå inn med tilstrekkelige økonomiske midler. Styringsgruppen tok konsekvensen av denne utviklingen og tok sikte på særlige utstillinger i jubileumsåret ved en del andre museer.

Resultatet av den politiske prosessen ble at Norsk Teknisk Museum (NTM) overtok forvaltningen av medisinsk-historiske samlinger i offentlig eie av gjenstander, bøker og arkivmateriale. Våren 2002 tok NTM seg av bortimot 10 000 gjenstander fra en medisinsk samling fra Rikshospitalet.

Stiftelsen Nasjonalt Medisinsk Museum, hvis ledelse i hovedsak er rekruttert blant interessenter bak utredningen av 1997, arbeider imidlertid videre etter de opprinnelige planer, spesielt for å dekke de oppgaver som ligger på siden av NTM's profil. Stiftelsen var blant annet hovedansvarlig for utstillingen «*Historier om helse*» på Rikshospitalet. Denne ble åpnet 4. juni 2003 av tidligere helseminister Werner Christie.

På Norsk Teknisk Museum ble det arrangert en ny medisinsk hovedutstilling: «*Sunn sjel i et sunt legeme. Nasjonalt medisinsk museum*». Hovedtema er folkeopplysning og folkesykdommer fra 1850 og frem til dagens utfordringer med reservedelsmennesket, helse og livsstil. Utstillingen ble åpnet 10. juni 2003 med blant annet åpningshilsninger av helseminister Dagfinn Høybråten og styringsgruppens leder Svein Hindal. Utstillingen utgjør første byggetrinn for et nasjonalt medisinsk museum. Det er planer for utbygging på til sammen 1200 kvm med medisinske utstillinger, som vil bli en kombinasjon av museum og vitensenter. Som nasjonalt kunnskapssenter ønsker NTM å formidle et helhetlig perspektiv på medisin og helse. Gjennom en kombinasjon av museum og opplevelsessenter skal publikum få kunnskap om menneskekroppen, ulike sykdommer og samfunnets håndtering av forebygging og behandling, og kjennskap til viktige hendelser i helsehistorien.

Jubileumsutstillinger med særskilt støtte fra Helsedepartementet

I samarbeid med fylkeskomiteene ble det lagt planer for særskilte jubileumsutstillinger flere steder i landet. Fra styringsgruppens side ble det lagt vekt på utstillinger som kunne ha betydning både i jubileumsåret 2003 og være tilgjengelig, for eksempel gjennom å være vandreutstilling, også i 2004. Det var også viktig med prosjekter som på sikt kan bidra til et bedre medisinsk museumstilbud i de ulike landsdeler.

Representanter for søkerne ble innkalt til et møte i Bergen 30. september 2002 for en nærmere presentasjon av utstillingsprosjektene. Helsedepartementet ga tilsagn om støtte til de nedenfor nevnte prosjekter etter å ha rådført seg med styringsgruppen.

Norsk Teknisk Museum

Blant prosjektene var en ny medisinsk hovedutstilling på Norsk Teknisk Museum: «*Sunn sjel i et sunt legeme. Nasjonalt medisinsk museum*».

Lepramuseet

Stiftelsen St. Jørgens hospital søkte i januar 2001 Sosial- og helsedepartementet om midler til en generell opprusting av museet og til en spesiell jubileumsutstilling. St. Jørgens Hospital ble opprettet før 1411 og var i sammenhengende drift frem til 1946. I hovedsak har hospitalet fungert som sykehus for spedalske, men stiftelsens virksomhet har også vært rettet mot fattige, gamle, tuberkuløse og andre syke. Hospitalet er et unikt kulturminne og et monument over den norske kampen mot lepra og over Armauer Hansens berømte oppdagelse av leprabasillen i Bergen i 1873. Hospitalet har vært drevet som museum siden Lepramuseet åpnet i 1970.

Helsedepartementet bevilget i 2002 midler til delfinansiering av prosjektene ved St. Jørgens hospital. Opprusting ble gjennomført og nyåpning med jubileumsutstilling om smittsomme sykdommer sto klar til juni 2003. Utstillingen «*Her er smittsom sykdom*» viste hvordan et utvalg smittsomme sykdommer har påvirket utviklingen av det offentlige helseapparatet. Gjennom utvalgte tidsbilder fra de 400 årene presenterte utstillingen noen veiskiller for det offentliges engasjement for befolkningens helse. Utstillingsåpningen inngikk i de nasjonale markeringene i Bergen i juni 2003.

Tromsø Museum

Fylkeskomiteen i Troms søkte Helsedepartementet om tilskudd til et utstillingsprosjekt ved Tromsø Museum, Universitetet i Tromsø. Formidlingsprosjektet «*Gammel tradisjon – ny medisin*» hadde til hensikt å formidle naturgrunnlagets betydning for folkehelsen før, nå og i fremtiden.

I planene lå en vandreutstilling og to temahefter av museets populærvitenskapelige tidsskrift Ottar. Prosjektet ble gjennomført med åpning av utstillingen «*Kvaster på såret*» medio juni. Fra november 2003 har utstillingen vært vist andre steder, blant annet i Stavanger og Oslo.

Sverresborg, Trøndelag folkemuseum

Fra fylkeskomiteen i Sør-Trøndelag kom det en søknad om midler til Midt-Norge prosjektet «*Spyt ikke i trappen*», – en utstilling i samarbeid med regionkomiteen i Midt-Norge og med Sverresborg, Trøndelag folkemuseum, som arrangør. Utstillingen forteller om kampen mot de smittsomme sykdommer. Spesielt tuberkulosehistorien fra Midt-Norge tjener som eksempel for å vise ulike sider ved utviklingen av det forebyggende helsevesen i regionen. Denne historien er et godt eksempel på bredden i arbeidet for å bedre folkehelsen. Illustrasjoner fra andre verdensdeler viser dagens situasjon i fattigere land. Utstillingen sto på Sverresborg fra mai til september og har siden vært benyttet som vandreutstilling.

Utstillingsløype i Bergen

Jubileumskomiteen for Hordaland søkte departementet om tilskudd til en utstillingsløype i Bergen i tidsrommet juni – oktober 2003. Prosjektet inneholdt en utstillingsserie med fem tema med tilhørende arrangementer og andre supplerende tiltak. Et tilleggssprosjekt var en bok som tok for seg flere relevante tema enn de som ble presentert i egen utstilling. Prosjektet presenterte fem tema på fem historiske steder i byen. Stedene, bygningene og utstillingene var sammenbundet i en utstillingsløype gjennom sentrum av byen. Hovedhensikten var å presentere det offentlige folkehelsearbeidet gjennom Bergen bys innsats i fortid, nåtid og fremtid. Det innebærer først og fremst å vise hvor viktig det brede offentlige engasjement i arbeidet var for å hindre sykdom og fremme helse gjennom strukturelle tiltak innen blant annet offentlig omsorg, smittevern, næringsmiddelkontroll, vaksinasjon og skolemat. Utstillingen åpnet medio juni 2003 og inngikk i de nasjonale markeringer av jubileet. Samtidig ble boken «*Byen og Helsearbeidet*» gitt ut. Per januar 2004 er man i avslutningsfasen på produksjonen av en nettbasert utgave av utstillingen.

Kvinnemuseet

Sentrale helsemyndigheter v/Sosial- og helsedirektoratet mottok også søknad fra Kvinnemuseet på Kongsvinger. Museet hadde utarbeidet en prosjektplan i samarbeid med Norske Kvinners Sanitetsforening om utstillingen «*Hvordan har vi det i dag? – Kvinnene i det offentlige helsevesen*

gjennom 400 år» – som en markering av jubileet. Dette ble hovedutstillingen i Kvinnemuseets sommerprogram 2003.

Andre jubileumsutstillinger

I Tromsø har Universitetsbiblioteket RMH og Høgskolen i Tromsø AFH gitt to utstillinger om jordmoryrket:

«Bøker og tidsskrift i jordmorkunstens tjeneste» og

«Helfrida Nordvåg – distriktsjordmor fra 1917-1965 i Grøtsund jordmordistrikt»

Meløy bygdemuseum, Nordland har markert helsejubileet ved en utstilling med helsehistoriske tema. *«Helse og hygiene i Meløy 1850-1900»* er i stor grad basert på medisinalmeldinger fra distriktslegen for dette distriktet, samt mer generell sykdoms-, helse-, klesvask- og hygienehistorie.

Orkla Industrimuseum, Meldal kommune og Meldal videregående skole henvendte seg til publikum generelt og elever i videregående skole spesielt med sin utstilling *«Verkslegen»* som åpnet midt i juni 2003.

Bryggens Museum i Bergen presenterte en utstilling fra mai til oktober om helse i middelalderen: *«Fattig, gammel og syk»*.

I sommerhalvåret viste Sunnhordland Folkemuseum jubileumsutstillingen *«Sjukdom og helsevern i Sunnhordland – Arbeidet mot sjukdomar sidan mellomalderen til vår tid»*.

I Agder-fylkene hadde man flere sykehusutstillinger. I Aust-Agder Museet ble det laget en posterutstilling ved museet og senere i sykehuset: *«Gamlebyggets historie – Sørlandets sykehus, Arendal, i dag»*. Utstillingen var et samarbeid mellom Sørlandets Sykehus, Aust-Agder Museet og Høgskolen i Agder. Sykehusmuseet på Sørlandet Sykehus, Kristiansand, laget en utstilling av medisinsk historisk utstyr fra sykehus. Utstillingen ble presentert i september.

Telemark Museum i Skien markerte helsejubileet med utstillingen *«Fra kirkegårdsjord til tarzanfabrikk»*. Utstillingen fokuserer i første rekke på forebyggende helsearbeid og de ulike måter som menneskene har beskyttet seg mot sykdom og søkt å skaffe seg god helse på gjennom tidene. Utstillingen spenner over et stort spekter – fra folkelige trosforestillinger til vitenskapsbasert kunnskap.

«På sporet av Drammen – Folkehelsearbeid i fortid og nåtid». Denne utstillingen ved Drammens Museum ble en delutstilling i museet.

Gamle Hvam museum i Nes i Akershus: Utstilling om Sanitetsforeningens virke gjennom 1900-tallet: «*Fra arbeid i det stille – til kamp om kvinners tid*». Utstillingen fulgte historien til Norske Kvinners Sanitetsforening gjennom kampen mot tuberkulosen, utdanning av sykepleiere og opplysningsarbeid om helse og kosthold.

«*Historier om helse*» i Rikshospitalet. En utstilling i Rikshospitalets felles arealer (Glassgaten) ga pasienter, pårørende, ansatte og andre smakebiter fra helsetjenestens historie fra gamle dager og inn i morgendagens medisin. Utstillingen åpnet 4. juni 2003 i Rikshospitalet og var tilgjengelig for publikum i sykehusets åpningstid. Senere vil utstillingen bli vist på andre arenaer.

På den internasjonale helsedagen 7. april 2003, og som en del av Oslo kommunes markering av «Den offentlige Helsetjenesten 400 år – 2003», åpnet Oslo Byarkiv utstillingen «*Helse for de mange*». Utstillingen om hygiene/helsestell i Oslo ble vist i byarkivets lesesal og på arkivets nettsider.

En fotoutstilling om helsehistorien i Østfold har vandret til alle kommuner i fylket og blant annet blitt vist på museer og offentlige møteplasser.

For øvrig har det vært jubileumsarrangementer ved flere av de permanente utstillinger i museer og medisinsk-historiske samlinger.

Arkiver

Styringsgruppen ble kontaktet av Riksarkivet medio november 2002. Man diskuterte å bruke helsehistoriske dokumenter i de månedlige presentasjonene 'Månedens dokument' på Riksarkivets nettsider. Det ble også tatt opp tema for Arkivenes dag 8. november 2003, noe som kort tid senere ble besluttet å knytte til helsejubileet. Arkivene inneholder store mengder dokumenter og bilder fra vår helsehistorie.

Under tema «*Bevar meg vel! – Kilder til vår helsehistorie*» ble mye spennende arkivmateriale vist for publikum både ved Riksarkivet, Statsarkivene, flere fylkesarkiv etc. På Riksarkivets hjemmesider er det i ettertid lagt ut det som var fremme på utstilling i Riksarkivet på Arkivenes dag i november. Nettpresentasjonen av dette omfattende materialet vil nå bli et permanent tilbud.

I desember 2003 ble Riksarkivets tidsskrift Arkivmagasinet totalt viet

helsehistorie. Riksarkivet viste til at de i protokollserien Norske registre har kongebrevet av 3. juli 1603 til Villads Nielsen, som danner utgangspunkt for jubileet. Det ble i januar 2003 igangsatt et arbeid for å gjøre dette dokumentet tilgjengelig for publikum. I tillegg til at Riksarkivet ville benytte brevet i ulike sammenhenger selv, fikk styringsgruppen bruke pent trykte kopier av brevet blant annet under åpningsmarkeringen av jubileet 4. mars 2003.

Oslo Byarkiv arrangerte 7. april 2003 (Verdens helsedag) seminaret «Helse for de mange» knyttet til presentasjonen av den nye læreboken i samfunnsmedisin og åpningen av utstillingen med samme tittel i Byarkivets lesesal. Utstillingen var en presentasjon av Oslo kommunes folkehelsearbeid.

Bibliotek

Bibliotek over hele landet har vært gode og tilgjengelige arenaer for utstillinger, temadager, foredrag, teaterforestillinger, Forskningsdagene, Kulturminnedagen, Arkivdagen osv. De har dessuten vært kilder til helsehistorie for arrangører og publikum. Bibliotekene har også kunnet bidra i utarbeidelse av indeks over lokalhistorisk helselitteratur. Ikke bare bøker har vært vist frem. Ett av mange eksempler på bruk av bibliotekene, var fotoutstillingen «Sunt og usunt» i Arendal bibliotek. Utstillingen var et resultat av en fotokonkurranse for elever i ungdomsskolen, som gjennom deltagelse i konkurransen fikk gitt sitt syn på temaet helse og sunnhet. Et stort antall av bildene som var sendt inn til konkurransen ble stilt ut i Arendal bibliotek. Bildene ble også vist i en multimedieframvisning, og de beste ble premiert. I forbindelse med utstillingsåpningen ble det arrangert en helsehistorisk vandring i byen med biblioteket som endestasjon. Både kommunale bibliotek, høyskolebibliotek og universitetsbibliotek har vært involvert i jubileumsarrangementer. Et samarbeid mellom Universitetsbiblioteket ved Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Tromsø AFH resulterte i to utstillinger om jordmortjenesten (se ovenfor).

Utdanningssektoren

Utdannings- og forskningsdepartementet

I november 1999 hadde representanter for styringsgruppen et møte med statssekretær Marit Totland i Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (KUF). Det ble orientert om jubileumsarbeidet så langt og hvordan man så for seg organisering av arbeidet i fylkene. I møtet ble det pekt på to ulike muligheter for skoleverket. Jubileet ville kunne bidra i å realisere

læreplaner og kunne ha en positiv virkning i rekrutteringssammenheng. Styringsgruppen anbefalte at utdanningsdirektørene ble representert i fylkeskomiteene som skulle opprettes. Det ble avtalt en presentasjon av jubileet på et møte for utdanningsdirektørene. Det ble holdt to orienteringer for utdanningsdirektørene, første gang i mars 2000.

Styringsgruppen så det også naturlig at departementet ville bidra til utarbeidelse av undervisningsmateriell til bruk i grunnskolen og videregående skoler. Det historiske bokverket ville utgjøre en naturlig kilde for slikt materiell, som fortrinnsvis burde foreligge ved jubileumsårets start. Det var ønsket at man fikk til et engasjement i både grunnskole, videregående skole og universiteter/høyskoler i jubileumsåret, med økt oppmerksomhet på folkehelse spørsmål og forebyggende innsats i den forbindelse. Både i juli 2000 og i juni 2001 sendte KUF er brev til utdanningsdirektørene med orientering om jubileumsarbeidet så langt.

Gjennom kontakten i 1999 og 2000 med Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet ble det avklart at departementet ikke kunne ta noe initiativ til utarbeidning av forsknings- eller undervisningsmateriell knyttet opp til folkehelsearbeid og jubileet. Det var heller ikke mulig å få til noe slikt samarbeid med daværende Nasjonalt læremiddelsenter, med mindre styringsgruppa eller andre hadde særskilte økonomiske midler til tiltaket.

Det har ellers vært et kontinuerlig samarbeid ved at rådgiver Anne Gro Amlund har vært medlem i styringsgruppen frem til februar 2003.

Videregående skole og grunnskolen

Fylkeskomiteene har blitt oppfordret til å vende seg mot elever både i videregående skoler og grunnskolen. Mange utstillinger og andre arrangementer har vært tilgjengelig for skoleelever og i noen tilfeller direkte tilpasset denne målgruppen. Flere fylkeskomiteer har laget arrangementer og konkurranser for skoleelever. I tillegg har mange arrangementer under Kulturminnedagen og Forskningsdagene en spesiell appell til unge.

I Nordland henvendte man seg til skolene i juni 2002 med en konkurranse for grunnskolens 5-7 klasse og 8-10 klasse om forebyggende helsearbeid. Målsettingen for konkurransen var å øke elevenes kunnskaper om folkehelse spørsmål og medisinsk historie. Fylkeslegen i Nordland presenterte en del prosjektideer som klassene kunne jobbe med gjennom skoleåret 2002/2003. I mai 2003 ble en vinner kåret og premiert med et tilskudd på 7000 kroner til klassekassen.

Fylkeskomiteen i Nord-Trøndelag hadde også konkurranse for grunnskolen. 2.000 elever ble invitert til å peke på hva som må gjøres for at vi skal ha god helse i framtida. Det ble lovet pengepremie til vinnerne og i tillegg

fikk elevene framføre budskapet sitt for fylkespolitikere og andre under høstens helsekonferanse.

I Oslo arrangerte kommunen fotoutstillingen «*Helse, hygiene og miljø*» i samarbeid med skoleelever fra 5. klassetrinn. Et annet eksempel på involvering av barn og unge var utstillingen «*Verkslegen. Helse og ulykker i gruvesamfunnet*» ved Orkla industrimuseum. Der var elever fra videregående skole med på å utforme utstillingen (se ovenfor).

Det arrangement som samlet flest skoleelever på en gang, var Norske Kvinners Sanitetsforening sin Jentekonferanse, der 3000 14-årige jenter fra Oslo og Akershus ble invitert til en annerledes skoledag i Oslo Spektrum. Målet med Jentekonferansen var økt offentlig fokus på unge kvinners helhetlige helse, øke deltakernes bevissthet om seksualitet, rusmisbruk og kropp og samtidig å begeistre, motivere og inspirere deltakerne.

Sosial- og helsedirektoratets deltagelse i Grunnskoleuken 2003 har også vært et viktig bidrag. Videre hadde direktoratet et samarbeid med Lærings-senteret om en undervisningspakke med tema knyttet til Stortingsmelding nr. 16, «*Resept for et sunnere Norge*».

Mye helsehistorisk materiale har gjennom året blitt presentert gjennom bøker, hefter, nettsider og DVD, og kan egne seg godt som undervisningsmateriale.

Universiteter og høyskoler

Universitets- og høyskolesektoren har vært representert i styringsgruppen ved professor Gunnar Tellnes. Sektoren har også vært representert i fylkeskomiteer eller på annen måte vært sentral i planlegging av lokale arrangementer.

I november 1999 møtte styringsgruppen representanter for det medisinske fakultet ved Universitetet i Oslo. Styringsgruppen avholdt møte i mai 2000 med representanter for Det medisinske og Det historisk-filosofiske fakultet ved Universitetet i Bergen. Det ble ytret ønske om seminarer og forelesninger i jubileumsåret om temaer knyttet til folkehelsearbeid. Dekanmøtet i medisin for alle universitetene ble informert i forkant både i mai 2001 og 2002 om jubileet med forslag til involvering fra fakultetenes side. I juni 2002 skrev Gunnar Tellnes til fagmiljøene ved Universiteter og høyskoler som denne sektorens representant i styringsgruppen.

I desember 2002 tilskrev han rektorene ved de samme institusjoner og orienterte om jubileet og ba om at informasjon ble spredt i aktuelle miljøer. Brevet påpekte betydningen av at de medisinske fakulteter og andre fagområder sørger for at relevant forskning, undervisning og formidling kommer på dagsorden. Det ble minnet om oppgaver som sektorene kan bidra

med, som å sørge for at forebyggende helsearbeid og medisinsk historie integreres i museenes virksomhet innen dokumentasjon, forskning og formidling. Dessuten pekte brevet på behovet for ulike former for undervisningsmateriell ikke bare til bruk i universiteter og høyskoler, men også i grunnskolen og videregående skoler. Jubileumsbokverket og andre utgivelser som følge av økt fokus på helsehistorien i jubileumsåret, vil kunne være gode kilder for studentene.

Universiteter og høyskoler fikk tilsendt invitasjoner til jubileumskonferansen og til å presentere posters fra aktuelle fagfelt, og det kom verdifulle bidrag fra flere slike miljøer.

Litteraturutgivelser m.v.

Jubileumsbokverk

Sosial- og helsedepartementet ba i august 1997 Norges forskningsråd om å gi en vurdering av hvordan et oppdrag om utarbeidelse av et historisk verk om det offentlige legevesens og helsevesens historie i perioden 1603 til 2003 best kunne utføres.

En prosjektskisse ble utarbeidet av en arbeidsgruppe bestående av:

forsker Per Haave, UiO, Historisk institutt
professor Øivind Larsen, UiO, Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
stipendiat Aina Schiøtz, UiO, Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
professor Anne Lise Seip, UiO, Historisk institutt

Prosjektskissen ble levert i oktober samme høst. Den inneholdt anbefalinger mht organisering av arbeidet, faglig innhold, tilknytning til fagmiljø, omfang, tidsbruk, publisering og budsjett.

På et planleggingsseminar i oktober 1998 ble rammene for bokverket drøftet. Samtidig diskuterte man organisering av bokprosjektet. I oktober 1998 ble det utlyst engasjementsstillinger for redaktør og medforfatter(e) for det historiske verket. Styringsgruppen fikk i oppdrag å velge ut hvem som skulle få oppdraget. Styringsgruppen henvendte seg til historiske institutter ved de norske universitetene, faghistoriske miljøer ved høyskoler og faghistorikere. Søknadsfristen ble satt til 15. november. 20 søkere meldte seg. Sosial- og helsedepartementet forhandlet med og inngikk en kontrakt med Universitetet i Oslo om oppdraget for perioden 1. mai 1999 til 30. juni 2002. Redaktør, cand.philol. Aina Schiøtz tiltrådte sin engasjementstilling 1.mai 1999. Medforfatter cand.philol. Ole Georg Moseng startet sitt arbeid i august 1999. De fikk ansvar for hvert sitt bind av det offentlige helsevesens historie i Norge ca. 1603-1985. Ole Georg Mosengs manus skulle dekke perioden 1603- ca.1860 og Aina Schiøtz fra ca.1860-1985. Universitetet i Oslo påtok seg arbeidsgiveransvaret og forfatterne fikk kontorplass ved Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin. Stipendiat Maren Skaset ved Senter for helseadministrasjon, Universitetet i Oslo, hadde ca tre måneders engasjement i 2002 for å utforme et sluttkapittel.

Arbeidet med bearbeiding og ferdigstilling av manus ble utlyst som oppdrag i forlagsbransjen. Forhandlinger foregikk i regi av Sosial- og helsedepartementet i samråd med styringsgruppen som nedsatte en egen arbeidsgruppe for formålet. Sentralt i dette arbeidet sto redaktør Magne

Nylenna som representerte styringsgruppen i flere relasjoner til bokverket. Universitetsforlaget ble valgt til samarbeidspartner våren 2002. Utgivelsesår ble i utgangspunktet satt til høsten 2002, da dette kunne ha betydning for dem som skulle planlegge lokale og nasjonale markeringer, samt for arbeidet med undervisningsmateriell til grunnskolen, videregående skoler etc. Manuskriptene ble hovedsakelig levert i juli 2002. Etterarbeidet ble noe mer tidkrevende enn forutsatt, og utgivelsen kom først i mars 2003. Mottakelsen av bokverket har vært svært god.

Andre bokprosjekter

Styringsgruppen hadde en tid planer om en bok om kunne belyse viktige tema av betydning for samfunnet, helsetjenesten og det forebyggende arbeidet i årene fremover. Hovedvekt i denne boken ville være folkehelse-spørsmål inklusiv forebyggende helsearbeid, helseopplysning og prioriteringss spørsmål. Boken skulle være fremtidsrettet og skape debatt om den offentlige helsetjenestens fremtid sett fra ulike aktørers synspunkt. Styringsgruppen besluttet i samarbeid med programkomiteen at en konferanserapport fra jubileumskonferanse ville kunne dekke mange av de påtenkte tema og at det derfor ikke var aktuelt å gjennomføre en bokutgivelse nummer to. Til det kom at arbeidet med et slikt tiltak ble for tidkrevende. Konferanserapporten fra jubileumskonferansen ble trykket som bok og utgitt i november 2003.

Utgivelsen av den nye læreboken i samfunnsmedisin, *Helse for de mange*, ble også lagt til jubileumsåret. Boken er en utgivelse som forlaget Gyldendal Akademiske markerte jubileumsåret med og den beskriver dagens og fremtidens samfunnsmedisin i vid forstand. Boken kom på nyåret 2003 og ca 40 forfattere fra norske samfunnsmedisinske miljøer har bidratt til bokprosjektet. Boken dekker aktuelle undervisningstemaer på området ved norske universiteter og høyskoler. Hovedmålgruppe er praktisk arbeidende samfunnsmedisinere og andre innen offentlig helsearbeid og helseforvaltning.

Som det fremgår av oversikten er det også utgitt mange andre bøker i jubileumsåret.

Publikasjoner

Det er kommet mye litteratur i løpet av 2003, og til dels også før jubileumsåret, og knyttet opp til jubileet på ulike måter. Vi har ikke fullstendig oversikt over alt som er publisert. Det ville blitt en stor oppgave å finne

frem til alt, inklusive artikler i tidsskrifter, blader og aviser, alle kronikker, reportasjer m.v. Foreliggende oversikt er derfor ikke fullstendig.

Bøker

Det offentlige helsevesen i Norge 400 år. Jubileumbokverket, Universitetsforlaget 2003:

Bind 1: *Ansvar for undersåttenes helse 1603-1850*, Ole Georg Moseng.

ISBN 82-15-00348-6.

Bind 2: *Folkets helse – landets styrke 1850-2003*, Aina Schiøtz. ISBN 82-15-00349-4.

400 years and the way forward. International Conference on Public Health, Bergen, 15th-17th June 2003. Konferanserapport. Helsedepartementet 2003. ISBN 82-7841-210-5.

Doktoren. Distriktslegenes historie 1900-1984, Aina Schiøtz. Pax Forlag, 2003.

ISBN 82-530-2435-5

Helse for de mange. Samfunnsmedisin i Norge. Øivind Larsen, Anne Alvik, Kristian Hagestad og Magne Nylenna (red.) Gyldendal Akademisk, 2003. ISBN: 82-05-31114-5.

Byen og helsearbeidet. Kari Tove Elvbakken og Grete Riise (red.) Fagbokforlaget, 2003.

ISBN: 82-7674-983-6.

Helse i lokallitteraturen. Bibliografi for Møre og Romsdal. Dag Skarstein, Vidar Kursetgjerde og Bodil Lillelien. Utgitt av Fylkeslegen i Møre og Romsdal i samarbeid med Romsdal sogelag, 2002. ISBN: 82-90169-67-1.

Sunnhordland årbok 2002. Artikler fra helsehistorien. Utgitt av Sunnhordland Folke-museum og Sogelag, 2002. ISBN: 82-90687-17-6. ISSN:0333-0958.

Sjukdomar og helsestell i Romsdal. Ei artikkelsamling. Ottar Ødegård. Utgitt av Romsdal sogelag, 2003. ISBN: 82-90169-72-8.

Glimt fra Hedmarkshelsa. Hans Petter Schjønby og Per-Øivind Sandberg (red.). Utgitt av Fylkesmannen i Hedmark, Helseavdelingen, 2003. ISBN: 82-996672-0-8.

Offentleg teneste og byggedugnad for helse og hugnad. Jubileumsskrift offentlig og frivillig helse-stell i Laudal, Øyslebo og Bjelland. Utgitt av Marnardal historielag, 2003. ISBN: 82-994098-1-0.

Regimentschirurgen Wilhelm Johannes Schwindt 1766-1826 og hans lærlinger. Torstein I. Bertelsen. Forlaget Regius, 2003. ISBN: 82-30300364.

Omsorg i 100 år. Trøgstad og Båstad Helselag 1903-2003. Utgitt av Trøgstad og Båstad Helselag, 2003. ISBN: 82-994778-2-4.

Samspillet Natur – Kultur – Helse. NaKuHel-konseptet i teori og praksis. Gunnar Tellnes. Unipub forlag, 2003. ISBN: 82-7477-154-0.

Yrkesskolen ved Kongsberg Soluwerk. Berkirurgens skadejournal 1739.

Bjørn Ivar Berg, Magnus Braaten og Øivind Larsen. Kongsberg, Bergverksmuseet, Skrift nr. 26, 2004 ISBN: 82-91337-30-6, ISSN: 0800-1855

Tidsskrifter, markeringer

Tidsskrift for Den norske lægeforening, 2000: *Medisin og helse i tidligere tider*. Artikkel-samling om medisinsk-historiske emner.

Ottar 2/2003: *Det offentlige helsevesen i nord*. Tromsø Museum, Universitetet i Tromsø. ISSN 0030-6703.

Ottar 3/2003: *Gammel tradisjon – ny medisin*. Tromsø Museum, Universitetet i Tromsø. ISSN 0030-6703.

Telemark historie, nr. 24/2003: *Fra svartebok til fastlege*. Utgitt av Telemark historielag, 2003. ISSN: 0800-3408.

WIWAR 1/2003: *Det offentlige helsevesen i Norge feirer sitt 400-års jubileum i 2003*. Utgitt av Østfold historielag, 2003.

OMEGA, Folkehelsearbeid i Akershus 3/2003: *400 år for bedre helse*. Utgitt av Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Helseavdelingen.

Hordahelse 1/2003: *Folkehelse i 400 år*. Utgitt av Fylkesmannen i Hordaland, Helseavdelingen.

Innsyn 2/2003: *400-årsjubileum for det offentlige helsevesen i Norge*. Utgitt av Helse Bergen.

Utposten 4/2003. Temanummer i anledning av jubileet.

Utposten 5/2003. Temanummer i anledning av jubileet.

Sykepleielederen 3/2002. Artikler om helsehistorie.

Sykepleielederen 4/2002. Artikler om helsehistorie.

Sykepleielederen 3/2003. Artikler om helsehistorie.

Frimerkeposten 2/2003: *Helsevesenet 400 år*. Utgitt av Posten Norge AS.

Arkivmagasinet 3/2003. Tema fra Arkivenes dag 2003: Bevar meg vel! – Kilder til vår helsehistorie. Utgitt av Riksarkivaren, 2003. ISSN: 0801-5449.

Museumsnytt 2/2003: *Helsejubileum*. Utgitt av Norges museumsforbund. ISSN: 0027-4186.

Michael 2/2004: *Health between the private and the public – shifting approaches*. (Keynote lectures) ISSN 1504-0658

Hefter

Fiskerihelsestjenesten. Fiskerienes rolle i utviklingen av det nordlandske helsevesen. Fylkesmannen i Nordland, Helseavdelingen, 2003.

Kulturminnedagen 2003: *Vår medisinske kulturarv*. Utgitt av Den norske kulturminnedagen i samarbeid med styringsgruppen for 400-årsjubileet/Helsedepartementet.

Utstillingskataloger

St. Jørgens Hospital. Lepramuseet St. Jørgens Hospital, 2003. Katalog til ny hovedutstilling.

Her er smittsom sykdom! Veiskiller for offentlig helsearbeid gjennom 400 år. Lepramuseet St. Jørgens Hospital, 2003. Katalog til jubileumsutstilling.

Her er smittsom sykdom! Et undervisningsopplegg fra Lepramuseet St. Jørgens Hospital. 2003.

Fattig, gammel og syk. Bryggens Museum, Bergen, 2003. ISBN: 8290289-812.

Spyt ikke i trappen. Den offentlige helsetjenesten 400 år – Midt-Norges vandreutstilling. Ressurshfte. Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum, 2003.

Jubileumsfrimerker

Den forberedende arbeidsgruppen tok en første kontakt med Posten Norge allerede i 1997. I september 1999 sendte styringsgruppen sin formelle henvendelse med spørsmål om utgivelse av jubileumsfrimerker knyttet til helsejubileet. Forslaget ble lagt frem for Programutvalget for nye frimerker i februar 2002 og vedtatt realisert i mai 2003. Som felles tiltak mellom Posten, Bergen kommune, Helsedepartementet og styringsgruppen ble det arrangert en pressekonferanse og lansering av frimerkene 22. mai 2003 på Solheimsviken helsestasjon i Bergen.

Myntbrev med jubileumsmedalje

I forbindelse med 400-årsjubileet for den offentlige helsetjenesten har Samlerhuset AS gitt ut et myntbrev til frimerke og myntsamlere og andre interesserte. Samlerhuset er offisiell distributør for statlige myntverk i mange land, blant annet for Den Kongelige Mynt på Kongsberg.

Myntbrevet bærer de to offisielle jubileumsfrimerkene fra Posten og en sølvmedalje med motiv fra en helsestasjon. Myntbrevet er utgitt og stempelt på frimerkenes utgivelsesdag. Opplaget består av 9.000 individuelt nummererte eksemplarer.

Audiovisuelle produksjoner

Fylkeskomiteen i Akershus var allerede på et tidlig tidspunkt svært aktiv i sine planer for jubileumsmarkeringer, med fylkeslege Anders Smith i spissen. Blant de foreslåtte tiltak var en lysbildeserie om folkehelse spørsmål og

en videoproduksjon om helsehistorie og folkehelsearbeid. Det ble søkt til Helsedepartementet om delfinansiering av et filmprosjekt blant annet bygget på materialet i jubileumbokverket. Lysbildeserien ble underveis til en DVD som ble produsert i samarbeid med Studio Regin AS og lansert i januar 2004. Den inneholdt blant annet filmklipp, tekster, intervjuer og billedmateriale.

Filmprosjektet resulterte i to programmer som ble kjøpt inn for sending i NRK1 22. og 23. desember 2003. Programmenes tittel er «400 år for bedre helse». Første program er et historisk tilbakeblikk, mens andre program tar for seg utfordringene i folkehelsearbeidet i fremtiden. Programmene sendes i reprise på nyåret 2004.

Aviser og tidsskrifter

Redaksjoner for fagtidsskrifter ble tilskrevet med generelt informasjonsbrev i februar 2002 og mai 2002. Konferanseinformasjon ble også sendt ved to anledninger. Medlemmer fra styringsgruppen, samordningsgruppen og programkomiteen har dessuten informert direkte til enkeltmedier, både nyhetsmedier og fagblader. Blant annet resulterte dette i en kronikkserie i Bergens Tidende i 2003. Konferansen ble våren 2003 annonsert i noen fagtidsskrifter.

Styringsgruppen samarbeidet med Helsedepartementets presse- og informasjonsavdeling ved de anledninger der det var aktuelt med pressemeldinger og mer konkret oppfølging av og tilrettelegging for media i forbindelse med arrangementer. Ved frimerkelanseringen ble det også samarbeidet med informasjonsmedarbeidere i Posten Norge og Bergen kommune.

Styringsgruppen har samlet en del klipp fra ulike medier. Disse blir arkivert hos Helsedepartementet. Fylkeskomiteen er også ved et par anledninger anmodet om å sende inn klipp fra lokale medier. Kun ganske få bidrag er kommet inn.

Milepæler i jubileumsåret

Statsministerens nyttårstale 1. januar 2003

Statsminister Kjell Magne Bondevik omtalte jubileet på denne måte i sin nyttårstale:

«For 400 år siden fikk to leger i Bergen penger fra Kongens kasse for å holde seg i byen og kurere syke. Vi regner det som starten på det organiserte helse-Norge. Dette 400-års jubileum skal vi markere i det nye året gjennom en videre satsing i helsesektoren, spesielt i psykiatrien.

Og vi vil gjøre det ved et løft for bedre folkehelse. Tidligere slet vi oss til sykdom og død. I dag spiser og sitter vi oss til dårlig helse og for tidlig død. Mangelen på fysisk aktivitet kan bli framtidens store helseproblem. Regjeringen legger derfor på nyåret fram en stortingsmelding med forslag til hvordan folkehelsen kan bedres.

Vi vil forebygge mer for å kunne reparere mindre. Derfor vil vi gi legene mulighet til å skrive ut en såkalt «grønn resept». Dette betyr at man kan få resept for et treningsopplegg istedenfor medisiner, slik det er prøvd ut i noen kommuner. Legene kan foreskrive fysisk aktivitet, når dette er faglig tilrådelig. Vi vil invitere blant annet idretts- og friluftsansjoner i en bred allianse for å bedre livsvilkår og folkehelse.»

Lansering av folkehelsemeldingen 10. januar 2003

Styringsgruppen har sett sitt arbeid for økt fokus på folkehelsearbeid i sammenheng med og tilpasset til de øvrige satsinger fra sentrale helsemyndigheter. I forbindelse med helseministerens presentasjon av Stortingsmelding nr. 16: «*Resept for et sunnere Norge*» 10. januar i Oslo ble det også nevnt at 2003 var et jubileumsår for det offentlige helsearbeidet.

Åpning av jubileumsåret 4. mars 2003

Med Helsedepartementet som vertskap var det offisielle avspark for jubileet 4. mars 2003 i Nationaltheatret. Involverte på sentralt og fylkesnivå ble invitert sammen med andre sentrale samarbeidspartnere og media. Bergen Byspill satte det hele i en historisk ramme med et historisk spill og gjøglerier ved ankomsten. Vel inne i teatret ble nærmere 100 gjester mottatt av verter og vertinner i bekledning fra nær og fjern fortid, som delte ut kopier av kongebrevet av 1603.

Programmet startet med en kort filmfremvisning i form av en tidskavalkade over folkets helsetilstand og viktige fremskritt gjennom de 400 årene.

Helseminister Dagfinn Høybråten ga også et tilbakeblikk på den norske helsehistorien og skisserte hva som er utfordringene framover. Temaet ble fulgt opp av direktør Bjørn-Inge Larsen i Sosial- og helsedirektoratet, som skisserte en aksjonsplan for folkehelsen i jubileumsåret. Historiker og redaktør av jubileumsbokverket, Aina Schiøtz, ga smakebiter fra bokverket. Et par andre glimt fra norsk helsehistorie ble gitt av tidligere distriktslege Henning Aanes som beskrev hverdagen og helsetjenestene under Lofotfisket i tidligere tider. Deretter ble museenes satsing i jubileumsåret og de største jubileumsutstillingene presentert: Nasjonalt medisinsk museum i Norsk Teknisk Museum, Trøndelag Folkemuseum, Kvinnemuseet, Tromsø Museum, Lepramuseet og Løypeutstillingen i Bergen. Deler av utstillingen fra Norsk Teknisk Museum ble vist i foajeen.

Utgivelse av bokverket 25. mars 2003

Bokverket «*Det offentlige helsevesen i Norge 400 år*» ble lansert for innbudte gjester og presse i Legenes hus, Oslo 25. mars 2003. Helseminister Dagfinn Høybråten innledet presentasjonen fulgt av korte smakebiter fra de to bøkene ved forfatterne.

Bind 1, *Ansvar for undersåttens helse 1603-1850*, er fortellingen om hvordan folkets helsevilkår langsomt ble det offentliges ansvar. Det er skrevet av historiker Ole Georg Moseng. Bind 2, *Folkets helse – landets styrke 1850-2003*, er skrevet av historiker Aina Schiøtz og omhandler en periode med enorm vekst, fra et beskjedent sunnhetsvesen og frem til dagens ressurskrevende, individfokuserte og kompliserte helsetjeneste. Pr. medio januar 2004 var det solgt ca. 1200 bøker av hvert bind.

Utgivelse av jubileumsfrimerker 22. mai 2003

Frimerkene ble lansert i en pressekonferanse på Solheimsviken helsestasjon i Bergen. I tillegg til et kort historisk spill ble det holdt innlegg av blant annet statssekretær Kristin Ravnanger, Helsedepartementet, og direktør Halvor Fasting i Postens frimerketjeneste. Blant tilhørerne var både pressefolk, inviterte gjester og nybakte mødre med sine spedbarn.

Frimerket til kroner 5,50 (Norge) har et opplag på 600.000, og viser lagarbeidet som skal til for å utføre en krevende hjerteoperasjon. Motivet er hentet fra det nye Rikshospitalet, fotograf er Scanpix/Terje Bendiksby. Frimerket til kroner 7,00 (Norden) utgis i en million eksemplarer. Motivet er fra Oslo Kommunale helsestasjon i Arendalsgaten 3, i november 1945. På begge frimerkene er det en liten vignett i sølv som viser blodomløp og

nervesystem slik det ble oppfattet på 1500-tallet. Kunstner er Sverre Morken.

Åpning av utstilling på Rikshospitalet 4. juni 2003

Tidligere helseminister Werner Christie åpnet 4. juni 2003 utstillingen «*Historier om helse*» i Rikshospitalets glassgate, arrangert av Stiftelsen Nasjonalt Medisinsk Museum i samarbeid med blant andre Det norske medisinske Selskab.

Åpning av utstilling i Norsk Teknisk Museum 10. juni 2003

Helseminister Dagfinn Høybråten åpnet tirsdag 10. juni 2003 utstillingen «*Sunn sjel i et sunt legeme*» på Norsk Teknisk Museum. Utstillingen markerte etableringen av Nasjonalt medisinsk museum på Norsk Teknisk Museum.

Utstillingen handler om helse og samfunn fra 1850 til 2000 og tar opp temaer som smittsomme sykdommer fra kolera til SARS, tuberkulose, polio, vitenskapelige og tekniske framskritt, psykiatri, folkehelsearbeid og helsepolitikk.

Europarådskonferanse for helseministre i Oslo 12.-13. juni 2003

Konferansen «*Health, Dignity and Human Rights*» ble lagt til Norge i jubileumsåret. Europarådets 41 medlemsland ble invitert til konferansen i Bergen allerede i juni 2001. Det skjedde i form av en DVD-film om konferansen på møte i Helsekomiteen i Strasbourg. Til tross for at alle helseministrene i tillegg fikk separat invitasjon, kom ingen ministre til Bergen, men noen fra embetsverket møtte. Det norske helsejubileet ble omtalt av helseminister Dagfinn Høybråten under konferansen i Oslo.

Jubileumskonferanse og andre begivenheter

Nasjonale markeringer 14.-15. juni 2003

De nasjonale markeringer inklusive jubileumskonferansen ble konsentrert rundt perioden 14.-17. juni i Bergen. Samordningsgruppen bisto styringsgruppen i planlegging og koordinering av de ulike programposter. Fra et tettpakket program nevnes:

Lørdag 14. juni 2003

- kl. 10.30 Åpning av nye utstillinger i St. Jørgens Hospital v/statsminister Kjell Magne Bondevik
- kl. 12.00 Åpning av Utstillingsløypen, Gamle Rådhus v/helseminister Dagfinn Høybråten
- kl. 13.00 Særskilt omvisning i St. Jørgen Hospital for deltagere på internasjonal konferanse for infeksjonsmedisinere, med generaldirektør Gro Harlem Brundtland, WHO, som æresgjest
- kl. 13.30 Bergen kommunes lunsj for inviterte gjester
- kl. 17.00 Jubileumshøytidelighet i SAS-hotellet
- kl. 20.00 Festmiddag i Håkonshallen med Hans Majestet Kong Harald til stede

Søndag 15. juni 2003

- kl. 10.00 Gudstjeneste i St. Jørgen kirke
- kl. 11.00 Åpning av nye lokaler for Institutt for samfunnsmedisin og Medisinsk fødselsregister i Pleiestiftelsen i Kalvarveien 31
- kl. 13.00 Markering av Griegs 160. fødselsdag. Konsert og foredrag på Trolldhaugen
- kl. 15.00 EUPHA-workshop (The European Public Health Association) og utstillingsbesøk på Bryggens Museum. Seminarets tittel var «*The Future of Public Health in Europe*».
- kl. 17.30 Utdeling av Kongens fortjenstmedalje i gull til fylkeslege Kristian Hagestad
- kl. 19.00 Bergen kommunes mottakelse for konferansedeltagerne i Håkonshallen
- kl. 20.30 Sammenkomst for foredragsholdere og inviterte gjester i Schøsttuene

Søndag 15. juni 2003 til tirsdag 17. juni 2003

Jubileumshøytidelighet og festmiddag.

Ærverdige Håkonshallen var arena for jubileets festmiddag lørdag 14. juni 2003. Et faglig program i forkant av middagen ble holdt i Radisson SAS Royal Hotel på Bryggen. Helsedepartementet var vertskap for arrangementet. Styringsgruppen og samordningsgruppen bisto med praktisk tilrettelegging og forslag til program, representasjon og invitasjoner.

Invitasjoner var sendt til Kongehuset, Stortinget, Regjeringsmedlemmer, sentrale myndigheter, universiteter og høyskoler, de regionale helseforetak, Forsvaret, frivillige organisasjoner, yrkesorganisasjoner, fylkesrepresentanter, samt noen individuelle invitasjoner. Hvert fylke var representert med personer som har, eller har hatt, sterk tilknytning til offentlig helsearbeid eller forebyggende arbeid av betydning for folkehelsen, personer som har hatt meget sentral funksjon når det gjelder utdanning av helsepersonell eller i frivillige organisasjoner. Ca 280 gjester inklusive Hans Majestet Kong Harald V deltok under middagen.

Programmet på SAS hotellet inneholdt foruten kunstneriske innslag, foredrag ved prof. dr. med. Claus Ola Solberg, redaktør dr. philos Aina Schiøtz og tidligere regiondirektør i WHO/Europa, Jo Asvall. Hilsener i anledning jubileet ble fremført av representanter fra utdanningssektoren, frivillige organisasjoner og yrkesorganisasjoner.

Bergen Byspill opptrådte i flere sentrale byrom med historiske spill i løpet av formiddagen. Om kvelden dannet de fortropp med sine gjøglerier for festdeltagerne på spaserturen mellom SAS-hotellet og Håkonshallen.

Jubileumskonferansen 15.-17. juni 2003

En viktig markering av den offentlige helsetjenestens 400-årsjubileum i året som gikk, var den internasjonale jubileumskonferansen «*400 years and the way forward*» som hadde ambisjoner om å bli en skueplass mot fremtiden – med 400 års erfaring i ryggen. Nærmere 400 deltagere var samlet i Grieghallen i Bergen med samfunnsmedisinske spørsmål og folkehelsearbeid i Norden og Europa i fokus. Det ble anledning til kunnskap og refleksjon om utfordringer i framtiden for helsetjenesten, om helsepersonellens rolle og om de behov og krav som framtidige brukere vil representere.

Det kom færre utenlandske gjester enn forventet, 37 inklusiv foredragsholdere. Man kan kun spekulere i om dette delvis kan skyldes den urolige internasjonale situasjonen med utbrudd av SARS og Irak-krigen. En del personer i målgruppen for deltagelse vil trolig ha vært opptatt på hjemmebane med beredskapsarbeid i tillegg til at det rådet en del usikkerhet i forbindelse med internasjonal reisevirksomhet.

Den norske helsetjenestens historie ble belyst og markert på mange ulike vis i jubileumsåret. Konferansen derimot var ikke i særlig grad tilbake-skuende. Ut fra dagens situasjon belyste anerkjente foredragsholdere forhold som har innvirkning på helsen, hva som er utfordringene i nåtid og framtid for en offentlig helsetjeneste og hva helsetjenesten betyr for folkehelsen.

Helseminister Dagfinn Høybråten åpnet konferansen med en presentasjon av 400-årsjubileet og regjeringens satsinger for folkehelsen. Generalsekretær i Verdens Helseorganisasjon, Gro Harlem Brundtland, holdt et inspirerende innledningsforedrag der hun fremmet sine visjoner og formaninger om 'The way forward'. Dette var et av de siste offisielle foredrag Brundtland hadde som leder i Verdens Helseorganisasjon. Andre gode foredragsholdere fulgte etter med et bredt spekter av problemstillinger omkring folkehelse – fra helserisiko via helsepolitikk og helseadministrasjon til påvirkning fra markedskrefter og media, og endelig til pasienten som kunde.

En konferanserapport i bokform ble ferdigstilt i november. Den ble sendt til alle deltagere og foredragsholdere samt til fylkeslegene, helseforetak, yrkesorganisasjoner, universiteter og høyskoler. Flere eksemplarer kan fås ved henvendelse til Fylkesmannen i Hordaland, helseavdelingen.

Som et tilbud til konferansedeltagerne samarbeidet programkomiteen med Det Norske Svalbardakademi om et satellittsymposium på Svalbard i dagene 19.-22. juni. Det var bare noen få deltagere.

Internasjonal medisinsk historisk konferanse i Oslo 4.-7. september 2003

Konferansen «*Health between the private and the public – shifting approaches*» samlet ca 170 deltagere fra nærmere 30 land. Hovedansvarlig var the European Association for the History of Medicine and Health (EAHMH) i samarbeid med Det norske medisinske Selskab, Norsk forening for samfunnshelse, Nordisk Medisinsk Historisk Forening og med fagmiljøet ved Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin ved Universitetet i Oslo.

Kulturminnedagen 14. september 2003

Under årets tema «*Vår medisinske kulturarv*» besøkte ca 15 000 personer de 146 enkeltarrangementene spredt over hele landet. Gamle sykehusbygninger, sanatorier, helsestasjoner, utstyrssamlinger, doktorbåter, jordmor-skyss, sykebiler og andre kulturminner var blant det som ble vist frem og omtalt for publikum under arrangementene. Mange kommuner benyttet anledningen til å fremheve det offentlige helsearbeidet og enkeltpersoner.

Forskningsdagene 19.-28. september 2003

«*Jakten på et bedre liv*» inspirerte mange forskningsinstitusjoner til å presentere sitt forskningsarbeid under festivaluken i september. Festivalen samlet 180 arrangører med hele 1000 arrangementer. Forslaget til tema ble benyttet av mange arrangører. I 2002 hadde man ca 150 helserelaterte arrangementer, mens man i 2003 hadde over 300. Både medisinsk historie og samfunnsmedisin var tema for de mange innlegg under Forskningsdagene. De samme tema ble også presentert i utstillinger og andre tiltak i løpet av festivalen.

Grunnskoleuken, uke 45 2003

Med slagordet «*Ingen utenfor!*» gikk den årlige Grunnskolens uke av stabelen 3.–7. november 2003. Grunnskolens uke satte trivsel og psykisk helse i fokus som del av et felles løft for å oppnå et læringsmiljø uten mobbing. Forslag til aktiviteter ble sendt ut til alle grunnskoler. Historien ble flettet inn. I Grunnskolens uke ble også undervisningspakken «*Vær din egen helseminister*» lansert.

Arkivenes dag 8. november 2003

Lørdag 8. november holdt alle institusjonene i Arkivverket åpent hus og tilbød foredrag, utstillinger, omvisning med mer. Dette foregikk både i Riksarkivet og Statsarkivene i Oslo, Hamar, Kongsberg, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Mange andre offentlige arkiver deltok også med helsehistoriske tema i denne årlige utadrettede markeringen.

Dokumentarprogrammer i NRK1 22. og 23. desember 2003

Like før jul sendte NRK1 to dokumentarprogrammer knyttet til 400-årsjubileet. Programmene fikk tittelen «*400 år for bedre helse*». Første del tok for seg folkehelsearbeid i Norge gjennom tidene, spesielt i forhold til bekjempelse av smittsomme sykdommer. Andre del omhandlet dagens situasjon med blant annet livsstilssykdommer som stiller folkehelsearbeidet overfor nye utfordringer.

Andre begivenheter

I et møte med fylkeslegene nevnte styringsgruppen muligheten for å søke om Kongens forstjenstmedalje for personer som har gjort en spesiell innsats

innen offentlig helsearbeid. Hvorvidt dette har vært sporen til at det i 2003 ble tildelt medaljer til tre personer i denne kategori, vites ikke.

For sitt brede engasjement innen folkehelsearbeid og folkeopplysning både på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå ble fylkeslege Kristian Hagestad fra Vest-Agder tildelt Kongens fortjenstmedalje i gull. I forbindelse med de nasjonale jubileumsmarkeringer i Bergen 15. juni 2003 ble medaljen overrakt av Fylkesmannen i Vest-Agder, Ann-Kristin Olsen, under en seremoni i Bryggens Museum.

Styringsgruppen er også kjent med at tidligere medisinalråd og fylkeslege i Rogaland, Egil Willumsen og tidligere fylkeslege og stadsfysikus i Oslo, Arne Victor Larssen, begge ble tildelt Kongens fortjenstmedalje i gull høsten 2003.

Oppsummering av økonomiske forhold

Det foreligger ingen samlet oversikt over offentlige utgifter knyttet til planlegging av jubileumsåret og alle markeringer som fant sted i 2003. Utgiftene er fordelt på ulike nivåer og instanser, slik som Helsedepartementet og andre departementer, ulike sentrale helsemyndigheter, statlige og andre museer, bibliotek, arkiv og kommuner. Fylkeskommunene har nok hatt svært små utgifter. I primærkommunene har noen ikke hatt utgifter knyttet til jubileet, mens en del andre har bevilget særskilte midler til ulike tiltak i forbindelse med jubileet. Vi kjenner til at enkelte kommuner har bevilget inntil kr 100 000 til lokale arrangementer, men gjennomgående har det vært små bevilgninger.

Helsedepartementet eller styringsgruppen har ikke noen fullstendig oversikt over midler som har gått til forberedende arbeid og gjennomføring av jubileumsåret over departementets ulike enheter og andre sentrale helsemyndigheter. Dette skyldes at medgått arbeidstid i departementet, Statens helsetilsyn, Sosial- og helsedirektoratet og hos fylkeslegene/fylkesmennenes helseavdelinger representerer en ikke uvesentlig del av innsatsen. I det alt vesentlige har også medlemmene i styringsgruppa og programkomiteen for jubileumskonferansen eventuelt fått dekket noe overtid over ordinære budsjetter. Mye innsats både fra statlige ansatte og andre har dessuten vært utført uten særskilt kompensasjon.

Når det gjelder direkte statlige utgifter, kan de samles under følgende formål:

1. Utgifter knyttet til bokverket. Det dreier seg om bevilgninger til forfatterne, leie av lokaler m.v. av Universitetet i Oslo og kjøp av administrative støttetjenester samme sted. Honorar til medlemmene i bokkomiteen (beskjedne beløp i forhold til arbeidsinnsatsen). Direkte støtte til forlaget. Samlet beløp for perioden 1. mai 1999 t.o.m. 30. juni 2002 utgjør ca. kr. 3,7 millioner. I tillegg kommer mindre beløp i forbindelse med avslutning av arbeidet inkl. korrekturlesning frem til trykking. Avhengig av salgstallene kan det i henhold til avtalen med forlaget komme noe ekstra utgifter i 2005.
2. Tilskudd til museer og jubileumsutstillinger i alle landsdeler i 2003. I 2003 var beløpet på 3,5 millioner, og gikk til formål i Oslo, Bergen, Kongsvinger, Tromsø og Trondheim. Det dreier seg om et engangstilskudd i tillegg til eventuelle ordinære tilskudd til virksomheten.
3. Tilskudd til fylkeskomiteene til planlegging og gjennomføring av lokale markeringer. I alt ble det utbetalt kr. 1 million i 2002 og kr. 1 million i 2003 til dette formålet. Der det ikke var etablert fylkeskomité, gikk bevilgningen til fylkeslegekontoret. I 2001 dekket Helsedepartementet en del reisetilskudd til deltagere fra hele landet på forberedende samlinger knyttet til planlegging av jubileumsåret.
4. Tilskudd til utarbeidelse av filmer vist på fjernsyn. Disse filmene inngår også i en video-pakke utarbeidet av et firma i nært samarbeid med blant annet Fylkeslegen i Akershus.
5. Utgifter knyttet til «åpningsforestillingen» på Nationaltheatret 4.mars 2003
6. Nasjonale markeringer i Bergen 14. og 15. juni 2003. Spesielt et større jubileumsarrangement på Radisson SAS Royal Hotel på Bryggen og påfølgende festmiddag i Håkonshallen 14. juni 2003.
7. Underskudd på Jubileumskonferansen «400 years and the way forward» 15-17 juni 2003. Dette tilskuddet er på 267.000 kroner. I tillegg kommer kr. 77.700 til konferanserapporten, som ble trykket i 1000 eksemplarer.
8. Direkte bidrag til Kulturminnedagen 2003. Tilskudd til trykking av temahefte, kr. 65.000
9. Utgifter til sekretariatsfunksjonen. Dette gjelder utgifter til sekretariatsfunksjon for styringsgruppa, programkomiteen for konferansen og en særskilt samordningsgruppe knyttet til jubileumsdagene i Bergen. I all hovedsak er dette midler stilt til rådighet for Fylkeslegen i Hordaland (Fylkesmannen i Hordaland) i årene 2001–2003. Samlet ca. kr.1.040.000 på de tre årene. Dette inkluderer sosiale utgifter og engasjementer.
10. Dekning av reise- og oppholdsutgifter. Denne utgiftsposten gjelder for medlemmer i styringsgruppen og programkomiteen i forbindelse med alle møtene og avtalte andre oppdrag knyttet til disse verv. Totalt for perioden 1998 t.o.m. januar 2004 kan dette anslagsvis dreie seg om rundt 400.000 – 500.000 kroner. (Utgiftene er ført ulike steder avhengig av arbeidsstedet til de enkelte deltagere).

Annet: Vi minner dessuten om at Norges forskningsråd har bevilget midler til forskning innen medisinsk historie og andre temaer knyttet til jubileet, men uten at dette har vært en del av markeringene. Derimot kan det være en bevisst satsing som ikke er tilfeldig med hensyn til tidspunkt for søknader og bevilgninger. I tillegg til det som alt er nevnt vet vi at blant annet en del høyskoler, universitet og sykehus (helseforetak) m.v. har brukt av egne midler til særskilte utstillinger og andre markeringer av jubileet.

Måloppnåelse

Hovedmål I: Øke kunnskapen og forståelsen for verdien av forebyggende helsearbeid og det offentlige helsevesen.

Dette omfattende hovedmålet er ikke svært presist. Målgruppene er ikke definert i målet, men bak formuleringen lå et klart ønske om å nå ulike grupper, slik som skoleelever og studenter, helsepersonell og andre ansatte i helsetjenesten, inklusive innen spesialisthelsetjenesten. Videre politikere og andre beslutningstakere på alle politiske nivåer, samt den brede allmennheten. Målet tok sikte på å frembringe mer kunnskap om og innsikt i betydningen av profylaktisk innsats i og utenfor helsetjenesten, og dessuten å gi bidrag til at ulike grupper får mer innsikt i hvilke oppgaver det offentlige helsevesen, i mer tradisjonell betydning, beskjeftiger seg med. Vi har ikke lagt opp til noen evaluering av verken endringer i kunnskap eller innsikt hos spesifikke målgrupper, eller i befolkningen generelt. Dessuten ville det vært en stor og kompleks oppgave i seg selv å samle data som kunne belyse dette. Dertil er det selvsagt slik at mange forhold kan bidra til økt kunnskap og større forståelse for et samfunnsområde.

Vår egenevaluering må derfor basere seg på en vurdering av innsatsen knyttet til jubileet og som kan ha bidratt til et større kunnskapsgrunnlag og til økt innsikt og refleksjon i ulike målgrupper, og i større deler av befolkningen. For å bidra til dette har styringsgruppen invitert mange instanser og ulike institusjoner og organisasjoner til et samarbeid. Denne rapporten viser at vi har greid å realisere denne målsetting om nettverksarbeid på bred front.

Mye har skjedd som kan ha bidratt til måloppnåelse. Her kan vi trekke frem en del faktorer.

Ny og utvidet kunnskap

Det er produsert mye nytt materiale, inklusive forskningsbasert litteratur om forebyggende helsearbeid og offentlig helsearbeid gjennom spesielt de siste 150-200 år. Ett svært viktig bidrag var utgivelsen i mars av jubileumsbokverket i 2 bind: «*Det offentlige helsevesen i Norge 400 år*». Det verket har gitt et verdifullt tilfang innen norsk historie, og på en systematisk måte bidratt til økt kunnskap om utviklingen av innsatsen i det offentlige og gjennom ulike organisasjoner m.v. for bedret folkehelse. Samtidig belyser verket sammenhenger over tid i utviklingen, og sammenhengen mellom ulike faktorer som påvirker demografiske forhold, helseforhold og dødelig-

het. Verket vil sannsynligvis bli stående som et verdifullt tilskudd innen norsk historieskriving.

Det er også utgitt mange andre bøker i 2003 som beskriver utviklingen av helseforhold og helsetjenester i byer og fylker. Blant annet foreligger slike bøker fra Bergen, Telemark, Hedmark, Møre- og Romsdal og Trondheim. Det er også kommet biografier, lokalhistoriske skrifter, kronikker, tidsskriftartikler m.v. som totalt sett øker kunnskapsmengden. En ny og omfattende lærebok i samfunnsmedisin kom også på vårparten. Denne boka belyser en hel rekke forhold vedrørende forebyggende folkehelsearbeid og betydningen av offentlig innsats i og utenfor helsevesenet.

Formidling gjennom ulike kanaler

I tillegg til alt det skriftlige materiale har en rekke store og mindre museer og samlinger vist jubileumsutstillinger i 2003. Det vises til omtalen i rapporten. Samlet sett har alle disse museene og utstillingene i høy grad bidratt til kunnskapsspredning og innsikt om historiske forhold, men også om dagsaktuelle spørsmål av stor relevans for folkehelsen.

Det er særlig viktig at øremerkede statlige midler fra Helsedepartementet har muliggjort en ny avdeling på Norsk Teknisk Museum, som er blitt et nasjonalt medisinsk museum. Dette museet representerer et varig og verdifullt tilskudd til de tidligere ca. 45 medisinsk-historiske samlinger i Norge. Etter planen skal dette nasjonale medisinske museet bygges kraftig ut med ca. 1.200 nye kvadratmeter.

Den frittstående Stiftelsen Nasjonalt Medisinsk Museum høstet gode erfaringer med utstillingen «Historien om helse» på Rikshospitalet. Det er en tydelig formidlingsnisje for utstillinger i fagmiljøer.

For øvrig har det vært en del radioprogrammer som har belyst temaer av interesse. I desember ble det vist to programmer på nesten en time hver i NRK, som i høy grad bidro til informasjon om noen av de alvorligste infeksjonssykdommene som har rammet landet vårt. Det andre programmet fikk frem mange utfordringer og nyere problemstillinger knyttet til dagens arbeid for en bedre folkehelse. En rekke kommuner har hatt jubileumsfeiringer med opplysninger om aktiviteten i det forebyggende helsearbeidet. Det har vært interessant å se hvordan initiativet har kommet fra forskjellige kommunale etater via vår informasjon til rådmann, skole, kultur, informasjonsavdelingen og selvfølgelig den kommunale helsetjenesten. Mange steder har dette resultert i et godt samarbeid på tvers av sektorer og frivillige organisasjoner, nettopp slik vi vil at offentlig helsearbeid skal drives. De fleste steder har det vært naturlig å trekke frem sentrale distriktsleger, jordmødre og helsesøstre. Lokale foredrag og utstillinger har under-

streket hvilke bygninger og hvilket utstyr som har hatt betydning i lokalmiljøet. Lokalpressen har dekket disse feiringene, og i vedlegget til denne rapporten viser vi bredden i denne delen av jubileumsfeiringen. Fylkeslegen i Akershus gikk tidlig inn for at alle kommunene skulle ha sin feiring. Det har ført til en spesielt stor aktivitet i Akershuskommunene, og flere kommunestyrer bevilget penger til denne feiringen. Etter vår mening har dette virkelig økt kunnskapen og forståelsen for verdien av forebyggende helsearbeid i lokalbefolkningen.

Stortingsmelding og engasjement i hele landet

I januar la regjeringen frem stortingsmelding nr. 16 (2002-2003) om folkehelsepolitikken. Den ga støtet til betydelig oppmerksomhet rundt forebyggende arbeid i relasjon til våre største og mest alvorlige folkehelseproblemer, og omtalte tiltak for å redusere omfanget av disse problemene. Sammen med blant annet stort engasjement fra Helsedepartementet og Sosial- og helsedirektoratet m.fl. når det gjelder helseproblemer knyttet til bruk av tobakk, har dette økt interessen og forståelsen for betydningen av samordnet innsats mot forhold som kan skape alvorlig sykdom og for tidlig død.

Styringsgruppen har grunn til å tro at innsatsen på disse områder ble ekstra sterk nettopp i 2003, for å markere aktuell innsats mot folkesykdommer.

De konferansene Sosial- og helsedirektoratet arrangerte våren 2003 i nesten alle landets fylker i samarbeid med fylkeslegene (fylkesmennenes helseavdelinger) var også samordnet med markering av 400-årsjubileet. Her hadde vår styringsgruppe over lengre tid pekt på muligheten av samkjøring i tid og innhold.

Jubileumskonferansen

Vi er også ubeskjedne nok til å mene at jubileumskonferansen i Bergen i juni 2003 på sin måte bidro til å understreke og fremheve kunnskap om forhold som påvirker folkehelsen, på positive og negative måter. Det var nærmere 400 deltagere på konferansen, hvorav noe over 300 fra Norge. Mange av disse har sentrale funksjoner innen offentlig helsearbeid og innen andre deler av helsetjenesten, i organisasjoner m.v. En del informasjon ble formidlet gjennom ulike medier. Programkomiteen har også utgitt en rapport med de fleste innlegg fra konferansen i bokform, og spredt denne ut til mange instanser og enkeltpersoner.

Konferansen «*400 years and the way forward*» har i likhet med en del andre arrangementer i jubileumsåret lagt sterk vekt på at mange av utford-

ringene innen våre dagers folkehelsearbeid både må ses i nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Det gjelder selvsagt mange av de alvorlige infeksjonssykdommer, men en rekke andre helseproblemer er også internasjonal i sin natur.

Vår vurdering er at takket være et stort og omfattende nettverk har styringsgruppen bidratt på en rekke felter til økt kunnskap og forståelse for verdien av forebyggende helsearbeid. Tilsvarende har mange fått innsikt og forståelse for at de beste resultater oppnås gjennom et offentlig helsevesen som har hovedfokus på folkehelsen. I denne forbindelse har også samarbeidet med blant annet Kulturminnedagen, Forskningsdagene og Grunnskolens uke vært med på å formidle kunnskap og innsikt til store grupper.

Hovedmål II: Sørge for verdige markeringer av 400-årsjubileet

Under hovedoverskriften «Milepæler i jubileumsåret» er omtalt en rekke ulike markeringer gjennom hele året 2003. Styringsgruppen har stått sentralt i de fleste sammenhenger når det gjelder markeringer på nasjonalt nivå. Etter vårt syn har de fleste av de omtalte markeringer vært verdige og vellykkede. Det gjelder blant annet «åpningsforestillingen» på Nationaltheatret 4. mars 2003, og lanseringen av bokverket 25. mars 2003. Mange av utstillingene ble markert. Den aller viktigste er sannsynligvis åpningsutstillingen på det nye Nasjonale medisinske museet som en avdeling på Norsk Teknisk Museum. Men mange andre museer og utstillinger har også hatt og vil til dels få stor betydning. Et eksempel er ny avdeling med jubileumsutstilling på Lepramuseet i Bergen, et unikt medisinsk historisk museum som har fått en viktig og varig utvidelse.

For mange knyttet til folkehelsearbeidet ble de nasjonale markeringer i Bergen 14-15. juni 2003 minnerike festdager. Det gjaldt ikke minst jubileums-høytideligheten i SAS-hotellet på Bryggen med etterfølgende festmiddag i Håkonshallen. Her var blant annet, H.M. Kong Harald V, statsministeren og flere statsråder til stede, samt generaldirektør G.H. Brundtland i WHO og andre internasjonale gjester. Mange representanter for den offentlige helsetjenesten deltok, både nåværende og tidligere medarbeidere. I tillegg var en rekke organisasjoner, utdanningssektoren, Forsvaret, m.v. representert. Vi mener også at Jubileumskonferansen 15-17. juni 2003 i seg selv var en fin markering av jubileet. Alle disse arrangementene har for øvrig medført en rekke hyggelige og takknemlige tilbakemeldinger fra deltagere.

For øvrig er det all grunn til å understreke at det i tillegg til de nevnte og øvrige sentrale markeringer har vært utallige lokale markeringer av jubileet

i by og bygd over hele landet. Her har ofte fylkeskomiteene gjort en stor innsats, ofte i samarbeid med organisasjoner, utdanningsinstitusjoner, kulturinstitusjoner og engasjerte enkeltpersoner. Så selv om det ikke ble noen samlet markeringsdag i alle kommuner, har det vært arrangementer svært mange steder, både regionalt og lokalt. En del av disse markeringene fremgår av denne rapporten.

Hovedmål III:

Bidra til å styrke faget medisinsk historie i Norge

Fagfeltet medisinsk historie eller medisinalhistorie er utvilsomt blitt styrket i løpet av de siste 4–5 årene. En viktig årsak har vært det oppdraget Helsedepartementet ga til to historikere om å skrive et vitenskapelig verk om det offentlige helsevesen i Norge. Dette oppdraget ble godt kjent i ulike fagmiljøer, både gjennom utlysningen høsten 1998 og på andre måter. Den kjensgjerning at mange helt sentrale historikere ved både Universitetet i Bergen og Universitetet i Oslo gikk inn i bokkomiteen, har nok også betydd en del. Selve bokverket er i all hovedsak blitt godt mottatt av fagfolk. Det foreligger en rekke anmeldelser i fagtidsskrifter m.v., som gir verket «*Det offentlige helsevesen i Norge 400 år*» stort sett meget god omtale. Allerede i løpet av 2003 er deler av verket tatt inn på pensumlister i helsefag på høyskoler.

Gjennom de siste ca. fire år har det eksistert et nettverk med 150–180 deltagere for utveksling av informasjon m.v. knyttet til helsehistorie. I dette nettverket inngår stort sett historikere, lokalhistorikere og helsepersonell med interesse for faget. De to hovedforfatterne for bokverket, professor i medisinsk historie ved Universitetet i Oslo, Øivind Larsen, og det medisinskhistoriske miljøet i Trondheim tok initiativet til nettverket.

Til dette kommer at det er utgitt en del bøker om medisinsk historie ulike steder i landet. Dessuten har forskjellige tidsskrifter, museumspublikasjoner m.v. brakt atskillig stoff fra feltet. Det er også skrevet kronikker, og det har vært arrangert en god del møter, seminarer og konferanser som helt eller delvis har vært viet faget. Den største i sitt slag var den internasjonale medisinsk-historiske konferansen i Oslo i september 2003, med i alt ca. 170 deltagere.

Ved Universitetet i Bergen er det etablert et forholdsvis stort og aktivt tverrfaglig fagmiljø som har satset på å utvikle fagfeltet i byen, i et nært samarbeid mellom ulike instanser. Dette miljøet har bidratt til et levende faglig nettverk som primært strekker seg over Norden, Irland og Storbritannia. Det medisinske fakultet har opprettet et nytt professorat (50 % stilling) i medisinsk historie. Stillingen er besatt i januar 2004.

Ved Universitetet i Oslo er det opprettet et professorat nr. 2 i medisinsk historie. Stillingen ble utlyst i desember 2003. Ved NTNU i Trondheim har man en stipendiatstilling i faget.

Vi er ubeskjedne nok til å hevde at de initiativ som styringsgruppen og fagfolk knyttet til arbeidet med bokverket har tatt, i betydelig grad har bidratt til en økt interesse for og bevisstgjøring i en rekke fagmiljøer for feltet medisinsk historie. Dette har også preget virksomheten i offentlige arkiver og ikke minst på museumssektoren.

Vårt inntrykk er at denne positive utviklingen og økende interesse kommer til å fortsette fremover, slik at forskningsinnsats, undervisning og formidling av stoff fra fagfeltet vil få et visst omfang i årene som kommer. I denne forbindelse vil vi peke på at det er mange og interessante forskningsoppgaver å ta fatt på. Det ville også være naturlig å få skrevet nye vitenskapelige bøker om utviklingen av helseinstitusjoner og sykehus i Norge. For eksempel kunne ett oversiktsverk være viet somatiske institusjoner og én psykiatri. Dessuten er det andre store og viktige deler av helsehistorien som ikke kom med i bokverket utgitt i 2003. Noen stikkord er blant annet tannhelsetjenesten, transporttjenester for pasienter, næringsmiddeltilsyn og mer omfattende omtale av helserådstjenester og miljørettet helsevern.

Delmål

Utgivelse av et vitenskapelig medisinsk-historisk verk som dekker perioden ca. år 1600 – 2000

Dette verket ble utgitt i mars 2003 på Universitetsforlaget. Av ulike grunner ble verket ferdig noen måneder senere enn opprinnelig planlagt. Bind I «Ansvaret for undersåttenes helse», dekker perioden 1603-1850, og er skrevet av historikeren Ole Georg Moseng. Bindet er på 367 sider. Bind II «Folkets helse – Landets styrke», dekker perioden 1850 – 2003, og er skrevet av historikeren, dr. philos Aina Schiøtz. Et avsluttende kapittel ved lege og statsviter Maren Skaset gir en mer summarisk oversikt over utviklingen av den offentlige helsetjenesten etter 1985. Bindet er på 640 sider. Aina Schiøtz har vært redaktør for bokverket.

Stimulere til at det blir utarbeidet undervisningsmaterieell til bruk i grunnskolen, videregående skoler og for høyskoler og universiteter

Det ble i løpet av vinteren 2002- 2003 inngått et samarbeid mellom Sosial- og helsedirektoratet og Nasjonalt Læringscenter som resulterte i en del undervisningsmaterieell. Tilsvarende ble det utarbeidet en undervisningspakke «Vær din egen helseminister» som ble brukt i hele landet under grunnskoleuka i november 2003. Til dette kommer at deler av bokverket er

benyttet, bl.a. på en del høyskoler. Videre er mye annen litteratur som er utgitt i jubileumsåret, blant annet lokale bøker og hefter anvendt i undervisningssammenheng. Dessuten er de to fjernsyns-programmene produsert av Studio Regin og en egen DVD som ble lansert av fylkeslege Anders Smith med flere, egnet som undervisningsmaterieell på ulike nivåer. Mange av utstillingene har også undervisningsformål. Utstillingene m/hefter blir allerede nå benyttet mange steder.

Stimulere til forskning og forskningsrelatert virksomhet i medisinsk historie og forebyggende helsearbeid ved universiteter og høyskoler

3. november 2000 ble det arrangert et seminar «*Kulturhistorisk blick på medisin og helse*». Arrangør var Institutt for allmennmedisin og samfunnsmedisin ved UiO; Institutt for tverrfaglige studier ved NTNU og Det norske medisinske Selskab i Oslo. Dette ble samtidig starten på det omtalte nettverk av interesserte historikere og helsearbeidere. Her vises til omtalen under hovedmål III foran. Det har skjedd atskillig som vitner om økt interesse for forskning innen feltene medisinsk historie og forebyggende helsearbeid de senere år. En del av den økte satsingen innen feltet mener vi kan tilskrives jubileet og markeringer i jubileumsåret. I arbeidet med det historiske verket har de to hovedforfatterne utført atskillig forskning selv.

Stimulere til lokalhistorisk interesse for medisin og folkehelsearbeid

Norsk Historisk Forening og interesseorganisasjoner for lokalhistorikere ble første gang kontaktet i 1999, og dette ble senere fulgt opp. Det faktum at det er kommet en god del bøker og skrifter i 2003 om helseforhold og helsetjenester i en rekke fylker viser at det omfattende nettverket som ble etablert ut til landets fylker via mange kanaler sannsynligvis har bidratt til økt engasjement innen mange miljøer.

Både egne publikasjoner, innlegg i aviser og tidsskrifter, årsmeldinger m.m. er uttrykk for at mange er stimulert til å samle stoff og presentere dette.

Vi har ikke noen fullstendig oversikt over alt som er publisert, men en del er nevnt i vår rapport med vedlegg. I tillegg til skrevne bidrag kommer alle utstillinger og presentasjoner som foredrag, på seminarer m.v. Blant annet var det i løpet av vårsemesteret og høstsemesteret 2003 en serie lørdagsseminarer på Bryggens Museum i Bergen. I alt var det 12 slike seminarer a to timer. Lignende seminarer ble holdt ved Universitetet i Tromsø og ved Sverresborg, Trøndelag folkemuseum.

Bidra til at medisinsk historie og forebyggende helsearbeid integreres i museenes dokumentasjon, forskning og formidling

Det vises her spesielt til punktet om «Museer og utstillinger». Det er ingen tvil om at en rekke av landets museer har tatt på alvor utfordringen om å engasjere seg sterkere innen dokumentasjon av medisinsk historie og folkehelsearbeid. Ut fra våre besøk på en rekke museer har vi ved selvsyn kunnet konstatere et betydelig engasjement når det gjelder nye og gode utstillinger, og når det gjelder formidling. Ved enkelte institusjoner er det også klare tegn til interessant forskningsaktivitet på feltene.

Stimulere bibliotekene til informasjon om folkehelse spørsmål og offentlig helsearbeid

Vi har via ulike kanaler i vårt omfattende nettverk gått ut med informasjon til bibliotek om jubileet og ønskeligheten av informasjon som nevnt. Vi er kjent med at dette er formidlet ut blant annet gjennom Statens bibliotektilsyn og Riksbibliotek tjenesten. Fra januar 2003 gikk disse inn i det nye statlige direktoratet AMB-utvikling, som også har formidlet kontakt og informasjon til bibliotekvesenet.

Styringsgruppen har ingen oversikt over omfanget av informasjonsvirksomhet fra ulike bibliotek knyttet til medisinsk historie, og folkehelse spørsmål inklusive forebyggende helsearbeid. Vi er imidlertid kjent med at en del bibliotek har kjøpt inn bokverket om Det offentlige helsevesen i Norge, og noen bibliotek hadde spesialutstillinger av helsebøker i løpet av året.

Samarbeid med det planlagte nasjonale medisinske museet om en jubileumsutstilling

Allerede i april 1997 forelå det en utredning om et Nasjonalt Medisinsk Museum i Oslo. Prosjektgruppen hadde overlege, dr.med. Per E. Børdahl som leder. Planen var å etablere dette museet som et norsk medisinhistorisk museum i en av bygningene på Rikshospitalet, som skulle fraflyttes. Vår styringsgruppe arbeidet parallelt med de som fulgte opp innstillingen av 1997. Kfr. innstillingen av juni 1999 fra arbeidsgruppen ledet av ekspedisjonssjef Haakon Melsom i Sosial- og helsedepartementet. Imidlertid ble det tatt politiske beslutninger i 2000 og 2001 som førte til at planene om et Nasjonalt medisinsk museum på det tidligere Rikshospitalet ble forlatt som statens politikk. I stedet ble det inngått avtale mellom Helsedepartementet og Norsk Teknisk Museum (NTM) om å etablere et Nasjonalt medisinsk museum som en avdeling med NTM. Vår styringsgruppe har hatt en del samarbeid med ledelsen ved NTM i den forbindelse, og åpningen av avdelingen med en egen jubileumsutstilling fant sted som en av de nasjonale

markeringer 10. juni 2003. Denne utstillingen, «*Sunn sjel i et sunt legeme*» viser mange trekk i utviklingen av alvorlige sykdommer og gir innblikk i helsetjenesten gjennom de siste 150 år. Utstillingen er godt besøkt, blant annet har mange skoleklasser sett utstillingen. Museet er også i gang med å styrke forskningsinnsatsen innen medisinsk historie, og det foreligger konkrete planer om utbygging av dette nasjonale medisinske museet.

Det er i denne sammenheng også naturlig å nevne at Helsedepartementet har vist vilje til å støtte Lepramuseet i Bergen med midler. Sammen med bidrag fra ulike andre offentlige og private instanser vil dette unike museet kunne fremstå som en viktig nasjonal institusjon og et dokumentasjons-senter for lepra og andre alvorlige infeksjonssykdommer.

Utgå en bok som belyser viktige temaer av betydning for samfunnet, helsetjenesten og det forebyggende helsearbeid i årene fremover

Etter hvert som omfanget av alle tiltak knyttet til jubileumsåret vokste kraftig i perioden 2000 – 2002, ble det besluttet i styringsgruppa at det ikke var tid eller mulighet for å utgi en særskilt bok i tillegg til det historiske bokverket. Med unntak av prosjektmedarbeideren var alle i styringsgruppa i andre heltids stillinger. Dessuten var det usikkerhet med hensyn til om en bok var det naturlige medium for å belyse ulike temaer av særlig betydning for folkehelsearbeid, prioriteringer innen helsetjenesten og dagens helsepolitikk. Det ble derfor ikke nedsatt noen særskilt gruppe for å realisere dette tiltaket. Som et naturlig alternativ valgte styringsgruppa i nært samarbeid med programkomiteen for jubileumskonferansen å satse på en omfattende rapport fra konferansen «*400 years and the way forward*». Den ble publisert i november 2003, og den er distribuert til alle deltagere, undervisningsinstitusjoner, fylkeslegene med flere. Rapporten inneholder de fleste foredrag som ble fremført på konferansen, og i tillegg oppsummering av storparten av de postere som ble presentert. Langt på vei kan vi si at denne rapporten i bokform er en ganske god erstatning for en særskilt bok. Dette selv om rapporten er på engelsk, og ikke norsk.

Medvirke til at Postverket utgir jubileumsfrimerker i 2003

Posten Norge var positiv til vårt forslag om å utgi jubileumsfrimerker. Som det fremgår av rapporten ble det utgitt 2 jubileumsfrimerker 22. mai. Det ene frimerket er fra en helsestasjon i 1945 og har et typisk motiv fra forebyggende helsearbeid.

Stimulere til lokale markeringer og sørge for nasjonale jubileumsarrangementer i 2003

De nasjonale jubileumsarrangementene ble ganske mange. Når det gjelder de større nasjonale markeringene vil vi nevne at både helseminister Dagfinn Høybråten og andre i den politiske og administrative ledelsen i Helsedepartementet støttet godt opp om forberedelsene og gjennomføringen gjennom hele året. Selv om enkelte forhold kunne vært forberedt bedre, er vi i det alt vesentlige godt fornøyd med de ulike arrangementer, tatt i betraktning arbeidspresset i Helsedepartementet.

Det var en hel rekke lokale arrangementer og markeringer av jubileet. Dette skjedde delvis i regi av fylkeskomiteer, delvis i regi av lokale krefter på kommunalt nivå, eller i samarbeid med ulike kulturinstitusjoner, utdanningsinstitusjoner eller organisasjoner. Vårt bestemte inntrykk er at mange mennesker rundt omkring i landet har fått informasjon om medisinsk historiske emner, og større innsikt i folkehelsearbeid før og i dag. Det har vært gledelig å oppleve at våre invitasjoner til å etablere brede og landsomfattende nettverk har medvirket til gode resultater. Via fylkeslegene (Fylkesmennenes helseavdelinger) har det vært sendt ut mye informasjon, siden disse i stor grad har utgjort krumtappen i det regionale arbeidet. Det ble også i tre år gitt økonomisk støtte til lokale tiltak. Interessen for og engasjementet på fylkesnivå, spesielt hos fylkeslegene, har imidlertid variert i betydelig grad. Dette antar vi både skyldes personlige interesser, og ulike muligheter rundt omkring i landet. Vi vil imidlertid understreke at det har vært lagt ned et svært arbeid og vist stor innsats og kreativitet i mange fylker.

Styringsgruppen har gjennom særskilte samlinger, orienteringer på møter for fylkeslegene og utdanningsdirektørene, og ikke minst gjennom vårt nettsted lagt stor vekt på å få ut informasjon til hele landet. Nettstedet har også formidlet ideer og informasjon om mange tiltak til interesserte andre steder i landet. Vår oppfatning er derfor at jubileumsåret både har inneholdt utallige lokale markeringer og arrangementer, og mange, verdige og vellykkede nasjonale markeringer.

Forslag til innsats fremover

Vår styringsgruppe har gjennom 5 ½ år med glede merket at det har vært en økende interesse i ulike miljøer for helsehistorie. Samtidig vet vi at store deler av denne historien fortsatt ikke har vært gjenstand for særlig forskning. Fremdeles mangler samlede fremstillinger av mange sider av historien til forskjellige deler av helsetjenesten.

Tilsvarende har vi gjennom arbeidet med jubileet fått avdekket, og bekreftet, at innsatsen innen viktige deler av forebyggende arbeid og folkehelsearbeid er svært variabel. Kunnskapen om viktige sider av sammenhenger mellom årsaksforhold knyttet til levekår, individuelle forhold og livsstil samt samfunnsforhold i relasjon til folkehelseproblemer ofte er mangelfull. Til dette kommer at samfunnsmedisinsk arbeid ofte er lite verdsatt her i landet. Andre virksomhetsområder synes ofte å dominere i det omfattende og mangslungne landskapet av helsetjenester.

Vi tillater oss på bakgrunn av disse betraktninger og observasjoner å komme med tre helt konkrete forslag til oppfølging av innsatsen før og i jubileumsåret. Våre forslag henger klart sammen med vårt mandat. Etter vår mening ville det være naturlig om Helsedepartementet arbeider videre med disse utfordringene.

Forslag til i relasjon til folkehelseproblemer ofte er mangelfull. Til dette kommer at samfunnsmedisinsk arbeid ofte er lite verdsatt her i landet. Andre virksomhets-områder synes ofte å dominere i det omfattende og mangslungne landskapet av helsetjenester.

Våre forslag henger klart sammen med vårt mandat. Etter vår mening ville det være naturlig om Helsedepartementet arbeider videre med disse utfordringene.

Supplerende verk om medisinsk historie

Innenfor de tidsrammer og økonomiske rammer som sto til rådighet i 1998-1999 kunne ikke styringsgruppa og forfatterne av «*Det offentlige helsevesen i Norge 400 år*» dekke på langt nær hele helsevesenet. Av temaer som ikke er behandlet, nevnes blant annet tannhelsetjenesten, næringsmiddeltilsyn, deler av miljørettet helsevern, apotekvesenet, samt syke-transport og ambulansetjenester. Tilsvarende ble det ikke mulighet for å behandle psykiatrien. Det er et stort og viktig felt, som omfatter alt fra privatforpleining til våre dagers høyt spesialiserte sykehustjenester for ulike grupper av pasienter med psykiske lidelser, både blant barn og voksne.

Dessuten har vi behov for en samlet fremstilling av utviklingen av den somatiske institusjonshelsetjenesten, fra middelalderens hospitaler til våre dagers meget avanserte universitetsklinikker. Selv om det foreligger bøker om en del sykehus, både somatiske sykehus, psykiatriske institusjoner og spesialinstitusjoner (tuberkulosehjem m.v.), mangler vi en historisk beskrivelse av den samlede utvikling, både av private og offentlige institusjoner. Et slikt verk må selvsagt sette utbyggingen og den enorme utviklingen av ulike tjenester inn i en større samfunnsmessig sammenheng, med hovedvekt på utviklingen i Norge for øvrig.

I tillegg til de nevnte temaer kunne det være en ide å omtale utviklingen av administrative og nasjonale instanser som har stått helt sentralt i utbyggingen av helsevesenet her i landet. Det gjelder innen regjeringsapparatet, samt organer som Helsedirektoratet, Statens helsetilsyn, Statens institutt for folkehelse, Statens skjermbildeundersøkelser/Statens helseundersøkelser, Kreftregisteret, Tobakkskaderådet med flere. Det vil være mange interessante forskningsemner også innenfor dette feltet, og spenningene i utviklingen har vært mangfoldige. I alt kan det fort være aktuelt med fire ulike bind som en videreføring av det verket som ble utgitt i 2003. Vi anbefaler sterkt at Helsedepartementet i samarbeid med andre instanser bidrar til nye standardverk for å sikre ny kunnskap og en utvidet oversikt over vår medisinske historie. Med den stadige vekst vi kontinuerlig står oppe i innen helsetjenesten, og ut fra den viktige rolle helsesektoren har i vårt samfunn, bør myndighetene legge forholdene til rette for en vitenskapelig behandling av disse deler av vår historie.

Vi vil også understreke at utlysning av oppdrag som dette vil gi ytterligere meget verdifulle impulser til videreutvikling av fagfeltet medisinsk historie her i landet. Flere historikere vil bli trukket inn i feltet og utvikle kompetanse og innsikt i helsehistorisk forskning og formidling.

Markering av 150-årsjubileum i 2010 for vedtagelse av lov om Sundheds-commissioner

Sunnhetsloven av 16. mai 1860 representerte et viktig startpunkt for utviklingen av helserådstjenestene og det feltet som vi nå gjerne kaller miljørettet helsevern. Loven fikk stor betydning for bekjempelsen av mange alvorlige sykdommer, og som et sentralt virkemiddel i arbeidet med bedre hygiene i boliger, skoler, forsamlingslokaler, forretninger m.v. De siste deler av loven ble først opphevet for ca. 10 år siden. I dag har vi til dels tilsvarende hygieniske problemer som for 150 år siden, men i høy grad også helt nye utfordringer innen miljørettet helsevern.

Vi har fått henvendelser fra flere hold med anmodning om å fremme et

forslag til Helsedepartementet om at det blir planlagt markeringer nasjonalt og lokalt i 2010 knyttet til at det da er 150 år siden sunnhetsloven ble vedtatt. Ved en slik anledning vil det også være naturlig å fokusere på dagsaktuelle problemstillinger innen miljørettet helsevern ulike steder i samfunnet. Videre vil vi foreslå at man tar sikte på å komme ut med saklig informasjon om alvorlige infeksjonssykdommer, og tiltak som kan bidra til å utrydde slike sykdommer, eller til å redusere forekomsten til et minimum. Det vil være naturlig å ha både et nasjonalt og internasjonalt perspektiv på markeringene i 2010, både med hensyn til miljørettet helsevern i snever forstand, og i relasjon til alvorlige smittsomme sykdommer. Som i 2003 er det naturlig å legge opp til markeringer både lokalt i kommunene og med mer overordnede nasjonalt pregede arrangementer.

Vi mener at et gjennomtenkt opplegg for markeringer i 2010 kan være et viktig bidrag til et ønskelig fokus på verdien av forebyggende helsearbeid i folkehelsesammenheng.

Bevisst satsing på utdanning og kompetanseheving for yrkesgrupper som arbeider med forebygging og folkehelsearbeid

Utfordringene innen folkehelsearbeid og forebyggende helsearbeid er stadig meget betydelige i vårt land, selv om vi utvilsomt har sett mange positive trekk innen helsesituasjonen for befolkningen. I St.meld. nr. 16 (2002-2003) er tidsaktuelle og til dels meget betydelige utfordringer godt beskrevet. Gjennom atskillige år har det vært en klar tendens i vårt samfunn til å prioritere diagnostisk arbeid, kurative tjenester og pleietjenester innen helsetjenesten. Til dels har denne utviklingen gått på bekostning av forebyggende helsearbeid, miljørettet helsevern og samfunnsmedisinsk innsats i kommunene. Mange forhold har medvirket til denne utviklingen.

Etter vår oppfatning er det viktig at både staten, kommunene og andre instanser bidrar til god grunnutdanning, etterutdanning og kompetanseheving for medarbeidere som skal gjøre en innsats innen forebyggende helsearbeid, miljørettet helsevern og samfunnsmedisin. Det er behov for bevisst satsing med ulike virkemidler for å sikre tilstrekkelig og kompetent personell til å ivareta disse oppgaver. I denne forbindelse foreligger en spesiell utfordring når det gjelder å rekruttere dyktige og interesserte leger til samfunnsmedisinske stillinger i kommunene, som kommuneleger, smittevernleger, bydelsoverleger m.v. Uten et tilstrekkelig og godt utdannet antall slike leger er det stor fare for at samfunnet ikke får ivaretatt viktige samfunnsoppgaver knyttet til folkehelsen på en adekvat måte.

Vi tillater oss i denne forbindelse å minne om at Sosial- og helsedirektoratet nylig har startet et prosjekt for å foreslå praktiske tiltak som kan styrke norsk samfunnsmedisin.

Nasjonale markeringer 2003

1. januar	Statsministerens nyttårstale
4. mars	Åpningsmarkering i Nationaltheatret
25. mars	Utgivelse av et 2 binds historisk verk i forbindelse med jubileet: «Det offentlige helsevesen i Norge 400 år»
22 mai	Utgivelse av jubileumsfrimerker (Posten Norge)
4. juni	Åpning av utstilling på Rikshospitalet «Historien om helse»
10 juni	Åpning av utstilling i Norsk Teknisk Museum: «Sunn sjel i et sunt legeme. Nasjonalt medisinsk museum»
12–13 juni 2003	Europarådskonferanse for helseministre (Oslo): «Health, Dignity and Human Rights»
14 juni	Offisiell markering (Bergen) Inviterte gjester. Markering på Radisson SAS Hotell Bryggen etterfulgt av festmiddag i Håkonshallen
14 juni	Åpning av jubileumsutstilling i Lepramuseet St. Jørgens Hospital: «Her er smittsom sykdom!»
15–17 juni	Internasjonal faglig jubileumskonferanse (Bergen): «400 years and the way forward»
4–7 september	Internasjonal medisinsk historisk konferanse (Oslo): «Health between the private and the public – shifting approaches»
14 september	Kulturminnedagen «Vår medisinske kulturarv»
19–28 september	Forskningsdagene 2003 : «Jakten på et bedre liv»
10 oktober	Verdensdagen for psykisk helse
Uke 45	Grunnskoleuken: «Ingen utenfor!»
3. november	Åpning av utstilling på Rikshospitalet «Hjertetransplantasjon»
8 november	Arkivenes dag: «Bevar meg vel! – Kilder til vår helsehistorie»
22. og 23. desember	Dokumentarprogrammer i NRK1 om den 400-årige helsehistorien og forebyggende helsearbeid: «400 år for bedre helse»

Markeringer landet rundt 2003

I tillegg til de nasjonale markeringer, ble 400-års jubileet markert i alle landets fylker. I spissen for dette arbeidet stod egne fylkeskomiteer.

Listen er basert på lokale arrangørers innmelding til jubileets websider www.helsejubileum.no

ØSTFOLD

Folkehelsekonferanse 26. februar 2003

Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid

Arrangør: Helseavdelingen hos Fylkesmannen i Østfold i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet
Kontaktperson: Kari Lislerud Smebye, Fylkesmannen i Østfold, Helseavd., Postboks 443, 1503 Moss

Tlf.: 69 24 74 10 E-post: kari-lislerud.smebye@fl-os.stat.no

Andre programmer:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket «Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»

Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge
Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

Foto fra Østfold, tema: fødselshjelp, psykiatri, levevilkår og livsstil

Fotoutstilling. Vandreutstilling til kommuner og sykehus i fylket

Målgruppe(r): Allmennheten, skoleklasser spesielt, åpent for publikum

03.03-10.03 2003	– Våler
10.03-31.03 2003	– Moss + Moss by og industrimuseum
31.03-07.04 2003	– Sykehuset Østfold Helseforetak, Moss
07.04-14.04 2003	– Rygge
28.04-05.05 2003	– Hobøl
05.05-12.05 2003	– Spydeberg
12.05-19.05 2003	– Aremark
19.05-26.05 2003	– Rømskog
26.05-28.05 2003	– Høgskolen i Østfold
28.05-02.06 2003	– Skiptvet
02.06-10.06 2003	– Hvaler
10.06-13.06 2003	– Rakkestad
13.06-16.06 2003	– Trøgstad
16.06-23.06 2003	– Sykehuset Østfold Helseforetak, Fredrikstad
23.06-30.06 2003	– Trøgstad

30.06-28.07 2003	– Halden + museet 18.08-08.09 2003 – Fredrikstad
08.09-29.09 2003	– Sarpsborg
29.09-06.10 2003	– Askim
06.10-13.10 2003	– Psykisk helsevern Østfold HF
13.10-20.10 2003	– Sykehuset Østfold Helseforetak, Halden
20.10-27.10 2003	– Sykehuset Østfold Helseforetak, Sarpsborg
27.10-03.11 2003	– Sykehuset Østfold Helseforetak, Askim
03.11-10.11 2003	– Eidsberg
10.11-17.11 2003	– Marker
17.11-24.11 2003	– Råde
24.11-01.12 2003	– Rakkestad
01.12-15.12 2003	– Våler

Arrangør: Fylkeskomiteen i Østfold. Kontaktperson: Kari Lislerud Smebye Fylkesmannen i Østfold, Helseavd., Postboks 443, 1503 Moss. Tlf.: 69 24 74 10
E-post: kari-lislerud.smebye@fl-os.stat.no

Stikkord fra fotoutstillingen:

Fødselshjelp gjennom tidene: hjelpekoner, jordmødre, hjemmefødsler/sykehusfødsler, spesialisering og teknisk utstyr, Katti Anker Møller, mødrehygienekontor, seksualopplysning og mødre hjem.

Psykisk helsevern – fra oppbevaring til selvbestemmelse?: fattighus, privatforpleining, asyl og store institusjoner, opptrappingsplan for psykisk helsevern 1998-2006.

Folkehelsearbeid – Resept for et sunnere Østfold: livsstil, Folkehelseprogrammet i Østfold, folkestier.

For skolebarn/ungdom er det utarbeidet et spørsmålsark som hjelp til å gå gjennom stoffet.

I tillegg planlegges egne arrangementer i kommunene, sykehusene og Høgskolen i Østfold.

Medisinsk historiske utstillinger ved alle fem sykehusklinikker ved Sykehuset Østfold HF (Moss, Fredrikstad, Halden, Sarpsborg, Askim)

Arrangementsform: Utstillinger, åpne dager og populærvitenskapelige foredrag

Sykehusene i Østfold

Sykehuset Østfold HF. Kontaktperson: Informasjonsdirektør Trond Degnes, Postboks 1016, 1603 Fredrikstad Tlf.: 69 39 30 00

Sykehuset Østfold Moss, 31.03-07.04 2003:

Fotoutstilling med historisk informasjon. Lokalutstilling og foredrag om «Ambulanseutstyr før og nå». Sykehuset 25 år 3. april.

Sykehuset Østfold Fredrikstad, 16.06-23.06 2003:

Fotoutstilling med historisk informasjon. Lokalutstilling og foredrag om «Sykepleietjenestens historie».

Divisjon psykiatri Veum, 06.10-13.10 2003:

Fotoutstilling med historisk informasjon. Lokal utstilling og foredrag om «Psykiatriens historie».

Sykehuset Østfold Halden, 13.10-20.10 2003:

Fotoutstilling med historisk informasjon. Lokal utstilling og foredrag om «Ortopedi».

Spesialistsenteret Sykehuset Østfold (Sarpsborg), 20.10-27.10 2003:

Fotoutstilling med historisk informasjon. Lokal utstilling og foredrag om «Gammel fødestue».

Sykehuset Østfold Askim, 27.10-03.11 2003:

Fotoutstilling med historisk informasjon. Lokal utstilling og foredrag om «Blodbank/laboratorium».

Jubileumsmarkering ved Avdeling for helse- og sosialfag, Høgskolen i Østfold

Halvdagsseminar 27. mai 2003, avslutning av posterkonkurranse blant studenter ved sykepleieutdanningen

Arrangør: Høgskolen i Østfold i samarbeid med Fylkesmannen i Østfold, Helseavd.

Kontaktperson: Kari Lislerud Smebye, Fylkesmannen i Østfold, Helseavd., Postboks 443, 1503 Moss Tlf.: 69 24 74 10 E-post: kari-lislerud.smebye@fl-os.stat.no

PROGRAM

- kl. 11.00: Kåring av beste poster over tema: Forebyggende helsearbeid, v/ fylkeslege Elisabeth Lilleborg Markhus og høgskolelektor Rannveig Misund Olsen. Posterne er laget av studenter ved grunnutdanningen i sykepleie.
- kl. 11.30: Lunsj
- kl. 12.30: Utstilling i kantinen, orientering v/ Kari Lislerud Smebye
- kl. 13.00: Åpning av halvdags seminaret v/ dekan og fylkeslege
- kl. 13.15: Hvor har fortiden brakt oss? En liten reise i en lang epoke – norsk helsevesen i 400 år, v/professor i medisinhistorie Øivind Larsen
- kl. 14.15: Hva vil fremtiden bringe oss – kan fortiden lære oss noe om fremtiden? v/ dr. med. Magne Nylenna, medlem av styringsgruppen for 400-årsjubileet for det off. helsevesen i Norge
- kl. 15.15: Oppsummering og avslutning

Trøgstad og Båstad Helselag 100 år

Markeres med møter, seminar, åpent hus, gudstjeneste, konsert mm. I tillegg presenteres en utstilling og en jubileumsbok (se nedenfor).

Arrangør: Trøgstad og Båstad Helselag i samarbeid med Fylkesmannen i Østfold,

Helseavd. og Østfold historielag Kontaktperson: Kari Lislerud Smebye,

Fylkesmannen i Østfold, Helseavd., Postboks 443, 1503 Moss Tlf.: 69 24 74 10

E-post: kari-lislerud.smebye@fl-os.stat.no

Østfold historielag ved kommunelege Barbro Kvaal har skrevet historien til Trøgstad og Båstad helselag som ble stiftet i 1903. Jubileumsboken har tittelen «Omsorg i 100 år».

I tillegg utgir Østfold historielag et spesialnummer av sitt tidsskrift WIWAR om helsehistorien i Østfold.

I samarbeid med Trøgstad kommune presenteres utstillingen «Helselaget gjennom 100 år» på forskjellige steder gjennom sommeren.

Kulturminnedagen på Borgarsyssel museum 14. september 2003: Vår medisinske kulturarv

Foredrag, musikk, teaterstykker, mosjon, utstillinger, Åpent for alle, fri entré

Borgarsyssel museum

Arrangør: Sarpsborg kommune, Borgarsyssel museum, Sarpsborg Historielag, Skjeberg Historielag, Tune Historielag og Varteig Historielag Kontaktperson: Marit Pedersen
Tlf.: 69 11 61 11 E-post: mp@sarpsborg.com

Programmet:

- 12.00: Åpning v/ordfører Jan O. Engsmyr
- 12.15 – 16.00: Mosjon/fysisk aktivitet for voksne. Instruksjon i stavgang. Stand om trim og mosjon, v/Østfold mosjons og bedriftsidrettskrets
- 13.00 – 13.30: Karius og Baktus Masken Barneteater v/June Rustan
- 14.00 – 14.30: Den innbilte syke av Molière (1643) v/Teatergruppa Forum
- 14.45 – 15.00: Musikk m/elever ved Greåker videregående skole
- 15.00 – 15.45: Sunnhetsvesener i møte med den gjenstridige almuen – Foredrag v/Aina Schøtz.

Høstvandring

Foredrag, musikk, teaterstykke, byvandring

Åpent for alle, fri entré

Borgarsyssel museum

Arrangør: Sarpsborg kommune, Borgarsyssel museum, Sarpsborg Historielag, Skjeberg Historielag, Tune Historielag og Varteig Historielag Kontaktperson: Marit Pedersen
Tlf.: 69 11 61 11 E-post: mp@sarpsborg.com

Programmet:

- 12.00: Velkommen til høstvandring v/Jan Sørstrand
- 12.15 – 12.45: Den innbilte syke av Molière (1643) – v/Teatergruppa Forum
- 13.00 – 13.10: Gallestensoperasjonen av Marin Merais (1725) v/Liv Frengstad, cello og Sven Lundestad, gitar
- 13.15 – 14.00: Folkehelsens tidlige barndom – Foredrag v/Ole Georg Moseng, Olavkapellet
- 14.45 – 14.55: «Spør vinden» av Kenner Sivertsen m/Liv Frengstad, cello og Sven Lundestad, gitar
- 15.00 – 15.45: Brytning folkemedisin/skolemedisin Foredrag v/Sven G. Eliassen, Olavskapellet
- 16.00: Høstvandring v/Jan Sørstrand – «Byvandring på helsehistorisk grunn». Frammøte v/inngangen til museet.

Utstillinger i Olavsgalleriet:

Presentasjon av Folkesti i Sarpsborg – 400 år for bedre kår – Hankø kurbad – Sott og sår i middelalderen – Apotekutstilling – Tannlegeutstyr

Åpen kafeteria. Litteraturutstilling/salg.

Arrangementer for skoler i uke 38 (15.9.–21.9.) og uke 39 (22.9.–26.9.), kl. 09.00 – 14.00

Interesserte skoleklasser kan ta direkte kontakt med Borgarsyssel museum på tlf. 69 15 50 11

AKERSHUS

Folkehelsekonferanse for Oslo og Akershus 25. mars 2003

Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentrale i folkehelsearbeid.

Arrangør: Helseavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet Kontaktperson: Jorunn Hunderi, Fylkesmannen i Oslo og Akershus Tlf.: 22 00 37 00

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket «Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»

Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge – Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

Jordmordagen 5. mai 2003

Målgruppe: Ungdom alder 15-19 og voksne kvinner Bærum

Arrangør: Jordmødrene i Bærum

Boder og stands utenfor Kommunegården med brosjyrer, bilder, bøker, blader m.m.
Offisiell åpning med dans, musikk og rokkeringer. Teaterforestilling «Om helsa holder» v/ Søstrene på Verket. Fødselsfil. Forelesninger à ca. 15 min. med div. temaer i M3. Bøker og utstillinger i biblioteket. Vaffer, frukt og vann deles ut gratis. «Rent vann»: Utdeling av vann, stands

Syng for livet 5. mai 2003

Vise og allsangaften. Åpent for publikum.

Sted: Solgården Boligsenter, Kirkeveien 98, Asker

Arrangør: NaKuHel-senteret i Asker og Solgården Boligsenter Kontaktperson: Kristin Bredal Berge, Semsy. 168, 1384 Asker Tlf.: 66 90 19 11 E-post: post@nakuhel.no
Internet: Kommer på www.nakuhel.no

Syng for livet 6. mai 2003

Kulturkafé med utstilling, allsang- og viseprogram

Åpent for publikum

NaKuHel-senteret i Asker, Gateadresse: Semsv. 168

Arrangør: NaKuHel-senteret i Asker Kontaktperson: Kristin Bredal Berge, Semsv. 168, 1384 Asker Tlf.: 66 90 19 11 E-post: post@nakuhel.no Internet: Kommer på www.nakuhel.no

Åpning av Folkehelsejubileet i Asker 25. mai 2003

Arrangementsform: Kulturhistorisk vandring fra Blakstad sykehus til Semsvannet og Na-Ku-Hel-senter. Historielaget bidrar med informasjon om stedene langs elven, det vil også bli oppgaver underveis.

Åpent for publikum

Start fra Blakstad sykehus eller andre steder langs elven – mål ved Semsvannet
Gateadresse: Strandveien 35, 1371 Asker Bygning: Kulturtunet

Arrangør: Asker kommune, Sykehuset Asker og Bærum HF div. Blakstad, Bærum Historielag, Asker Velforbund, Asker Museum, NaKuHel-senteret m.fl.
Kontaktperson: Kristin Bredal Berge, NaKuHel-senteret i Asker, Semsv. 168, 1384 Asker Tlf.: 66 90 19 11 E-post: post@nakuhel.no Internet: kommer på www.nakuhel.no
Kontaktperson: Tove Karlssen, Sykehuset Asker og Bærum HF div. Blakstad, Strandv.35, Pb. 143, 1371 Asker Tlf.: 66 75 10 00 postblakstad@asker.online.no

Som ledd i 400-årsmarkeringen er det laget et nytt kart – «Vandring og undring langs Askerelva». Med dette kartet ønsker man å stimulere enda flere til det enkleste av alle helsetiltak, – daglig tur med tid til vandring og undring. Kartet beskriver vassdraget fra Semsvannet til utløpet i fjorden ved Blakstad med sin geologi, vegetasjon, dyreliv, veifar, vad og bruer samt ulike anlegg i vassdraget gjennom historien, spesielt mølledrift og isdrift.

Fra arbeid i det stille – til kamp om kvinners tid. Sanitetsforeningens virke gjennom 1900-tallet

Utstilling, Åpent for publikum, Gamle Hvam Museum Gateadresse: Hvamsveien

Arrangør: Gamle Hvam Museum. Kontaktperson: Museumsbestyrer Tom Jøran Bauer, Hvamsveien, 2165 Hvam Tlf.: 63 90 96 09 E-post: post@gamlehvam.museum.no

Åpningstider:

25.mai – 31.august 2003: Hverdager 1100 – 1600

Lør-, søn- og helligdager 1200-1700

Spesielle aktivitetsdager:

Søndag 25. mai 2003, 1200-1700: Utstillingen åpner

Søndag 15. juni 2003, 1200-1700: Temadag m/ foredrag

Søndag 22. juni 2003, 1200-1700: Aktiviteter fra gamle dager

Mandag 23. juni 2003, 1200-1700: Jonsok

Søndag 29. juni 2003, 1200-1700: Gammel årgang

Søndag 27. juli 2003, 1200-1700: Søndag før olsok

Tirsdag 29. juli 2003, 1100-1700: Olsok med brødbakst og sangleker

Søndag 17. aug. 2003, 1200-1700: Gamle Hvamsdagen

Søndag 7. sept. 2003, 1200-1600: Gamle jernovner

Søndag 14. sept. 2003, 1200-1600: Kulturminnedagen. Bl.a. foredrag kl. 1300: Åtte gærninger og to vettu'e. Om privatforpleining av psykiatiske pasienter i Nes på Romerike i første halvdel av 1900-tallet.

Søndag 7. des. 2003, 1200-1600: Førjul på Gamle Hvam

Nannestad-dagene:

Fra klosterpleie til digital diagnose 31. mai – 1. juni 2003

Arrangementsform: Utstillinger, kulturinnslag, bruktmarked, utstilling med arbeider fra tegnekonkurranse for skoleelever. Åpent for publikum

Sted: Biblioteket og servicekontoret

Arrangør: Nannestad kommune Kontaktperson: Helsesjef Britt Saga, 2030 Nannestad
Tlf.: 63 99 61 73 Internet: www.akershus.kulturnett.no

Samarbeidende parter i Nannestad kommune: kultursjef, helsesjef, skolesjef, miljøsjef, Norske Kvinners Sanitetsforening, Historielaget, LA21 gruppen, lokale kor

Jentekonferansen – enn annerledes skoledag 4. juni 2003

Målgruppe: Alle 9. klassejenter i Oslo og Akershus

Sted: Oslo Spektrum

Arrangør: Norske Kvinners Sanitetsforening Tlf.: 24 11 56 20
E-post: post@sanitetskvinnene.no

Målet med Jentekonferansen er økt offentlig fokus på unge kvinners helhetlige helse, øke deltakernes bevissthet om seksualitet, rusmisbruk og kropp og samtidig begeistre, motivere og inspirere deltakerne.

Dette er noe av budskapet som ønskes formidlet til 3000 14-årige jenter som er invitert til konferansen: «Våg å velge – våg å være. Det er mange måter å være OK på. Verden er full av muligheter! Du har rett til å ha det bra.»

Kveldsvandring på Asak i nåtid og fortid 12. juni 2003

Vandring. Veiviser: Vidar Larsen. Åpent for publikum. Sted: Fremmøte på Asakmoen.
Arrangør: Skedsmo Bygdekvinnelag

Beveg deg! – fokus på bevegelsesglede og ernæring 14. juni 2003

Rent vann – Vannets historikk og betydning for folkehelse

Markering i gågaten i Sandvika. Utdeling av rent vann fra vanntankbil. Åpent for publikum. Sted: Gågaten i Sandvika. Arrangør: Fysioterapeutene i Bærum kommune

Åtte gærninger og to vettu'e –

om privatforpleining av psykiatiske pasienter i Nes på Romerike i første halvdel av 1900-tallet 15. juni og 14. september 2003

Foredrag og allsang. Åpent for publikum. Gamle Hvam Museum Gateadresse: 2165 Hvam.

Arrangør: Gamle Hvam Museum Kontaktperson: Museumsbestyrer Tom Jøran Bauer
Adresse: Hvamsvæien, 2165 Hvam Tlf.: 63 90 96 09 E-post:
post@gamlehvam.museum.no

Juni-vandring med Olav Grosvold 18. juni 2003

Kulturhistorisk opplevelsestur i Vestmarka. Åpent for publikum . Sted: Fremmøte ved NaKuHel-senteret, Semsveien 168, Asker .Arrangør: NaKuHel-senteret i Asker Kontaktperson: Kristin Bredal Berge, Semsv. 168, 1384 Asker

Tlf.: 66 90 19 11 E-post: post@nakuhel.no Internet: Kommer på www.nakuhel.no

Temauke på bibliotekene i Bærum

Utstilling av gammelt utstyr og protokoller, lysbildefremvisning med mer

Arrangør: Fylkeskomiteen i Akershus Kontaktperson: Anders Smith, Helseavd., Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Pb 8040 Dep, 0031 Oslo Tlf.: 22 00 37 00 E-post: anders.smith@fl-ak.stat.no

Elvefestivalen i Nes kommune

Utstilling i kulturhuset, Elevkonkurranse med tema kultur og helse, Elvevandring, Med sykkel fra gard til gard. Åpent for publikum

Kalvøyafestivalen i Bærum har blant annet tema betydningen av fysisk aktivitet. Fysioterapeuter er til stede og setter fokus på fysisk aktivitet under festivalen

På Barnas Kulturfestival – Kalvøya blir det utdeling av vann på flasker, stands og plakater. Fokus på rent vann, vannets historikk og betydning for folkehelsen. Teaterforestilling av Søstrene på Verket: «Om helsa holder»

Arrangør: Fylkeskomiteen i Akershus Kontaktperson: Anders Smith, Helseavd., Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Pb 8040 Dep, 0031 Oslo Tlf.: 22 00 37 00 E-post: anders.smith@fl-ak.stat.no

Rælingen kommune v/helsetjenesten markerer 400-årsjubileet på Løvenstادتunet 3. september 2003

Allsang og dans. Fotoutstilling laget av 5. klassinger i kommunen, tema: Hva hemmer og fremmer helse? Sted: Løvenstادتunet

Arrangør: Sanitetsforeningen, frivillighetssentralen, kultur, skole og helsetjenesten i Rælingen kommune Kontaktperson: Karin Tviberg E-post: karin.tviberg@ralingen.kommune.no

Våren 2003 ga sanitetsforeningen alle 5. klasser i kommunen et engangskamera for å ta bilder som illustrerer hvilke faktorer som virker positivt eller negativt inn på helsen. I forkant underviste skolehelsesøstrene om samme tema. Bildene presenteres i en fotoutstilling.

Fra programmet 3. september 2003 på Løvenstادتunet:

- Åpning med musikkgruppa «Tut og Blæs».
- Historisk tilbakeblikk på det forebyggende helsearbeidet.

- Fotoutstilling av bilder tatt av kommunens 5. klassinger i vår (nå 6. klassinger) på temaet «Hva hemmer og fremmer helse?»
- Spørrekonkurranse om temaene «Kosthold og mosjon» – premier til vinnerne!
- Hinderløype i treningssalen for store og små.
- Dans og moro for de oppmøtte! Frivillighetssentralen stiller med mannlige kavalere!
- Stand med brosjyrer, plakater, historiske innslag, litt frukt å bite i, og mye å titte på.
- Sanitetsforeningens hjemebakte rundstykker til salgs – selvfølgelig med helsefremmende pålegg...

Forebyggende helsearbeid

Heldagsseminar. Lukket/for inviterte gjester.

Helsepersonell i Bærum kommune.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Akershus Kontaktperson: Anders Smith, Helseavd., Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Pb 8040 Dep, 0031 Oslo Tlf.: 22 00 37 00
E-post: anders.smith@fl-ak.stat.no

Martin går på trynet

Teaterstykke. Målgruppe(r): 5.-7. klasse. Lørenskog. Arrangør: Høgskolen i Akershus og Lørenskog kommune Elevene får planlagt etterarbeid med bakgrunn i teaterstykket.

Jubileumsuke i Lørenskog kommune

Foredrag, utstillinger, teaterstykker, åpne helsestasjoner, åpent sykehjem m.m. Åpent for publikum i Lørenskog kommune.

Arrangør: Lørenskog kommune, Høgskolen i Akershus og Skogblomsten teatergruppe
Kontaktperson: Informasjonssjef Gro H. Børud og helsesjef Per Wium
Telefon: 67 92 98 00/67913012

Programmet for jubileumsuken:

7. september 2003

kl. 12.00-16.00: Helsearbeid gjennom 400 år Utstilling på Skårer Gård, Løkenåsvn. 35

8. september 2003

kl. 18.00: Offisiell åpning av jubileumsuken ved ordfører Mette Korsrud. Biblioteket på Triaden. Musikkskolen underholder 400 år med offentlig helse – foredrag ved professor Gunnar Tellnes

Offentlig helsearbeid i Lørenskog kommune – foredrag v/ Margareta Bondevik

kl. 19.30-21.00: Helsearbeid gjennom 400 år – offisiell åpning av utstilling på Skårer Gård v/helsesjef Per Wium. Minikonsert.

8.-13. september 2003:

Utstilling av helselitteratur i biblioteket i åpningstiden.

9. september 2003

fra kl. 18.00: Åpent hus m/kafé og musikk i Marktgården aktivitets- og informasjonssenter. Adresse: Skårersletta 78. Foredrag

kl. 18.30 v/Rolv Mohn: Psykisk helsevern før og nå

kl. 18.00-20.00: Åpen helsestasjon. Benterud helsestasjon i Tunveien 1 holder åpent hus m/helsestasjon for dukker og bamser

kl. 18.30 Foredrag v/ dr. Margareta Bondevik: Helsetjenesten før
kl. 19.00 Foredrag v/ helsesøster Ragnhild Holm: Helsetjenesten nå
kl. 19.30 Foredrag v/ helsesøster Edel Bratlie: Helsetjenester for ungdom

10. september 2003

kl. 09.00, 10.30 og 12.00: Martin går på trynet. Et teaterstykk om en vanskelig dag for en ung gutt. Forestillingen går i Storstua for 5.-7. klassetrinn, v/Skogblomsten teatergruppe
kl. 19.00-21.00: Helsearbeid gjennom 400 år. Utstilling på Skårer Gård.
kl. 19.00: Teaterforestillingen «Om helsa holder» av Søstrene på Verket. I biblioteket på Triaden.

11. september 2003

kl. 17.00-19.00: Lørenskog sykehjem i Gamleveien 104 holder åpent hus med underholdning, foredrag og omvisning i krydderhagen
kl. 17.00 – arrangement i Solgården
kl. 17.30 – Off. åpning av paviljongen v/ordfører Mette Korsrud
kl. 18.30 – Kort om forskjellige fagområder innen helsevesenet i dag, v/ergoterapeut, lege, sykepleier, fysioterapeut og musikkterapeut

13. september 2003:

Offisiell åpning av kunstgressbaner
kl. 12.00 på Rolvsrud stadion
kl. 13.00 på Torshovbanen
kl. 14.00-16.00: En god latter, ikke bare for moro skyld. Kåseri v/Øyvind Thorsen, Lørenskog bibliotek på Triaden. Latter mot utbrenthet v/Liv & Lyst

14. september 2003:

Kulturminnedagen markeres ved Skårer Gård, Løkenåsv. 35.
kl. 12.00 – Åpning av kulturminnedagen v/kultursjef Torkel Sveinhaug
kl. 12.15 – Lars Hauge fremfører «Uten kultur tørker sjela»
kl. 13-14 – Politikerbenken med Kari Kjos, leder av helse- og sosialutvalget
kl. 13.30 – Minikonsert v/Lørenskog Mannskor
kl. 14-15 – Friskis & Svettis
kl. 15.00 – «Frisk luft»
Helsearbeid gjennom 400 år. Bemannet utstilling ved Skårer Gård fra kl. 13.00-14.00.

Vår medisinske kulturarv 14. september 2003.

Utstilling og teaterforestilling. Åpent for publikum. Sted: Ås rådhus, Store sal. Arrangør: Ås historielag og Ås kommune

Kontaktperson: Anne Bentzrød Adresse: Ås kommune, Postboks 195, 1431 Ås
E-post: Anne.Bentzrod@as.kommune.no

Markering av det offentlige helsevesenets 400 årsjubileum. Fri adgang.
Kl. 13.00 åpning av utstillinga av vår nærhistorie innen forebyggende arbeid
Kl. 14.00 «Om helsa holder», Søstrene på Verket framfører en lystig leksjon om offentlig helse i Norge gjennom 400 år

Kulturminnedag på Eidsvoll 14. september 2003

Foredrag v/ fylkeslege Anders Smith, teateroppsetning v/skoleelever, kor/musikk, omvisning. «Fru Hedvig Anker» forteller om sin datter. Åpent for publikum. Eidsvoll.

Arrangør: Eidsvoll 1814 – Rikspolitisk senter. Samarbeid med Steinerskolen Kontaktperson: Olaug Nybø, Carsten Ankersvei 19 Tlf.: 63 92 22 10
E-post: olaug.nybo@eidsvoll1814.museum.no

Kulturminnedagen: Kloke koner, helsevesen og «fine damer» – folkemedisin, helsevesen og veldedighet i Akershus og Oslo i forhold til barnesykdommer 1900-1950
14. september 2003

Foredrag v/ Inge Torstenson, magister i folkeminnevitenskap. Åpent for publikum.
Akershus fylkesmuseum, Strømmen.

Arrangør: Akershus fylkesmuseum

Kulturminnedag på Asker Museum 14. september 2003

Konferanse. Åpent for publikum. Asker Museum, Otto Valstadsv. 19.

Arrangør: Asker Museum Kontaktperson: Fredrikke Hegnar von Ubisch,
Otto Valstadsv. 19, 1395 Hvalstad Tlf.: 66 79 00 11

Psykisk utviklingshemmedes levkår i Norge.

Vyer fra vikingtida til i dag. 16. september 2003.

Foredrag. Losje Concordia, Skedsmogt. 7, Lillestrøm. Arrangør: Lillestrøm historielag

Forsvarets dager 19.–21. september 2003

Åpent for publikum. Hellerudsletta/Skedsmo

Arrangør: Forsvarets sanitetstjeneste Kontaktperson: Major John Monn,
2058 Sessvollmoen Tlf.: 63 92 58 10 E-post: jmonn@mil.no

Jubileumsmarkering på Emma Hjort Museum.

Arrangement og utgivelse av bokhefte ved Asker og Bærum historielag.

Åpent for publikum. Emma Hjort Museum, Emma Hjortsv. 64, 1303 Sandvika.

Arrangør: Emma Hjort Museum

Helsejubileet og Forskningsdagene markeres i Skedsmo kommune: Jakten på et bedre liv.

Skedsmobibliotek, Hovedbiblioteket på Strømmen.

Arrangør: Skedsmo kommune Kontaktperson: Wencke D. Westeren, Skedsmo bibliotek
Tlf.: 64843385 E-post: wenckew@skedsmo.kommune.no

Programmet:

Fredag 19/9 2003 kl. 19.00: Åpning med Gla'Jazz på Hovedbiblioteket, Strømmen.

Anledning til kjøp av snacks og god drikke.

Mandag 22/9 2003 kl. 19.00: «Husker du pirquetprøven og tranflaska?» – Foredrag om helsehistorie fra Skedsmo v/Alf Stefferud. Samarbeid m/Strømmen og Skjetten Sanitetsforening. Inng.: kr. 30,- inkl. enkel servering.

Onsdag 24/9 2003 kl. 19.00: «Folkemusikk i Akershus – hva er det?» – Foredrag og musikk v/Magnar Osland

Akershus fylkesmuseum. Samarbeid m/Akershus fylkesmuseum. Inng.: kr. 30,- inkl. enkel servering.

Mandag 6/10 2003 kl. 19.00: «En dag uten trening er en dag uten mening.» – Foredrag v/Johan Kaggstad om fysisk og psykisk helse. Inng.: kr. 50,- inkl. servering av frukt.

Onsdag 8/10 2003 kl. 18.00-19.00: Magedans for voksne. Arabiske eventyr for barn. Inng.: kr. 30,- for voksne/Gratis for barn.

Fredag 10/10 2003 kl. 18.30: Verdensdagen for psykisk helse. Forfatterbesøk v/Are Kalvø. «Bjerkebrølet» underholder med humoristiske viser. Samarbeid m. Skedsmo mållag. Inng.: kr. 50,- inkl. enkel servering.

Grønn søndag 12. oktober 2003

Opplevelser i drivhus og hage, innhøsting og kultur. Åpent for publikum.
Asker NaKuHel-hagen Gateadresse: Semsveien 168.

Arrangør: NaKuHel-senteret i Asker Kontaktperson: Kristin Bredal Berge, Semsv. 168, 1384 Asker Tlf.: 66 90 19 11 E-post: post@nakuhel.no –
Internet: kommer på www.nakuhel.no

Kurshelg på Norges Idrettshøgskole 15. november 2003

Blant annet foredrag ved Matti Goksøyr: Idrettens fremvekst og helseidealer gjennom historien. Akershus idrettskrets.

Kreativt verksted og marked

Kulturell møteplass med verksteder, marked, utstillinger og kafé. Åpent for publikum.
Verksted for barn. NaKuHel-senteret i Asker Gateadresse: Semsveien 168

Arrangør: NaKuHel-senteret i Asker Kontaktperson: Kristin Bredal Berge, Semsv. 168, 1384 Asker Tlf.: 66 90 19 11 E-post: post@nakuhel.no – Internet: Kommer på www.nakuhel.no

Jubileumsmarkering

Omvisning på Glittrelinikken. Åpent for publikum. Glittrelinikken.

Arrangør: Glittrelinikken Kontaktperson: Adm.dir. Olav Kåre Refvem, 1488 Hakadal Tlf.: 67 05 80 00 E-post: glittre@glittrelinikken.no

Jubileumsmarkering

Sted: Bekkestua, Bærum (yrkesfaglærerutdanningen) og Lørenskog (helsefagutdanningen)

Arrangør: Høgskolen i Akershus Kontaktperson: Trygve Hermansen, Nordbyhagaven. 30, 1474 Nordbyhagen Tlf.: 67 97 53 49

Om helsa holder – en lystig leksjon om offentlig helse i Norge gjennom 400 år.

Teaterforestilling. Fra høsten 2003 tilrettelagt for ulike klassetrinn i skolen. Arrangør: «Søstrene på Verket» (Bærum Verk) i samarbeid med Bærum kommune og Fylkeskomiteen i Akershus Kontaktpersoner: Anne Storrusten og Ragnhild Gjerstad, Tlf.: 986 72 009

Diakoniets dag

Arrangør: Kirkelig fellestråd, Bærum

Vallerrevyen med helsetema

Arrangør: Fylkeskomiteen i Akershus Kontaktperson: Anders Smith, Helseavd., Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Pb 8040 Dep, 0031 Oslo Tlf.: 22 00 37 00 E-post: anders.smith@fl-ak.stat.no

Nesbukveld: Helse og trivsel. Fokus på arbeidsmiljøet på Funnefoss

Kåseri mm. Nes kommune. Arrangør: Nes kommune

Vannforsyningens betydning for folkehelse

Arrangør: Kontor for miljørettet helsevern og smittevernkontoret, Bærum

Undervisningsopplegg på DVD

Det utarbeides en fleksibel undervisningspakke til bruk i skoler, for helsepersonell, frivillige organisasjoner og andre som arbeider for folkehelsen på forskjellige arenaer.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Akershus Kontaktperson: Anders Smith, Helseavd., Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Pb 8040 Dep, 0031 Oslo Tlf.: 22 00 37 00 E-post: anders.smith@fl-ak.stat.no

OSLO

Folkehelsekonferanse for Oslo og Akershus 25. mars 2003

Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid

Arrangør: Helseavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet Kontaktperson: Ylva Risberg, Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Adresse: Postboks 8111 Dep, 0032 Oslo Tlf.: 22 00 39 00

E-post: ylva.risberg@fm-oa.stat.no

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket

«Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»

Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge

Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

Den internasjonale helsedagen:

Hygiene/helsestell i Oslo. 7 april 2003

Ustilling, miniseminar og lansering av boken «Helse for de mange», Oslo Byarkiv, Maridalsveien 3, 0178 OSLO

Arrangør: Oslo kommune Kontaktperson: Grethe Mathilde Sundby, Byrådsavd. for

velferd og sosiale tjenester, Rådhuset, 0037 Oslo – Tlf.: 23 46 16 95
E-post: grethe.sundby@radhuset.oslo.kommune.no

Helse for de mange. Om hygiene/helsestell i Oslo

Ustilling. Oslo Byarkiv, Maridalsveien 3, 0178 OSLO

Arrangør: Oslo kommune Kontaktperson: Grethe Mathilde Sundby, Byrådsavd. for velferd og sosiale tjenester, Rådhuset, 0037 Oslo – Tlf.: 23 46 16 95
E-post: grethe.sundby@radhuset.oslo.kommune.no
Internet: Se Byarkivets egne sider www.bar.oslo.kommune.no

Fra vårprogrammet på Ibsen-museet:

9 april 2003: En folkefiende – og den maktesløses makt v/ prof. Bjørn Hemmer, med videoinnslag: Arthur Millers versjon fra McCarthy-tidens USA
30 april 2003: Om legeskikkelser og medisinske emner i Ibsens dramatikk v/psykiater Torbjørn Vatnaland, med videoeksempler

Arrangør: Ibsen-museet Adresse: Arbiensgt. 1 – Tlf.: 22 55 20 09

Naiviteten i folkehelsearbeidet og samfunnsmedisinens framtid: Veien videre etter 400 år med offentlig helsetjeneste

Dagsseminar. Det norske medisinske Selskab, Drammensvn. 44, Oslo.

Arrangør: Det norske medisinske Selskab og Norsk forening for samfunnshelse (NFSH)
Adresse: NFSH, Inst. for allmenn- og samfunnsmedisin, Universitetet i Oslo, Postboks 130, Blindern, 0318 Oslo – Tlf.: 23408153 E-post: heidi.lyshol@fhi.no

Temabolker for dagen:

Hva handler dette om? Folkehelse og samfunnsmedisin
St.meld. nr. 16 (2002-2003) Resept for et sunnere Norge
Er folkehelsearbeidet i utakt med kunnskapsgrunnlaget?

Medisinsk historie på Ullevål 14. mai 2003

Vandring på Ullevål universitetssykehus/det medisinske museet.
Ullevål universitetssykehus.

Arrangør: Oslo kommune Kontaktperson: Grethe Mathilde Sundby, Byrådsavd. for velferd og sosiale tjenester, Rådhuset, 0037 Oslo Tlf.: 23 46 16 95
E-post: grethe.sundby@radhuset.oslo.kommune.no

Historier om helse

Ustilling i Rikshospitalets felles arealer (Glassgaten)

Arrangør: Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum, Rikshospitalet, Det medisinske fakultet samt det kommende museum for universitets- og vitenskapshistorie, begge ved Universitetet i Oslo, Det norske medisinske Selskab. Kontaktpersoner: Jacob B. Natvig, Immunologisk institutt Rikshospitalet Tlf.: 23 07 30 17/18 E-post: j.b.natvig@labmed.uio.no og Elisabeth T. Sward Tlf: 95802425 E-post: elisabeth@sward.no

Her vil publikum oppleve smakebiter fra helsetjenestens historie fra gamle dager og inn i morgendagens medisin. I relasjon til utstillingen arrangeres temaforedrag og andre kulturelle høydepunkter.

Åpningsdagen 4. juni 2003 vil også by på et medisinsk historisk seminar med følgende program:

- 09.00 – 09.10 Åpning ved Stiftelsens leder professor Jacob B. Natvig
- 09.10 – 09.40 Museumsdirektør Liv Håskoll Haugen, Sentrale utfordringer for Nasjonalt medisinsk museum.
- 10.00 – 10.25 Forskningsstipendiat cand. philol. Erik Ingebrigtsen, Tematisk oppbygging av utstillingen «Spyt ikke i trappen» ved Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum i anledning Helsejubileet 2003
- 10.35 – 11.00 Medisinerstudentene Anne Regine Skogen og Ann Kristin Fet Støtvig, «Alette Schreiner – en stor forsker i skyggen av sin mann?»
- 11.10 – 11.35 Forfatter Bjørn Lobben, Poliohistorien i Norge
- 12.00 Åpning av utstillingen: «Historier om helse» ved tidligere helseminister Werner Christie
- 13.00 – 13.40 Professor Thomas Söderqvist, København. Medicinhistorien i spændingsfeltet mellem teksternes historie og genstandenes historie
- 14.00 – 14.25 Post.doc.stipendiat Aina Schiøtz, Universitetet i Oslo Fra pirquet til mammografi: Forebyggende helsearbeid under velferdsstaten
- 14.35 – 15.00 Professor Ole Fyrand, Rikshospitalet, Hospitalenes historie

Jentekonferansen – enn annerledes skoledag 4. juni 2003

Alle 9. klassejenter i Oslo og Akershus. Oslo Spektrum

Arrangør: Norske Kvinners Sanitetsforening Tlf.: 24 11 56 20

E-post: post@sanitetskvinnene.no

Målet med Jentekonferansen er økt offentlig fokus på unge kvinners helhetlige helse, øke deltakernes bevissthet om seksualitet, rusmisbruk og kropp og samtidig begeistre, motivere og inspirere deltakerne.

Dette er noe av budskapet som ønskes formidlet til 3000 14-årige jenter som er invitert til konferansen: «Våg å velge – våg å være. Det er mange måter å være OK på. Verden er full av muligheter! Du har rett til å ha det bra.»

Åpning av nyhovedutstilling på Norsk Teknisk Museum: «Sunn sjel i et sunt legeme. Nasjonalt medisinsk museum»

Utstilling. Åpent for publikum – spesielt barn og unge. Norsk Teknisk Museum, Kjelsåsveien 143, 0491 Oslo

Arrangør: Norsk Teknisk Museum Kontaktperson: Direktør Gunnar Nerheim

Adresse: Kjelsåsveien 143, 0491 Oslo Tlf.: 22 79 60 00

Internet: www.museumsnett.no/ntm/

Halvdagsseminar på Felix og mottakelse på Munchmuseet ved Ordføreren i Oslo.

Lukket arrangement. Felix og Munchmuseet.

Arrangør: Oslo kommune Kontaktperson: Grethe Mathilde Sundby, Byrådsavd. for velferd og sosiale tjenester, Rådhuset, 0037 Oslo – Tlf.: 23 46 16 95

E-post: grerthe.sundby@radhuset.oslo.kommune.no

Grünerløkka – Sofienberg:

Bydelens historie i et helseperspektiv 4. september 2003

Bydelsvandring. Åpent for publikum. Fremmøte Prindsen, Storgata 36

Arrangør: Oslo kommune, bydel Grünerløkka-Sofienberg, Kontaktperson: Mone Tsahai
Kildal Tlf.: 23230262/95126414

I anledning av 400-års jubileum for offentlig helsetjeneste i Norge, arrangerer bydel Grünerløkka-Sofienberg en historisk vandring. Med lokale guider blir det vandring gjennom flere hundre års historie med betydning for folkehelsen.

Turen går blant annet til Prins Christian Augusts Minde fra 1600-tallet, Krogstøtten sykeavdeling – byens sykehus fra 1859, Gråbeingårdene – de gamle arbeiderboligene, Slurpen – det kommunale kjøkkenet fra 1901 og Frieparken hvor arbeidsmiljøtiltak gav sunne arbeidsforhold. Vandringsen avsluttes i Barnas hus, hvor helseforebygging har vært i fokus i over 50 år.

Helse, hygiene og miljø

Fotoutsstilling i samarbeid med skoleelever fra 5. klassetrinn

Oslo skolemuseum, Møllergata skole

Arrangør: Oslo kommune Kontaktperson: Grethe Mathilde Sundby, Byrådsavd. for velferd og sosiale tjenester, Rådhuset, 0037 Oslo Tlf.: 23 46 16 95
E-post: grethe.sundby@radhuset.oslo.kommune.no

Utstillingen åpnes av Oslos ordfører onsdag 8. oktober 2003, og den blir stående frem til jul.

Arkivenes dag 8. november 2003: Bevar meg vel! – Kilder til vår helsehistorie

Foredrag, omvisninger, utstillinger og andre aktiviteter. Åpent for publikum. Riksarkivet.

Arrangør: Riksarkivet, Folke Bernadottes vei 21 Telefon: 22 02 26 00 –
E-post: Riksarkivet@riksarkivaren.dep.no –
Internet: <http://www.riksarkivet.no/riksarkivet/om.html>

Program for Arkivenes dag lørdag 8. november 2003:

10.00 – 16.00: Doctor Vilhads Adamius (Villads Nielsen) fikk i 1603 kongelig bevilling som offentlig lege i Bergen for sin innsats under pesten noen år før. Bevillingen finnes i kopiboka fra Danske Kanselli.

Der blir foredrag om alt fra magisk folkemedisin, spanskesyken og medisinalberetningene, til steriliseringslovgivning, Norske Kvinners Sanitetsforening og Folkehelsas direktør Karl Evang. Det blir også plass til en humoristisk helsehistorisk teaterforestilling på lesesalen.

Publikum kan delta i omvisninger i fjellhallen og magasinene hvor det blir utstilt dokumenter som tar for seg pest, kolera og annen sykdom i tillegg til utviklingen av helsevesenet og helseinstitusjonene, samt noen enkeltgrupper blant helsepersonell.

Riksarkivet har også laget en nettutstilling.

Hjertetransplantasjon

Utstilling på Rikshospitalet åpnet 3. november 2003 av helseminister Dagfinn Høybråten.

Arrangør: Stiftelsen Nasjonalt Medisinsk Museum

HEDMARK

Jubileumsutstilling om forebyggende arbeid og den lokale helsetjeneste gjennom tidene

Museumsutstilling. Allmennheten, skoleverket. Ramsmoen i Tynset

Utgiver: Fylkeskomiteen i Hedmark Kontaktperson: Hans Petter Schjønby, Helseavd.,
Fylkesmannen i Hedmark, Boks 4344, 2308 Hamar Tlf.: 62 55 13 50
E-post: hans-petter.schjonsbye@fl-he.stat.no

Undervisningsopplegg for skoleelever blir laget i samarbeid med sykehuset på Tynset, og
til høsten vil det blir arrangert en seminarrekke.

Jubileumsmarkering ved Kongsvinger sjukehus

Åpne dager, foredrag, demonstrasjoner, utstillinger av foto og gjenstander. Åpent for
publikum. Kongsvinger sjukehus.

Arrangør: Prosjektgruppe, Kvinnemuseet Kontaktperson: Sykehusdirektør Tove Kjeverud
Fossan Adresse: Kongsvinger sjukehus, 2226 Kongsvinger Tlf.: 62 88 70 00
E-post: k-sj@online.no

Utstilling på Kvinnemuseet: Hvordan har vi det i dag?

Utstilling. Åpent for publikum. Kongsvinger Gateadresse: Løkkegt. 35

Arrangør: Kvinnemuseet i Kongsvinger Kontaktperson: Kari Sommerseth Jacobsen ,
2213 Kongsvinger Tlf.: 62 88 82 90 E-post: kvinnemuseet@east.no
Internet: www.kvinnemuseet.no

Utstillingen har «Kvinner og helse» som tema og organiseres i samarbeid med Norske
Kvinners Sanitetsforening. Det inkluderes et opplegg for skolene.

Amtslege Otto Aamodts legekantor 1899-1916

Utstilling av kontor, bøker, instrumenter etc. Åpent for publikum. Aamodt-gården,
Øvrebyen 2213 Kongsvinger

Arrangør: Prosjektgruppe v/Kvinnemuseet Kontaktperson: Kari Noer , Kvinnemuseet,
2213 Kongsvinger Tlf.: 62 88 82 90 – E-post: kvinnemuseet@east.no

Aktiviteter ved «Gammeldoktoren»

Undervisningsopplegg i form av aktivitetsdager for grunnskolen og med bakgrunn i
distriktslegeordningen i gamle dager. Allmennheten, skolen spesielt. Glomdalsmuseet,
Elverum

Fylkeskomiteen i Hedmark Kontaktperson: Hans Petter Schjønby, Helseavd., Fylkesmannen i Hedmark, Boks 4344, 2308 Hamar – Tlf.: 62 55 13 50 E-post: hans-petter.schjonsbye@fl-he.stat.no

Åpen dag ved Sentralsykehuset (Elverum og Hamar)

Åpen dag med foredrag med mer. Allmennheten. Glomdalsmuseet, Elverum.

Fylkeskomiteen i Hedmark Kontaktperson: Hans Petter Schjønby, Helseavd., Fylkesmannen i Hedmark, Boks 4344, 2308 Hamar – Tlf.: 62 55 13 50
E-post: hans-petter.schjonsbye@fl-he.stat.no

Helse og sykdom i Hedmark i gamle dager

Seminar på kulturminnedagen 14. september 2003. Åpent for publikum. Hedmarkmuseet, Domkirkeodden, 2305 Hamar Bygning: Hedmarkmuseets aula

Arrangør: Hedmarkmuseet Kontaktperson: Ragnhild Nyhus Tlf.: 62 54 27 00

«Glimt fra Hedmarkshelsa» – En antologi om samfunn og helse i Hedmark gjennom tidene (artikkelsamling)

Bok utgitt av Fylkeskomiteen for 400-årsjubileet, Fylkesmannen i Hedmark, Helseavd. Redaktører er Per-Øivind Sandberg og Hans Petter Schjønby. Allmennheten, skoleverket, media

Utgiver: Fylkeskomiteen i Hedmark Kontaktperson: Hans Petter Schjønby, Helseavd., Fylkesmannen i Hedmark, Boks 4344, 2308 Hamar – Tlf.: 62 55 13 50
E-post: hans-petter.schjonsbye@fl-he.stat.no

Arkivenes dag 8. november 2003

Foredrag og omvisning. Åpent for publikum. Statsarkivet i Hamar

Arrangør: Statsarkivet i Hamar, Lille Strandgt. 3 Telefon: 62 52 36 42
E-post: Statsarkivet.Hamar@riksarkivaren.dep.no –
Internet: www.riksarkivet.no/hamar/om.html

Program for Arkivdagen:

12.00-15.00

Velkomsthilsen v/ statsarkivaren

Foredrag v/ tidligere fylkeslege Hans Petter Schjønby: «Om helsebringende arkiver.

Utviklingen fram mot et moderne helsevesen».

Omvisning i magasin og konserveringsavdeling

En kavalkade over Stiftelsen Blaaruds historie fra 1803 og frem til i dag

Oppføring av historisk forestilling. Stiftelsen Blaarud på Sanderud

Utgiver: Fylkeskomiteen i Hedmark. Kontaktperson: Hans Petter Schjønby, Helseavd., Fylkesmannen i Hedmark, Boks 4344, 2308 Hamar – Tlf.: 62 55 13 50
E-post: hans-petter.schjonsbye@fl-he.stat.no

Oppsettingen skjer i samarbeid med Sanderud sykehus, som også vil stå for faglige seminarer på Blaarud.

Det blir også laget en litterærkulturell utstilling «Opp fra nattbordskuffen», som senere vil bli utgitt i bokform.

BUSKERUD

Folkehelsekonferanse 6. mars 2003

Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid

Arrangør: Helseavdelingen hos Fylkesmannen i Buskerud i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet

Fylkesmannen i Buskerud, Helseavd., Pb 1623, 3007 Drammen Tlf.: 32 26 69 00

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket

«Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»

Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge

Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

På sporet av Drammen – Folkehelsearbeid i fortid og nåtid

Innpassing i utstilling som viser utviklingen av Drammen og omegn. Åpent for publikum. Særlig skolene, ellers åpent for alle

Arrangør: Drammens Museum Kontaktperson: Sjefskonservator Einar Sørensen, Konnerudgt. 7, 3045 Drammen Tlf.: 32 20 09 30 – Internet: <http://www.drammens.museum.no>

Bergkirurgens journal fra 1739. En oversikt over 832 journalførte yrkesskader med angivelse av bakgrunn, skader og tiltak

Skriftlig utgivelse med kommentarer og illustrasjoner

Arrangør: Norsk Bergverkmuseum Kontaktperson: Direktør Liv Håskoll Haugen, Postboks 18, 3602 Kongsberg Tlf.: 32 72 32 00 – E-post: bergverksmuseet@bvm.museum.no Internet: www.kongsberg.net/bergverksmuseet

Fra berglegen til distriktslegen

Seminar dag. Åpent for publikum. Kongsberg.

Arrangør: Norsk Bergverkmuseum Kontaktperson: Direktør Liv Håskoll Haugen, Postboks 18, 3602 Kongsberg Tlf.: 32 72 32 00 – E-post: bergverksmuseet@bvm.museum.no Internet: www.kongsberg.net/bergverksmuseet

VESTFOLD

Folkehelsekonferanse 2. juni 2003

Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid

Arrangør: Helse- og sosialavdelingen hos Fylkesmannen i Vestfold i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet Kontaktperson: Elisabeth Vestbakke Haugen, Fylkesmannen i Vestfold, Avd. for helse og sosial, Postboks 2076, 3103 Tønsberg Tlf.: 33 37 23 90 E-post: evh@fm-ve.stat.no

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket «Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»

Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge

Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

Utstilling i Vestfold fylkesmuseum: Helsevesenets utvikling i Norge generelt og glimt fra helsehistorien i Vestfold

Målgruppe(r): Alle

Arrangør: Vestfold fylkesmuseum i samarbeid med Helse- og sosialavdelingen hos Fylkesmannen i Vestfold Kontaktperson: Elisabeth Vestbakke Haugen, Fylkesmannen i Vestfold, Avd. for helse og sosial, Postboks 2076, 3103 Tønsberg Tlf.: 33 37 23 90 E-post: evh@fm-ve.stat.no

Markering av 400-årsjubileet på Hedrum Bygdetun 27. juli 2003

Arrangør: Hedrum historielag Kontaktperson: Elisabeth Vestbakke Haugen, Fylkesmannen i Vestfold, Avd. for helse og sosial, Postboks 2076, 3103 Tønsberg Tlf.: 33 37 23 90 E-post: evh@fm-ve.stat.no

Kulturminnedagen.: Byvandring i Sandefjord med tema fra lokal helsehistorie 14. september 2003

Målgruppe(r): Alle

Arrangør: Helse- og sosialavdelingen hos Fylkesmannen i Vestfold Kontaktperson: Elisabeth Vestbakke Haugen, Fylkesmannen i Vestfold, Avd. for helse og sosial, Postboks 2076, 3103 Tønsberg Tlf.: 33 37 23 90 E-post: evh@fm-ve.stat.no

Forskningsdagene 24.–25. september 2003: Jakten på et bedre liv

Foredrag, dikt, smaksprøver m.m. Tønsberg og Nøtterøy Bibliotek

Arrangør: Tønsberg og Nøtterøy Bibliotek i samarbeid med Helse- og sosialavdelingen hos Fylkesmannen i Vestfold Kontaktperson: Elisabeth Vestbakke Haugen, Fylkesmannen i Vestfold, Avd. for helse og sosial, Postboks 2076, 3103 Tønsberg – Tlf.: 33 37 23 90 E-post: evh@fm-ve.stat.no Internet: www.tonsberg.folkebibl.no

Programmet: 24. september 2003 kl. 1915:

Jørgen Skavland: Vaksine mot helsens mistrøstligheter. Foredrag basert på boken Frisk nok for livet.

Gro Dahle leser «helse-dikt»

Åpning ved fylkeslege Svein Lie

25. september 2003 kl. 1730:

Ernæringsfysiolog Line Kristin Johnson: Hjertelig velbekomme! – hvordan mat påvirker hjertets helse

Det serveres sunne smaksprøver, laget av kommer på Kokkelandslaget.

Arrangementene er gratis og åpne for alle.

Arkivenes dag 8. november 2003

Utstilling, foredrag. Alle. Hvalfangstmuseet i Sandefjord.

Arrangør: Hvalfangstmuseet, Vestfold fylkesmuseum og fylkesarkivet Kontaktperson:

Elisabeth Vestbakke Haugen, Fylkesmannen i Vestfold, Avd. for helse og sosial,

Postboks 2076, 3103 Tønsberg Tlf.: 33 37 23 90 E-post: evh@fm-ve.stat.no –

Internet: <http://fylkesarkivet.vfk.no>

Programmet lørdag 8. november 2003 kl. 14.00 – ca. 16.30:

Helsehistoriske foredrag:

Historiker Ole G. Moseng: «*Radesyke og radesykehus – om en konstruert sykdom og sykehus for å behandle pasienter*».

Lege Kristian Ree: «*Hvalsjuke og spekkfinger – helseforhold på hvalfangsten*»

Det vil også bli åpning av utstillingen «*Kilden til en bedre helse*». Utstillingen viser et utvalg av arkivmateriale og fotografier fra flere institusjoner; Hvalfangstmuseet, Vestfold fylkesmuseum, Statsarkivet i Kongsberg, Riksarkivet og Fylkesarkivet for Vestfold.

TELEMARK

Internettsider med stoff fra helsehistorien i Telemark

Arrangør: Fylkeskomiteen i Telemark Kontaktperson: Ellen Bang A. Normann, Fylkes-

mannen i Telemark, Helseavd., Pb 3054 Handelstorget, 3701 Skien Tlf.: 35 90 54 00

E-post: ellen.normann@fm-te.stat.no – Internet: www.helsejubileum-telemark.com

Folkehelsekonferanse 2. april 2003

Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid

Arrangør: Helseavdelingen hos Fylkesmannen i Telemark i samarbeid med Sosial- og

helsedirektoratet Kontaktperson: Roger Jensen, Fylkesmannen i Telemark, Helseavd.,

Statens hus, 3708 Skien Tlf.: 35 58 61 00 E-post: roger.jensen@fm-te.stat.no

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverker

«Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»

Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge

Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

«Hvordan har vi det i dag?» – Helsehistorisk seminar 24.–25. mai 2003

To dagers seminar. Åpent for publikum. Brekkeparken, Skien- Bygning: Brekkeparken restaurant, Telemark museum

Arrangør: Telemark historielag, Telemark museum og fylkeskomiteen

Kontaktperson: Ingvar Skobba, Telemark historielag, Haugv. 8, 3800 Bø, Haugv. 8, 3800 Bø Tlf.: 35 95 00 78 E-post: iskobba@online.no

Internet: www.helsejubileum-telemark.com , www.telemark-historielag.com

Tema: Den medisinske verden i svartebøkene fra Telemark, starten på sykehustilbudet og helserådenes (sunnhetsskommisjonenes) arbeide på 1800-tallet, sykepleierutdanningens fremvekst i Telemark, bedriftshelsetjenesten og dens røtter i fylket, de politiske helsestormene på syttitallet og «hvordan har vi det egentlig i dag?»

Fra kirkegårdsjord til tarzanfabrikk – Utstilling om sykdomsforebygging gjennom tidene

Utstilling. Åpent for publikum. Telemark museum Gateadresse: Brekkeparken, Skien

Arrangør: Telemark museum Kontaktperson: Vibeke Mohr, Telemark museum, Brekkeparken Tlf.: 35 52 35 94 E-post: vm@telemark.museum.no

Utstillingen fokuserer på det helsefremmende arbeidet gjennom tidene fra folketro til medisinsk vitenskap – kosthold, livsstil og miljø. Her presenteres forebyggende helsearbeid og de ulike måter som menneskene har beskyttet seg mot sykdom og søkt å skaffe seg god helse på gjennom tidene. Utstillingen spenner over et stort spekter – fra folkelige trosforestillinger til vitenskapsbasert kunnskap.

Folkestiuka i Telemark

Gå-trim m.m. Åpent for publikum

Arrangør: Fylkeshelselaget, lokale helselag m.fl. Kontaktperson: Åse Darrud, Alvhild Tørnes, Laila Nygård (fylkessekretær), Adresse: Fylkeshelsekontoret for Telemark, Aust- og Vest-Agder, Postboks 230, 4802 Arendal Tlf.: 37 02 11 17

E-post: aase-dar@frisurf.no, tvaa@nasjonalforeningen.no

Internet: www.nasjonalforeningen.no , søk på «folkesti»

12.06 2003 kl. 1800: Arrangement i Nissedal, Kyrkjebygda skole

13.06 2003 kl. 1800: Arrangement i Drangedal, Drangedal bygdetun, Prestestrande

14.06 2003 kl. 1200: Hjertermarsj, Bø folkesti

Oppmøte ved Gåra bru. Arrangør: Bø og Oterholt helselag, kontaktperson er Liland i Bø helselag

15.06 2003: Arrangement i Lunde

Helselagene i fem kommuner har til nå etablert folkestier. Hensikten er å sette fokus på fysisk aktivitet og helse. Arbeidet er et internasjonalt prosjekt som startet i Irland i 1998. I Norge er det Nasjonalforeningen for folkehelsen som går i bresjen for dette forebyggende arbeidet.

«En folkefiende»

Teaterforestilling. Åpent for publikum. Skien.

Arrangør: Skien kommune. Kontaktperson: Helle Riis Tlf.: 35 58 13 96/913 84 371

Henrik Ibsens drama handler om dr. Stockmann som blir fordømt til folkefiende fordi han vil gripe inn mot forurensning av vannet til det nye kurbadet i byen. Stykket settes opp i Skien i anledning 175-årsjubileet for Ibsens fødsel og knyttet til 400-årsjubileet for offentlig helsetjeneste.

Det vil bli ulike miljøarrangementer i Skien disse dagene. Se for øvrig konferanse om miljørettet helsevern nedenfor.

Til folkets beste!

Miljørettet helsevern og Ibsens «En folkefiende» 20.–22. august 2003

Konferanse. Konferansen er åpen for alle som jobber med eller er interessert i miljørettet helsevern. Ibsenhuset i Skien. Arrangør: Sosial- og helsedirektoratet

Kontaktperson: Arne-Birger Knapskog /Henning Aanes

Konferansen «Til folkets beste!» vil fokusere på den nye forskriften for miljørettet helsevern og de utfordringene som ligger foran oss på det miljøhygieniske området. Hva kan vi lære av helserådsarbeidet i tidligere tider? Hvordan bør vi gå fram for å få gjennomslag og løst dagens oppgaver? Ibsens «En folkefiende» med Sverre Anker Ousdal som dr Stockmann er aktuell for de som melder seg på.

Program:

Torsdag 21. august 2003

12.00 – 13.00 Åpning

13.00 – 14.00 Lunsj

14.00 – 14.45 «De gode helse råd». Erfaringer fra sunnhetskomisjonenes arbeid. *Førstelektor Asbjørn Storesund, Høgskolen i Telemark.*

15.00 – 15.45 «Hva gjorde dr Stockmann feil?» Hvordan få gjennomslag i lokalsamfunn og politiske fora? *Dr. med. Magne Nylenna.*

16.00 – 16.45 Rådgivning og sanksjoner. To uforenlige roller? (Foredragsholder vil bli annonsert senere)

17.00 – Middag

18.00 – Folkemøte i Ibsenhuset

21.00 – «En folkefiende» av Henrik Ibsen (på Langbryggene og med Sverre Anker Ousdal som dr Stockmann)

Fredag 22. august 2003

09.00 – 09.30 Ny forskrift om miljørettet helsevern. *Rådgiver Ragnhild Spigseth, Helsedepartementet.*

09.30 – 10.00 Veilederen – innhold og bruk. *Seniorrådgiver Henning Aanes, Sosial- og helsedirektoratet.*

10.00 – 10.30 Helseprofil med miljøfaktorer. Hvor langt kan vi i dag ha oversikt over miljøfaktorer og helse i en kommune? *Overlege Marit Rognrud, Nasjonalt folkehelseinstitutt.*

10.45 – 11.15 Kunnskapsbasert miljørettet helsevern – muligheter og begrensninger. *Avd. direktør Gro Jamtvedt, Sosial- og helsedirektoratet.*

- 11.30 – 12.15 Helse og trivsel i konsekvensutredninger. *Cand agric Jan Martin Ståvi, Asplan Viak AS.*
- 12.15 – 13.00 «Det nytter!» Gode eksempler fra miljørettet helsevern. *Rådgiver Øystein Solevåg, Bergfald & Co as.*
- 13.00 – 13.20 Implementering av forskrift og veileder. Videre arbeid. *Seniorrådgiver Henning Aanes, Sosial- og helsedirektoratet.*
- 13.30 – Lunsj og avreise.

Forskningsdagene 23.–25. september 2003: Fokus på helse og helsehistorie

Utstilling, seminar. Åpent for publikum. Høgskolen i Telemark, Avd. for helse- og sosialfag, Kjølnes, Porsgrunn

Arrangør: Høgskolen i Telemark Kontaktperson: Sigrun Hvalvik, Høgskolen i Telemark, Postboks 203, 3901 Porsgrunn Tlf.: 35 57 50 00 E-post: sigrun.hvalvik@hit.no Internet: Kommer informasjon på www.hit.no

23. september 2003 kl. 0900-1400: Temadagen «Spyt ikke på golvet» gir glimt av historien til helsevesenet, særlig det siste par hundreårene. Studenter fra sykepleierutdanningen presenterer arbeider om tuberkulosens historie. Det blir orientert om etableringen av sykehusene i Porsgrunn, om skolen som et terapeutisk rom, om barnehjem for tuberkulose-truede barn og om flyktningebarn i et historisk perspektiv.

25. september 2003 kl. 0930-1500: Regional helseforskningsdag. Høgskolene i Buskerud, Telemark, Østfold og Vestfold arrangerer sammen en årlig fagdag om forskning innen helse- og sosialfag. Fagdagen er et ledd i Forskningsdagene og er åpen for alle interesserte. Høgskolene forteller om felles forskningsprosjekter. Det blir foredrag om barn i velferdsstaten, og om «tuberkulose – mer enn en sykdom» v/ forfatter Dag Skogheim.

Glimt fra helsevesenets historie i gamle Holla kommune 24. september 2003

Foredrag v/ lokalhistoriker Per Bernt Tufte. Åpent for alle. Telemarksbiblioteket, Ulefoss

Arrangør: Telemarksbiblioteket og Holla Historielag Kontaktperson: Signe Hansen, Telemarksbiblioteket, 3830 Ulefoss Tlf.: 35 94 89 20 E-post: signe.hansen@t-fk.no

Arrangementet holdes i forbindelse med Forskningsdagene 2003

Grunnskolens uke 3.–7. november 2003

Aktiviteter på skolene i Telemark. Grunnskolene. Kontakt: Den enkelte skole.

Grunnskolens uke arrangeres hvert år over hele landet. I år vil den fokusere på godt læringsmiljø og psykososiale problemstillinger i skolesituasjonen.

Urter til mat og medisin 17. november 2003

Foredrag. Publikum generelt. Bamble kommune, Stathelle Gateadresse: Bamble bibliotek

Arrangør: Enhet for kultur, Bamble kommune Kontaktperson: Charlotte Andersen, Enhet for kultur, Bamble kommune, 3970 Langesund Tlf.: 35 96 52 92

E-post: charlotte.andersen@bamble.kommune.no

Internet: www.helsejubileum-telemark.com

Foredraget er ved Anne-Kristine Gundersen fra Auen urtegård

AUST-AGDER

Filosofi og kunnskap om kost i balanse.

Kostholdets betydning for helse og normal aktivitet 4. april 2003

Seminar m/ forelesning og debatt. Hovedinnlegg ved Dr. Fedon Lindberg. Åpent for publikum, Scandic hotell og Saga kino, Arendal

Arrangør: Høgskolen i Agder, Arendal Kontaktperson: Aud Findal Dahl, Sykehusveien 4, Arendal Tlf.: 37 00 40 62 E-post: aud.f.dahl@hia.no

Folkehelsekonferanse for Aust- og Vest-Agder 29. april 2003

Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid.

Arrangører: Helseavdelingene hos Fylkesmennene i Vest- og Aust-Agder i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet Kontaktperson: Anne Kari Thomassen, Fylkesmannen i Aust-Agder, Helseavd., Fylkeshuset, Serviceboks 606, 4809 Arendal Tlf.: 37 01 73 00 E-post: akt@fm-aa.stat.no

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket «Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»

Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge

Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

Flystyrt på Hove 7.-8. mai 2003

Øvelse i redningsarbeid ved simulert flystyrt. Åpent for publikum. Målgruppe(r): Sykepleiestudenter i grunn- og videreutdanning. Sted: Hove leirrområde.

Arrangør: Høgskolen i Agder i samarbeid med Politiet, Lufttransport og Sivilforsvaret Kontaktperson: Høgskolelektor Arne Leland, Adresse: Sykehusveien 4, 4838 Arendal Tlf.: 37 00 40 28 E-post: arne.leland@hia.no

Medisinsk historisk utstilling

Utstilling og artikler i museumsårbok. Publikum. Aust-Agder museet

Arrangører: Sørlandets Sykehus, Aust-Agder museet og Høgskolen i Agder Kontaktpersoner: Anne Haugmoen Adresse: Sørlandets sykehus, Serviceboks 605, Arendal Tlf.: 37 01 42 22 E-post: anne.haugmoen@sshf.no og Aud Findal Dahl Adresse: Høgskolen i Agder, Sykehusveien 4, Arendal Tlf.: 37 00 40 62 E-post: aud.f.dahl@hia.no

Postersutstilling ved museet og senere i sykehuset: Gamlebyggets historie – Sørlandets sykehus, Arendal, i dag.

Ved Høgskolen i Agder vil det bli holdt en stor øvelse i førstehjelp med studenter fra grunn- og videreutdanning innen helse og politistudenter. Luftambulans, Sivilforsvaret og helikoptertjenesten ved Sørlandets Sykehus, Arendal, deltar.

«SUNT & USUNT» -fotokonkurranse for elever i ungdomsskolen **Helsehistorisk vandring i Arendal. Artikkel i Agderposten om A. C. Møller.**

Utstilling i Arendal bibliotek og arrangement der de beste bildene premieres. Byvandring i et helseperspektiv. Artikkel – historisk tilbakeblikk. Åpent for publikum. Målgruppe: Ungdom spesielt og publikum generelt. Arendal bibliotek, Torvet 6.

Arrangør: Arendal bibliotek, Kultur- og fritid (Arendal kommune), Helse- og Miljø (Arendal kommune), Birkenlund / Stinta / Tromøy – ungdomsskoler i Arendal kommune. Kontaktperson: Ola Eiksund Adresse: Arendal bibliotek, Torvet 6, 4801 Arendal – Tlf.: 37 01 30 30 E-post: ola@arendal.folkebibl.no

Gjennom deltagelse i konkurransen vil ungdom få gitt syn på temaet helse og sunnhet. En jury velger ut de beste bildene – disse premieres. Et stort antall av bildene som blir sendt inn til konkurransen stilles ut i Arendal bibliotek. Det vil også bli en multimedieframvisning av bilder som er med i konkurransen.

Helsehistorisk vandring fra Møllers Asyls barnehage, via Kastallveien, til det gamle sykehuset i Nesbakken og andre historiske helse- og kulturinstitusjoner i Arendal. Vandringer ender opp i Arendal bibliotek (i forbindelse med åpning av utstilling).

Bamsehospital 14. september 2003

Arrangement for barn på Kulturminnedagen. Barn – barnefamilier. Aust-Agder Museet Bygning: Langsæ gård.

Arrangør: Sørlandets sykehus Arendal og Aust-Agder Museet Kontaktperson: Kari Kullerud Adresse: Aust-Agder Museet, 4838 Arendal Tlf.: 37 07 35 00

Kulturminnedagen: Vår medisinske kulturarv 14. september 2003

Utstilling av medisinsk utstyr, fire foredrag om medisinsk historie, Bamsehospital. Alle. Aust-Agder Museet

Arrangør: Aust-Agder Arkivet, Aust-Agder Museet og Sørlandet Sykehus Arendal Kontaktperson: Museumsbestyrer Fie Skaar Trysnes, Aust-Agder Museet, 4838 Arendal Tlf.: 37 07 35 00

Programmet for Kulturminnedagen:

- kl. 12.00 Museer åpner. Utstilling tilgjengelig. Utstillingen inneholder gjenstander fra sykehusets samlinger og fra museets og arkivets samlinger. Utstillingen blir stående ut året.
- kl. 13.00 Foredrag. Prof. dr.med. Bjarne Bjorvatn: Epidemier før og nå
Dr. Aksel Ongre: Sykehuset ved sykehusstranden i Arendal
Fie Skaar Trysnes, Aust-Agder Museet: Dronning Caroline Mathildes reiseapotek
Karl Ragnar Gjertsen, Aust-Agder Museet: Blodigler og iglesetting
- kl. 13.00 Bamsehospital – barnearrangement. Kjøkkenet på Langsæ Gård. Barn inviteres til å ta med seg kosebams som trenger behandling. Personale fra sykehuset setter på plaster og bandasjer, bamsene blir lyttet på og får kanskje en «resept» med hjem.

Et historisk tilbakeblikk på det offentlige helsevesen 25. september 2003

Konferanse v/prof. dr.med. Bjarne Bjorvatn

Lukket arrangement. Målgruppe(r): Ansatte i helse- og sosialtjenesten, politisk og administrativ ledelse i kommunen og brukerorganisasjoner. Strand Hotell

Arrangør: Fylkeskomiteen, Sosial- og helseavdelingen hos Fylkesmennene i Aust-Agder
Kontaktperson: Anne Ragnhild Vestøl, Fylkesmannen i Aust-Agder, Helseavd., Fylkeshuset, Serviceboks 606, 4809 Arendal Tlf.: 37 01 73 00 E-post: arv@fm-aa.stat.no

Helse for alle – er det meningen? 12.–13. november 2003

Helsepolitisk konferanse

Målgruppe(r): Politikere, byråkrater, personer som jobber i privat og offentlig helsetjeneste, brukere av helsetjenester, ansatte og studenter ved universitet og høyskoler. Høgskolen i Agder, Gimlemoen, Kristiansand Bygning: Sentralbygget

Arrangør: Høgskolen i Agder i samarbeid med Fylkeskomiteene i Aust- og Vest-Agder
Kontaktperson: Høgskolelektor Arne Leland, Sykehusveien 4, 4838 Arendal
Tlf.: 37 00 40 28 E-post: arne.leland@hia.no Internet: www.filonova.no

Tema for konferansen:

WHO proklamerte i 1997 slagordet «Helse for alle innen 2000». Hva er realiteten i denne målsettingen? Hvilke mål og verdier har vært, er og bør være styrende i norsk helsepolitikk? Rammer, prioriteringer og verdier i helsepolitikken.

12. november 2003:

Helse for alle – er det meningen? Verdier og prioriteringer

13. november 2003:

Et helsevesen i endring. Virkemidler for å realisere prioriteringer.

Bildeutstilling fra tuberkulosesanatorium ca 1910 3.–24. november 2003

For alle som besøker Fylkeshuset, Arendal

Arrangør: Fylkeskomiteen, Sosial- og helseavdelingen hos Fylkesmennene i Aust-Agder
Kontaktperson: Anne Ragnhild Vestøl, Fylkesmannen i Aust-Agder, Helseavd., Fylkeshuset, Serviceboks 606, 4809 Arendal Tlf.: 37 01 73 00 E-post: arv@fm-aa.stat.no

Aust-Agder Arv 2003: Vår medisinske kulturarv

Bokutgivelse. Aust-Agder Arkivets og Aust-Agder Museets felles årbok. Alle.

Arrangør: Aust-Agder Arkivet og Aust-Agder Museet.

Kontaktperson: Kjell-Olav Masdalen

Adresse: Aust-Agder Arkivet, 4838 Arendal, Tlf.: 37 07 35 00

VEST-AGDER

Folkehelsekonferanse for Aust- og Vest-Agder

Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid

Arrangør: Helseavdelingene hos Fylkesmennene i Vest- og Aust-Agder i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet Kontaktperson: Anne Kari Thomassen, Fylkesmannen i Aust-Agder, Helseavd., Fylkeshuset, Serviceboks 606, 4809 Arendal Tlf.: 37 01 73 00 E-post: akt@fm-aa.stat.no

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket «Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»

Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge

Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

Helse og levkår i Vest-Agder gjennom 400 år

Vandreutstilling. En utstillingssøyle med historiske tema vandrer mellom fylkets kommuner. Plasseres på bibliotek, servicetorg, kulturhus med mer. Åpent for publikum.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Vest-Agder Kontaktperson: Kjetil Drangsholt, Vest-Agder fylkeskommune Adresse: Postboks 770, 4666 Kristiansand Tlf.: 38 07 45 00

Utstillingssteder i 2003:

Juni – Kristiansand og Flekkefjord

Juli – Søgne og Kvinesdal

August – Songdalen og Farsund

September – Mandal og Lyngdal

Oktober – Åseral Audnedal og Hægebostad

November – Marnardal og Lindesnes

Desember – Sirdal og Vennesla

Naturlos 2003

Tur og kulturformidling. Skjærgårdsheimen badeanstalt, Flekkerøy. Dollhuset, Eg asyl. Odderøya karantenestasjon. Mandal sykehus. Radesykehuset i Flekkefjord.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Vest-Agder Kontaktperson: Kjetil Drangsholt, Vest-Agder fylkeskommune Adresse: Postboks 770, 4666 Kristiansand Tlf.: 38 07 45 00

Programmet:

11. mai 2003 – Naturlos i Mandal: Sykehushistorien i Mandal

20. sept 2003 – Naturlos i Flekkefjord: Radesykehuset i Flekkefjord

12. okt 2003 – Naturlos i Kristiansand: Fra Hospitalet til Karantenestasjonen

Musikk, helse og livsglede 11. juni 2003

Seminar. Christiansands Kunstforening.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Vest-Agder Kontaktperson: Kjetil Drangsholt, Vest-Agder fylkeskommune Adresse: Postboks 770, 4666 Kristiansand, Tlf.: 38 07 45 00

Seminaret er tilknyttet De internasjonale Kirkefestspillene 2003: Musikk og helse, i perioden 11.-17. juni, Domkirken.

Kulturminnedagen 14. september 2003: «Vår medisinske kulturarv»

Sted: Vest-Agder fylkesmuseum, Sjølingstad Uldvarefabrikk

Arrangør: Fylkeskomiteen i Vest-Agder Kontaktperson: Kjetil Drangsholt, Vest-Agder fylkeskommune Adresse: Postboks 770, 4666 Kristiansand Tlf.: 38 07 45 00

Medisinsk-historisk utstyr fra sykehus 19.–21. september 2003

Utstilling. Åpent for publikum. Sykehusmuseet på Sørlandet Sykehus, Kristiansand.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Vest-Agder Kontaktperson: Kjetil Drangsholt, Vest-Agder fylkeskommune Adresse: Postboks 770, 4666 Kristiansand Tlf.: 38 07 45 00

Folkehelsedagene 23.- 24. oktober 2003: Folkehelsa og dalstroka innafor

Arrangør: Fylkeskomiteen i Vest-Agder Kontaktperson: Kjetil Drangsholt, Vest-Agder fylkeskommune Adresse: Postboks 770, 4666 Kristiansand Tlf.: 38 07 45 00 Internet: se programmet på: www.folkhelsedagene.no

Arkivenes dag 8. november 2003

Utstilling om helsedokumentasjon. Alle. Statsarkivet i Kristiansand.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Vest-Agder og Statsarkivet Kontaktperson: Kjetil Drangsholt, Vest-Agder fylkeskommune Adresse: Postboks 770, 4666 Kristiansand Tlf.: 38 07 45 00

Helse for alle – er det meningen?

– En helsepolitisk konferanse 12.–13. november 2003

Målgruppe: Politikere, byråkrater, personer som jobber i privat og offentlig helsetjeneste, brukere av helsetjenester, ansatte og studenter ved universitet og høyskoler. Høgskolen i Agder, Kristiansand

Arrangør: Høgskolen i Agder i samarbeid med Fylkeskomiteen i Vest-Agder Kontaktperson: Kjetil Drangsholt, Vest-Agder fylkeskommune Adresse: Postboks 770, 4666 Kristiansand Tlf.: 38 07 45 00 Internet: Program og påmelding på www.filonova.no/konferanser/helsepolitisk/hovedside.html

Tema for konferansen:

WHO proklamerte i 1997 slagordet «Helse for alle innen 2000». Hva er realiteten i denne målsettingen? Hvilke mål og verdier har vært, er og bør være styrende i norsk helsepolitikk?

Rammer, prioriteringer og verdier i helsepolitikken.

12. november 2003: Helse for alle – er det meningen? Verdier og prioriteringer

13. november 2003: Et helsevesen i endring. Virkemidler for å realisere prioriteringer.

KS Agders høstkonferanse 13.–14. november 2003

Foredrag som avslutning på 400-årsjubileet i Agder. Målgruppe: Politisk og adm. ledelse i kommunene/fylkeskommunene i Agder. Quality Hotel, Sørlandsparken, Kristiansand.

Arrangør: Kommunenes Sentralforbund Agder Kontaktperson: Regionleder Jan Inge Tungesvik Adresse: KS Agder, Serviceboks 606, 4809 Arendal Tlf.: 24 13 26 42
E-post : jan-inge.tungesvik@ks.no Internet: kommer på www.ks.no/agder

ROGALAND

Helsevesenet i Norge 400 år 20. juni 2003

Tur til tuftene av Nedstrand tuberkulosehjem i Tveitskogen. Avduking av minnetavle. Kåseri. Åpent for publikum.

Arrangør: Nedstrand helselag, Nedstrand Bygdemuseum, Tveit Gard, Tysvær kulturkontor. Kontaktperson: Ingvar Frøyland E-post: ingvar.froeyland@tysver.kommune.no

Arrangementet er lagt opp som ei kulturvandring der kjentfolk orienterer om tuberkuloseheimen under vandringa. Kåseri v/ overlege Tor-Kristian Rønneberg

Helse før og no 11. september 2003

Konferanse. For inviterte. Personell som arbeider innan helse og miljøretta helsevern, og personell hos helseforetak, fylkeskommune og fylkesmann. First Hotell Alstor, Tjennsvollv. 31, Stavanger

Arrangør: Helse- og sosialavdelingen hos Fylkesmannen i Rogaland i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet Kontaktperson: Berit Orheim, Fylkesmannen i Rogaland, Helse- og sosialavd., Postboks 59, 4001 Stavanger – Tlf.: 51 56 87 81
E-post: berit.orheim@fm-ro.stat.no

Program:

Kva kan vi lære av historia?

Om Folkehelsemeldinga: Ny giv for førebygging og folkehelsearbeid?

Om den nye forskrifta for miljøretta helsevern

Dessutan utstilling frå helsemuseet Den kombinerte Indretning

«Fra pest og kolera til Sars. Epidemier og smittevern fra antikken til vår globale tid» 20. september 2003

Seminar. Åpent for alle. Arkeologisk museum, (AmS), Peder Klows gt 30 A, Stavanger.

Arrangør: Arkeologisk museum, Den kombinerte indretning, Fylkeskomiten for helsejubileet i Rogaland

Kontaktperson: Berit Orheim, Fylkesmannen i Rogaland, Helse- og sosialavd., Postboks 59, 4001 Stavanger – Tlf.: 51 56 87 81 E-post: berit.orheim@fm-ro.stat.no

Program:

Piers Crocker, Hermetikkmuseet: Smittsomme sykdommer i antikken

Sigurd Sandmo, Lepramuseet: Perspektiver på norsk leprahistorie

Kerstin Griffin, AmS: Om urter og helse i middelalderen

Jan Sommerfeldt Pettersen, kommandør/lege, Haakonssvern: Kom epidemiene sjøveien?
Hans Eivind Næss, statsarkivar, Stavanger: Pokker og franzoser? Historiske snitt i den
rogalandske helsekroppen
Ole Mathis Hetta, fylkeslege: Smittevern i vår globale tid
Konferansier: Solveig Sandvik, Den kombinerte indretning.

Markering av Kulturminnedagen 14. september 2003

Arrangement med besøk på Nedstrand Bygdemuseum, tur til Tuberkulosehjemmet i
Tveitskogen, foredrag på Nedstrand Bygdahus. Åpent for publikum. Arrangør: Karmsund
Folkemuseum, Nedstrand Bygdemuseum og Tysvær kulturkontor

Foredrag v. Ole Dahlhaug, Mads Ramstad m.fl. Dr. Kirkebø sitt gamle kontor er utstilt på
Nedstrand Bygdemuseum

Vasket, vaksinert, veid – en utstilling om helse og hygiene 1920–1970

Utstilling. Åpent for publikum. Sted: Karmsund Folkemuseum, Museumssentralen
Gateadresse: Skåregt. 142, Haugesund

Arrangør: Karmsund Folkemuseum Tlf.: 52 70 93 60

Internet: museumsnett.no/karmsundfolkemuseum/

Utstillingen tar utgangspunkt i perioden 1920–1970. I denne perioden bygges velferds-
staten.

Legevitenskapen blir livredder. Helse og hygiene for individ og samfunn, i regi av det
offentlige og frivillige organisasjoner i vårt lokalmiljø, er tema for utstillingen.

Åpningstider:

Mandag – fredag kl 10.00 – 14.00.

Søndagene i november kl 12.00 – 15.00

Vår medisinske kulturarv

Foredragsserie. Åpent for publikum. Karmsund Folkemuseum, Museumssentralen
Gateadresse: Skåregt. 142, Haugesund

Arrangør: Karmsund Folkemuseum Tlf.: 52 70 93 60

Internet: museumsnett.no/karmsundfolkemuseum/

Søndagsprogram i november:

Kl. 13.00 foredrag med tema fra «Vår medisinske kulturarv»:

2. november 2003: Tidl. redaktør Kristian Magnus Vikse «Da jeg hadde tuberkulose»

9. november 2003: Folklorist Eli Kristine Økland Hausken «Folkemedisin og magi»

16. november 2003: Kommunelege Lars Johan Lysen «Alle tiders medisin»

23. november 2003: Konservator Mads Ramstad «Fra kloke koner til legeskunst»

30. november 2003: Høgskolelærer Marit Solberg «Fra gangkone til profesjonell
sykepleier»

Database med lokal medisinalhistorie for undervisning i skolen

Arrangør: Fylkeskomiteen i Rogaland Kontaktperson: Torleiv Robberstad, Fylkesmannen i Rogaland, Helseavd., Adresse: Pb 680, 4003 Stavanger Tlf.: 51 56 87 50
E-post: torleiv.robberstad@fl-ro.stat.no

HORDALAND

Helse og sykdom – Offentlig innsats gjennom 400 år

Åpne seminar. Åpent for publikum. Bryggens Museum Gateadresse: Dreggsallmenning 3, Bergen

Arrangør: Fylkeskomiteen i Hordaland Kontaktperson: Grete Riise, Fylkesmannen i Hordaland, Helseavd., Pb 7310, 5020 Bergen – Tlf.: 55 57 23 00
E-post: grete.riise@fm-ho.stat.no Internet: Kommer på www.fylkesmannen.no

Program for seminarene våren 2003: Systemer – tiltak og kontroll

25. januar 2003 – Infeksjonssykdommer i historisk perspektiv. Tuberkulose

Infeksjonssykdommer i et historisk perspektiv – Claus Ola Solberg, Professor ved institutt for indremedisin, Universitetet i Bergen.

Tuberkulose : epidemien som ikke ville dø – Odd Mørkve, Overlege i lungesykdom, 1.amanuensis ved Senter for internasjonal helse, Universitetet i Bergen .

Kunstkommentar ved skuespiller Merete Armand

8. februar 2003 – Kjønnssykdommer – i går, i dag og i morgen

Fem minutter med Venus, et liv med Merkur. Bekjempelse av kjønnssykdom på 1900-tallet – Ida Blom, prof.emerita, Historisk institutt, Universitetet i Bergen

Hiv og aidsforebygging – holdninger og frislepp av metoder på 1980-tallet – Grete Riise, Rådgiver, Fylkesmannen i Hordaland, helseavdelingen.

Hiv/aids i et internasjonalt perspektiv – Gro Lie, Professor, Hemil-senteret, Universitetet i Bergen.

22. februar 2003 – Vaksins velsignelser?

«... Haabet til at beholde sine Børn ...» Om koppevaksine i Bergen på 1700-tallet – Ole Moseng, Forsker, Norsk lokalhistorisk institutt, Oslo.

Vaksineringens betydning nå og i fremtiden – Steinar Skrede, Overlege, Infeksjonsmedisinsk avdeling , Haukeland Sykehus.

15. mars 2003 – Psykiatri i går og i dag

Sinnsykdom ved forrige århundreskifte. Normering og medikalisering – Svein Atle Skålevåg, Doktorgradsstipendiat, Rokkansenteret, Universitetet i Bergen.

Psykiatriens forpinte sjel. Om ny kunnskap og gamle problem – Tor-Johan Ekeland, Professor ved Seksjon for sosialpsykologi, Institutt for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen.

Kunstkommentar: Forfatter Gunnar Staalesen, samt utstilling av bilder fra Amalie Skrams hus.

29. mars 2003 – Kroppsbilder og spiseforstyrrelser

Kroppsbilder.–Lise Widding Isaksen 1. amanuensis, Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Spiseforstyrrelser – kan vi forstå dem? Finn Skårderud,Privatpraktiserende psykiater og forsker.

13. september 2003 – Matkontroll og ernæringspolitikk

- Farlig mat før og nå – kontrollstrategier og kontrolltemaer i endring – Kari Tove Elv-
bakken, Direktør, Rokkansenteret
- Ernæringspolitikken historie i etterkrigstida – Elisabet Haavet, Dr. philos., Rokkan-
senteret.
27. september 2003 – Legerollen! I Forsvarets musikkbygg på Koengen) Pliktoppfylgende
og selvpoppofrende? – den historiske legen – Aina Schiøtz, Dr.philos., Institutt for all-
menn- og samfunnsmedisin, Universitetet i Oslo
- Den nye legerollen – Olav Aasland, Den norske lægeforening.
11. oktober 2003- Å få barn. Fra lagnadstro til verstefallstenkning – jordmorrollen før og
nå – Gunnhild Blåka, Førsteamanuensis, Universitetet i Bergen
- Hva er problemet med frivillig barnløshet? – Tove Fjell, Førsteamanuensis, Seksjon for
kulturvitskap, Universitetet i Bergen
25. oktober 2003 – Sykepleierrolla
- Kall eller profesjon? Et dannelsesprosjekt i disiplin? – Kari Martinsen, Professor, Seksjon
for sykepleievitenskap, Universitetet i Bergen. Sykepleien i et markedsliberalt samfunn
– Karl-Henrik Nygaard, Sykepleier og styrer
8. november 2003- Militær helse. Relasjoner mellom militært og offentlig helsevesen
1780-1840 – Torstein Bertelsen, dr.med. Militærmedisinens utfordringer i dag – Jan
Sommerfelt Pettersen, Kommandør Lege, Sanitetsinspektør for Sjøforsvaret

Utgivelse av Sunnhordland Årbok 2002. Artikler om fremveksten av det lokale helsevesen.

Utgiver: Sunnhordland Folkemuseum og sogelag Kontaktperson: Tore Lande Moe,
Postboks 51, 5401 Stord Tlf.: 53 41 38 99 E-post: tlm@sunnhordland.museum.no

Eksempler på artikler i boken:

Sjukdom og helsestell i Sunnhordland gjennom 200 år

Helsestell i gamle Bømlo kommune

«Ekely», frå tuberkuloseheim til psykiatrisk behandlingssinstitusjon

Valen – asyl og heim

Etableringen av et offentlig fattigvesen i Kvinnherad prestegjeld

Faglig pedagogisk dag 7. februar 2003

Tre foredrag. Åpent for publikum Målgruppe(r): Alle, spesielt lærere. Gratis adgang.
Dreggsallmenning 3, Bergen. Bryggens Museum

Arrangør: Bryggens Museum Kontaktperson: Anne Ågotnes, Postboks 4052, 5835 Bergen
Tlf.: 55 58 80 10 Internet: www.uib.no/bmu

Programmet:

09.15-10.00 Forståelsen av helse i middelalderen – Cand.philol. Bård Gram Økland

10.15-11.00 Min spedalske sjel og kropp – daglig leder Lepramuseet, Sigurd Sandmo

11.15-12.00 Den som eter løken rå, han vil ingen sjukdom få – museumslektor Anne Brit
Vihovde

Folkehelsekonferanse 31. mars 2003

Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i
helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid

Arrangør: Helseavdelingen hos Fylkesmannen i Hordaland i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet Kontaktperson: Grete Riise, Adresse: Fylkesmannen i Hordaland, Helseavd., Postboks 7310, 5020 Bergen Tlf.: 55 57 20 00 E-post: grete.riise@fm-ho.stat.no

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket «Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»
Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge
Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

Sjukdom og helsevern i Sunnhordland.

Arbeidet mot sjukdomar sidan mellomalderen til vår tid

Utstilling. Åpent for publikum. Museumsbakken 12, Stord. Bygning: Sunnhordland Folkemuseum

Arrangør: Sunnhordland Folkemuseum Kontaktperson: Tore Lande Moe, Postboks 51, 5401 Stord Tlf.: 53 41 38 99 E-post: tlm@sunnhordland.museum.no

6 mai 2003 blir det utstillingsåpning med kåseri, og 13. september 2003 blir det åpen museumsdag. Begge arrangementer blir tematisk knyttet til utstillingen.

Fattig, gammel og syk. Utstilling om helse i middelalderen.

Museumsutstilling. Åpent for publikum. Dreggsallmenning 3, Bergen. Bryggens Museum

Arrangør: Bryggens Museum Kontaktperson: Anne Ågotnes, Postboks 4052, 5835 Bergen Tlf.: 55 58 80 10 Internet: www.uib.no/bmu

Utstillingen gir et inntrykk av middelalderens sykdomsbilde og viser hvordan man forholdt seg til sykdom, alderdom og fattigdom på ulike vis. Man vil se hvordan folk forklarte sykdom, hvordan kirken trøstet og byens barberere virket som leger. Mange prøvde å kurere sine plager med urter eller magi. Andre vendte seg mot hellige menn og kvinner eller reiste til hellige steder i håp om å bli kurert. Hospitaler var det få av. I 1970-årene fant arkeologer ruinene av et av byens eldste hospital, St. Katarinahospitalet, i Dreggsallmenningen nr. 4-12. Der ble syke og gamle pleiet alt i første halvdel av 1200-tallet. Kirken delte også ut penger og mat til de fattige og syke. Velferdstilbudene kan derfor til en viss grad ha gjort det mulig for folk å leve med sykdom i middelalderbyen Bergen. I utstillingen vil man se mange gjenstander funnet ved graving i Bergen. De belyser folks streben etter et godt liv.

Løypeprosjektet

Ustillingsløype. Åpen for publikum. Målgruppe(r): Alle

Flere historiske bygninger i Bergen sentrum – Gamle rådhus, Kjøttbasaren, Norsk skolemuseum, St. Jørgens Hospital og Stranges Stiftelse.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Hordaland Kontaktperson: Grete Riise, Fylkesmannen i Hordaland, Helseavd., Pb 7310, 5020 Bergen – Tlf.: 55 57 23 00
E-post: grete.riise@fm-ho.stat.no

Fem bygninger – fem innsatsområder:

Gamle rådhus – fellesutstilling og presentasjon av psykisk helsevern

Hovedutstilling om off. helsearbeid i Bergen gjennom 400 år. Dårkisten i rådhuskjelleren er valgt som utstillingsarena for historien om det psykiske helsevern fordi den representerer den første offentlige psykiatriske institusjonen i Bergen.

Norsk skolemuseum, skolehelsetjenesten og skolematen

Utstilling i Norsk skolemuseum i Bergen som holder til i den gamle latinskolen i Lille Øvregate.

Kjøttbasaren og næringsmiddeltilsynet

Kjøttbasaren er i dag i privat eie og drift, men vil være samarbeidspartner for utstillingen og huse en utstilling som både viser røttene og historien til basaren og næringsmiddelkontrollens virke.

Lepramuseet og epidemibekjempelsen

Bergen fikk sitt eget epidemilasearett i 1890, men kampen mot epidemiene har også stått sentralt i det offentlige helsevernet.

Lepramuseet St. Jørgens Hospital rustes opp og åpner ny utstilling.

Strangestiftelsen og eldreomsorgen

Strangestiftelsen på Klosteret vil være arena for en utstilling om tiltak for eldre og fattige.

Byen og helsearbeidet

Bokutgivelse med tema fra 400 års historie om den offentlige helsetjenesten i Bergen.

Målgruppe(r): Alle

Arrangør: Fylkeskomiteen i Hordaland/Rokkansenteret Kontaktperson: Grete Riise,

Fylkemannen i Hordaland, Helseavd., Pb 7310, 5020 Bergen Tlf.: 55 57 23 00

E-post: grete.riise@fm-ho.stat.no

Boken er utgitt på Fagbokforlaget. Redaktører: Kari Tove Elvbakken og Grete Riise

Boken er inndelt i tre tematiske deler: 1) Påbud og planlegging, 2) Orden og renslighet,

3) Omsorg og tvang

Nyåpning av Lepramuseet St. Jørgens Hospital 14. juni 2003

Museum/utstilling. Åpent for publikum. Kong Oscarsgt. 59, Bergen Bygning: St. Jørgen Hospital (Lepramuseet)

Arrangør: St. Jørgens Hospital Kontaktperson: Sigurd Sandmo, Postboks 592,

5806 Bergen Tlf.: 55 96 11 55 E-post: lepra@lepra.no Internet: www.lepra.no

Det planlegges oppføring av Paul Claudels stykke *L'Announce faite a Marie* (Maria bodskap)

The Future of Public Health in Europe from the Policymakers' Point of View 15. juni 2003

EUPHA (European Public Health Association) inviterer til workshop og omvisning i helseutstillingen på Bryggens Museum. Foredrag og diskusjoner foregår på engelsk.

Åpent for publikum. Bryggens Museum, Dreggsallmenning 3, Bergen.

Arrangør: Norsk forening for samfunnshelse Kontaktperson: Gunnar Tellnes, Institutt for

allmenn- og samfunnsmedisin, Universitetet i Oslo, Postboks 1130 Blindern, 0318 Oslo

Tlf.: 22 85 06 18 E-post: gunnar.tellnes@samfunnsmed.uio.no Internet: www.nfsh.no

Arrangementet inngår i en serie workshops om fremtidens folkehelse i Europa, denne gangen med folkehelse-politikk i fokus

Fra programmet:

15.00 – omvisning i Bryggens Museums jubileumsutstilling

15.30 – Velkommen m/musikalsk innslag

Åpning ved statssekretær Kristin Ravnanger, Helsedepartementet

Innledninger ved: Erio Ziglo, WHO, Geir Sverre Braut, Statens helsetilsyn, og Gunn-Elin Aa. Bjørneboe, Sosial- og helsedirektoratet. Møteleder er tidligere helseminister Werner Christie.

Inngangspenger kr. 100

Årsmøte i Norsk forening for samfunnshelse 17. juni 2003

Lukket/for inviterte gjester. Målgruppe(r): Medlemmer i NFSH

Sted: Bergen. Bygning: Grieghallen

Arrangør: Norsk forening for samfunnshelse Kontaktperson: Gunnar Tellnes

Adresse: Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin, Universitetet i Oslo, Postboks 1130

Blindern, 0318 Oslo Tlf.: 22 85 06 18 E-post: gunnar.tellnes@samfunnsmed.uio.no

Internet: www.nfsh.no

«Stiftelsenes allé»

Statsarkivet i Bergen markerer jubileet med en «byvandring» anno 1769

Nettutstilling. Målgruppe(r): Alle

Arrangør: Statsarkivet i Bergen Kontaktperson: Statsarkivar Yngve Nedrebø, Årstadveien

22, 5009 Bergen Tlf.: 55 96 58 00 E-post: Statsarkivet.Bergen@riksarkivaren.dep.no

Internet: digitalarkivet.uib.no

Statsarkivets virtuelle byvandring tar oss med gjennom Bergen by sent på 1700-tallet. Turen går først og fremst til ulike stiftelser og hospitaler. Blant annet besøkes Slaveriet og Dårkisten. Sistnevnte skal ha vært landets første institusjon for sinnslidende.

Sanitetskvinnerenes basar 14. september 2003

Basar/utstilling. Åpent for publikum. Salhusvn. 201, Salhus Bygning; Trikotasjemuseet

Arrangør: Salhus og Mjølkeråen sanitetsforening i samarbeid med Norsk Trikotasje-

museum og Tekstilsenter, Kontaktperson i sanitetsforeningen: Else J.S. Ersland Adresse:

Salhusv. 171, 5107 Salhus Tlf.: 55 19 02 34, Kontaktperson i trikotasjemuseet: konserva-

tor Torunn Lunde Adresse: Salhusvn. 201, 5107 Salhus Tlf.: 55 25 10 80

E-post:norsktmt@online.no Internet: museumsnett.no/trikotasjemuseum

Helse i Noreg 400 år 7. november 2003

Utstilling, foredrag og presentasjon av «Kvinnhersminne 2003» For inviterte.

Sted: Kvinnherad Bygning: Rådhuset

Arrangør: Kvinnherad kommune, Kontaktperson: Kristian Bringedal Tlf.: 53 48 31 95

E-post: kbringedal@kvinnherad.kommune.no

Program:

- kl. 12.00 Åpning av utstillingen: Helse i Kvinnherad i 150 år
Med vekt på jordmoren, distriktslegen, helsetjenesten, folkemedisinen, Valen
sjukehus, apoteket, tannlegen
- 12.30 Enkel servering
- 13.00 Seminar og presentasjon av Kvinnhersminne 2003
- Tore L. Moe: Folkesykdommer og folkemedisin i Sunnhordland
 - Korte innlegg om distriktslegene før, psykisk helsevern, jordmoren, tannhelsetjenesten og helse/hygiene
 - Presentasjon av historieskriftet Kvinnhersminne med tema fra lokale helse-tiltak. v/ Jorunn Toskedal

Arkivenes dag: Bevar meg vel! 8. november 2003

Åpent hus og omvisning i magasinene. Nettutstilling. Foredrag på Bryggens Museum.
Åpent for publikum. Statsarkivet i Bergen og Bryggens Museum

Arrangør: Statsarkivet i Bergen, Årstadveien 22 Telefon: 55 96 58 00

E-post: Statsarkivet.Bergen@riksarkivaren.dep.no –

Internet: www.riksarkivet.no/bergen/om.html

Program for Arkivenes dag lørdag 8. november 2003:

9.00 – 14.00 Lesesalen er åpen

12.00 Omvisning i magasinene i statsarkivet

13.00 Prof. Bertelsen holder foredrag om helse ved Bryggens Museum

Statsarkivet i Bergen har også laget en nettutstilling.

Et utfordrende samspill – Å møte mennesker med psykisk lidelse

Presentasjon av forskning og kunnskapsutvikling innen pleie,
omsorg og rehabilitering i psykisk helsevern

Seminar over to dager 20.–21. november 2003. Målgruppe(r): Alle interesserte, ansatte i
helseinstitusjoner, studenter innen helse- og sosialfag

Sted: Høgskolen i Bergen Gateadresse: Aulaen. Haugeveien 28, Nordnes, kontaktperson:
Kjell Kristoffersen Adresse: Institutt for samfunnsmedisinske fag, Universitetet i Bergen
Tel: 55 13 84 35 E-post: kjell.kristoffersen@isf.uib.no

Seminalet er gratis. Det er ingen påmelding.

Program

Torsdag 20.11 2003:

08.30 – 09.00 Musikk og utstilling

09.00 – 09.15 Velkommen

09.15 – 10.00 Sinnssykdom i historisk perspektiv. Forsker Svein Atle Skålevåg

10.00 – 10.30 Pause

10.30 – 11.00 Aggressiv atferd i psykiatrisk akuttpost. Fagutviklingssykepleier, cand. san.
Liv Mellesdal

11.00 – 11.30 Tilfredshet med informasjon omkring tvang i psykiatrisk praksis.
Fagutviklingssykepleier Gunn Synnøve Dahl Reiserter

11.30 – 12.30 Lunsj

- 12.30 – 13.00 Livskvalitet og aggressiv atferd. Høgskolelektor, cand. san. Erik Fie Mathiesen
- 13.00 – 13.30 Vurdering av omsorgshandlingar i psykiatriske sjukehus. Høgskolelektor, cand. san. Frode Skorpen
- 13.30 – 14.00 Pause
- 14.00 – 14.30 Å være ektefelle til mennesker med stemningslidelser. Høgskolelærer Oscar Tranvåg
- 14.30 – 15.00 Samarbeid med pårørende i psykisk helsevern. Førstemanuensis dr. polit. Kjell Kristoffersen

Fredag 21.11 2003:

- 09.00 – 09.30 Musikk og utstilling
- 09.30 – 10.00 Kvinner i mishandlingsforhold. Høgskolelektor, dr. stud. Kjersti Alsaker
- 10.00 – 10.30 Hverdagslivet til kvinner som har vært utsatt for seksuelle overgrep av en tillitsperson i barndommen. Oversykepleier, cand. san. Trine Christensen
- 10.30 – 11.00 Pause
- 10.30 – 11.30 Basal kroppskjennskap i psykisk helsearbeid. Høgskolelektor Liv Helvik Skjærven
- 11.30 – 12.00 Kreative uttrykksformer i psykisk helsearbeid. Høgskolelektor Diana Munkner
- 12.00 – 12.30 Mestring av psykiske helseproblemer. En intervensjonstudie i grupper med fokus på salutogenese. Forskningsstipendiat Eva Langeland
- 12.30 – 13.00 Avslutning.

SOGN OG FJORDANE

Folkehelsekonferanse 12. mars 2003

Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid.

Arrangør: Helseavdelingen hos Fylkesmannen i Sogn og Fjordane i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet
Kontaktperson: Bjørg Eikum Tang, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Helseavd., 6863 Leikanger –

Tlf.: 57 65 55 17 E-post: bjorg.eikum-tang@fm-sf.stat.no

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket

«Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»

Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge

Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

Markeringer og utstillingen «Den medisinske kulturarven vår»

14. september – 1. oktober 2003

Bokutstilling, foredrag, musikkinnslag m.m. Alle. Fjalerhuset, Dale i Sunnfjord

Arrangør: Fjaler kommune, Helseopplysningsgruppa i Fjaler, i samarbeid med Dale bygdekvinnelag, Fjaler Helselag, Fjaler folkebibliotek, Fjaler Eldreråd m.fl. Kontaktperson:

Helsesøster Hilde Søggen, tlf 57 73 81 22, og Frivillegsentralen v/ dagl. leiar Margrete Reisæter, tlf 57 73 80 20, Adresse: Pb 54, 6961 Dale i Sunnfjord, Tlf.: 57 73 80 00
E-post: postmottak.fjaler@fjaler.kommune.no margrete.reiseter@fjaler.kommune.no

Markering 14. september 2003 kl. 16 – 19:

Kåseri v/ ass. Fylkeslege Arne Sunde: «Kort streiftog gjennom 400 års helsehistorie».

Musikkinnslag v/distriktsmusikere.

Matsalg, gratis frukt, programinnslag, boksalg- og utstilling. Åpning av utstillingen.

Markering 1. oktober 2003 (Eldredagen): Bokutstilling og kåseri om Jakta på det gode liv, matservering

Utstilling: 14. september til 1. oktober 2003 alle hverdager kl 09.00 – 15.30: « Den medisinske kulturarven vår» **med lokalt innsamlede gjenstander og tekst** Innhold: Fokus på viktige hendelser i 400 års helsehistorie, sjukekorg, apotekutstyr og urtemedisin, distriktslegen, og legeutstyr, sjukepleieuniformer, jordmorutstyr, historie knyttet til lepra og tuberkulose.

Forskningsdagene 2003: Jakten på et bedre liv

I uke 39 Bokutstilling. Alle. Førde bibliotek, Førdehuset

Arrangør: Høgskulen i Sogn og Fjordane, Biblioteket Vie, i samarbeid med Førde bibliotek Kontaktperson: Sigrid Gjelsvik, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Biblioteket Vie, Avd. for helsefag, 6800 Førde, Tlf.: 57 72 26 26 E-post: sigrid.gjelsvik@hisf.no

Utstilling av litteratur knyttet til temaet.

MØRE OG ROMSDAL

Helse i lokallitteraturen – Bibliografi fra Møre og Romsdal

Bokutgivelse. Målgruppe(r): Allmennheten.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Møre og Romsdal Kontaktperson: Anna V. Grendsen, Fylkesmannen i Møre & Romsdal, Fylkeshuset, 6404 Molde – Tlf.: 71 25 80 00
E-post: anna.grendsen@fm-mr.stat.no

Parelius seminar 5. april 2003

Høgskolen i Molde

Arrangør: Fylkeskomiteen i Møre og Romsdal Kontaktperson: Anna V. Grendsen, Fylkesmannen i Møre & Romsdal, Fylkeshuset, 6404 Molde – Tlf.: 71 25 80 00
E-post: anna.grendsen@fm-mr.stat.no

Folkehelsekonferanse 7.–8. april 2003:

Offentlig helsearbeid i et historisk perspektiv

Lukket/for inviterte gjester. Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid i Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag.

Radisson Royal Garden Hotel, Trondheim.

Arrangør: Helseavdelingene hos Fylkesmennene i Sør- og Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal Kontaktperson: Jorunn Lervik, Sosial- og Helseavd., Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Statens hus, 6478 Trondheim. Tlf.: 73 19 93 09
E-post: jorunn.lervik@fm-st.stat.no

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket «Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»
Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge
Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

Jubileumsaktiviteter i kommunene 5.–11. mai 2003

Utstillinger, stand, byvandring med mer. Åpent for publikum.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Møre og Romsdal Kontaktperson: Anna V. Grendsen, Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Fylkeshuset, 6404 Molde – Tlf.: 71 25 80 00
E-post: anna.grendsen@fm-mr.stat.no

Ålesund: byvandring med Harald Grytten, foredrag ved diakon Arne Winnes
Molde: åpent sykehusmuseum hele uken
Nesser: Jordmordagen 5. mai med stand i Eidsvåg sentrum: Fra Barselgraut til Body

«Spyt ikke i trappen»

Vandreutstilling 6.–30. november 2003 med undervisningsmaterieill

Åpent for publikum. Målgruppe(r): publikum generelt, ungdom spesielt. Romsdalsmuseet.

Arrangør: Sverresborg, Trøndelag folkemuseum i samarbeid med fylkeskomiteen i Møre og Romsdal Kontaktperson: Ann Siri Garberg, Riiser-Larsensv 16, 7020 Trondheim
Tlf.: 73 89 01 11 E-post: annsiri.garberg@sverresborg.no Internet: www.sverresborg.no

Utstillingen forteller om kampen mot de smittsomme sykdommer. Spesielt tuberkulosehistorien fra Midt-Norge tjener som eksempel for å vise ulike sider ved utviklingen av det forebyggende helsevesen i regionen. Denne historien er et godt eksempel på bredden i arbeidet for å bedre folkehelsen. Illustrasjoner fra andre verdensdeler viser dagens situasjon i fattigere land. Til utstillingen hører en ressursperm til bruk i undervisning fra 8. klassetrinn.

Møteplass mellom forskningsmiljøer og frivillige organisasjoner

Konferanse 6.–7. november 2003. Rica Seilet Molde

Arrangør: Fylkeskomiteen i Møre og Romsdal i samarbeid med NKS Møre og Romsdal og Høgskolen i Molde Kontaktperson: Anna V. Grendsen, Adresse: Fylkesmannen i Møre & Romsdal, Fylkeshuset, 6404 Molde, Tlf.: 71 25 80 00 E-post: anna.grendsen@fm-mr.stat.no

Programmet:

Torsdag 6. november 2003
11.00: Åpning

- 11.30: Det gamle og det nye organisasjonssamfunnet, v/Per Selle
 12.00: Lunsj
 13.00: Frivillige organisasjoners velferdsstatsprosjekt 1900-2000, v/Ove Bjarnar
 14.30: Frivillige organisasjoner som kilde til politisk makt? Eksempler fra 1900-1940
 v/Kari Melbye
 16.00: Svekket kvinnemakt i organisasjonssamfunnet og i velferdsstaten? v/Nina Berven
 17.15: Møteplasser
 a) Turid Dankertsen innleder til diskusjon om et tidsaktuelt tema som berører
 frivillige organisasjoners virksomhet i dag
 b) Jan Erik Grindheim innleder til diskusjon om framtidig forskning på frivillig
 organisering av velferdsstaten/velferdssamfunn
 c) Romsdalsmuseet hvor utstillingen «Spyt ikke i trappen» vises. Dette er en
 jubileumsutstilling laget av S Sverresborg Museum i Trondheim
- Fredag 7. november 2003
- 09.00: Fra politisk og kollektivt til et upolitisk og individrettet organisasjonssamfunn?
 Hvilke konsekvenser kan slike endringer få for frivillig-offentlig samspill? v/Per
 Selle
 10.30: Hvordan utfordres frivillige organisasjoner av nye trekk ved organisering innen
 norsk helsevesen? v/Jan Erik Grindheim
 12.00: Fra arbeid i det stille til kamp om kvinners tid v/Turid Dankertsen

SØR-TRØNDELAG

«Spyt ikke i trappen»

Utstilling. Åpent for publikum Målgruppe(r): publikum generelt, ungdom spesielt.
 Trøndelag folkemuseum Sverresborg, Trondheim.

Arrangør: Sverresborg, Trøndelag folkemuseum Kontaktperson: Ann Siri Garberg,
 Riiser-Larsensv 16, 7020 Trondheim – Tlf.: 73 89 01 11
 E-post: annsiri.garberg@sverresborg.no Internet: www.sverresborg.no

Utstillingen forteller om kampen mot de smittsomme sykdommer. Spesielt tuberkulose-
 historien fra Midt-Norge tjener som eksempel for å vise ulike sider ved utviklingen av det
 forebyggende helsevesen i regionen. Denne historien er et godt eksempel på bredden i
 arbeidet for å bedre folkehelsen. Illustrasjoner fra andre verdensdeler viser dagens situasjon
 i fattigere land. Til utstillingen hører en ressursperm til bruk i undervisning fra 8. klasse-
 trinn.

Kort og godt – Museumsmandager på Sverresborg

Foredrag/kåseri. Åpent for publikum. Trøndelag folkemuseum, Sverresborg,

Arrangør: Sverresborg, Trøndelag folkemuseum Kontaktperson: Ann Siri Garberg
 Adresse: Riiser-Larsensv 16, 7020 Trondheim, Tlf.: 73 89 01 11
 E-post: annsiri.garberg@sverresborg.no Internet: www.sverresborg.no

Programmet:

17 februar 2002: Å vokse opp som funksjonshemmet. Synet på utviklingshemmede barn i
 historien – Tora Korsvold

- 24 februar 2003: Om Døveskolen i Trondheim (med døvetolk) – Hanna Mellemsether
 3 mars 2003: Fra pleie til behandling – om Orkdal Sanitetsforenings sykehus – Elsa Reiersen
 10 mars 2003: Helsesak eller kvinnesak – Fredrikke Marie Quam – Hans Magnus Ystgård
 17 mars 2003: Arbeidsliv i institusjons-Norge. Eksempel fra Hallsetheimen i Klæbu – Berit Gullikstad
 24 mars 2003: Fra 1850-årenes sunnhetsvesen til dagens helsetjeneste – noen utviklingstrekk – Aina Schiøtz
 31 mars 2003: Badstubad og folkebad – Aud Mikkelsen Tretvik
 7 april 2003: Tuberkulosepasient i krigstid – Arthur Nordmark
 28 april 2003: Trondhjems Sykehus – sykehus i 100 år – Svein Carstens
 5 ma 2003: Bekjempelse av tuberkulosen – Erik Ingebrigtsen
 12 mai 2003: Privatisering av eldreomsorgen – tap av velferd? – Berit Gullikstad

Folkehelsekonferanse 7. og 8. april 2003: Offentlig helsearbeid i et historisk perspektiv

Lukket/før inviterte gjester. Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid i Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag. Radisson Royal Garden Hotel, Trondheim.

Arrangør: Helseavdelingene hos Fylkesmennene i Sør- og Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal Kontaktperson: Jorunn Lervik, Sosial- og helseavd., Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Statens hus, 6478 Trondheim Tlf.: 73 19 93 09 E-post: jorunn.lervik@fm-st.stat.no

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket «Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»
 Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge
 Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

Helsetur 27. april og 14. mai 2003

Vandring på Ladestien og besøk på psykiatrimuseet på Rotvoll, Trondheim

Arrangør: Trondheim turmarsjforening i samarbeid med Fylkesmannen i Sør-Trøndelag Kontaktperson: Jorunn Lervik, Sosial- og helseavd., Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Statens hus, 6478 Trondheim Tlf.: 73 19 93 09 E-post: jorunn.lervik@fm-st.stat.no

Sykdommens folkesti

Guidet vandring 7. mai 2003 i omsorgens historie i Trondheim

Arrangør: Trondheim kommune i samarbeid med Fylkesmannen i Sør-Trøndelag Kontaktperson: Jorunn Lervik, Sosial- og helseavd., Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Statens hus, 6478 Trondheim Tlf.: 73 19 93 09 E-post: jorunn.lervik@fm-st.stat.no

Miljø- og helsehensyn i samfunnsplanleggingen, Årskonferanse 19.–20. mai 2003 i Forum for miljø og helse Trondheim

Arrangør: Forum for miljø og helse Kontaktperson: Øystein Solevåg, Tlf.: 402 34 705
E-post: fmh@fmh.no Internet: informasjon kommer på
www.fmh.no/bulletin/Trondheim2003.htm

Verkslegen. Helse og ulykker i gruvesamfunnet.

Utstilling. Målgruppe(r): Publikum generelt og elever i videregående skole spesielt. Orkla Industrimuseum, Løkken verk

Arrangør: Orkla Industrimuseum, Meldal kommune og Meldal vgs skole
Kontaktperson: Ellen Sletvold, Orkla Industrimuseum, Pb 23, 7331 Løkken Verk
Tlf.: 72 49 90 96 E-post: ellens@oi.no Internet: www.oi.no

Bergverkene hadde tidlig en ordning for sine arbeidere i forhold til ulykker og helse ved verkene. I denne utstillingen vises frem denne litt spesielle ordningen fra tidlig tid ved Løkken Verk (omkring slutten av 1700 tallet, da man har det første kjente tilfelle av en feltskjærer knyttet til verket og frem til omkring 1950).

Orkla Industrimuseum har stått for planlegging og praktisk utforming av utstillingen. Meldal kommune har stått for finansiering av prosjektet, og elever ved den videregående skolen har vært med i en del av prosessen omkring utformingen av utstillingen.

Kulturminnedagen

Utstillinger 14. september 2003. Publikum generelt. Selbu og Tydal.

Arrangør: Selbu og Tydal Historielag i samarbeid med Tydal Museum, Tydal Sanitetsforening, Selbu Sanitetsforening og Selbu kommune Kontaktperson: Gjertrud Evjen, Selbu og Tydal Historielag, v/ Evjen, Haugarinden 12, 7580 Selbu – Tlf.: 73 81 78 18

Kulturminnedagen markeres med utstillinger som gir et historisk tilbakeblikk på lokalt helsevesen og supplert med lokale personers egne sykehistorier og opplevelser fra tid tilbake.

Arkivenes dag 8. november 2003

Utstilling om sykdom og helse. Åpent for publikum. Statsarkivet i Trondheim.

Arrangør: Statsarkivet i Trondheim, Høgskolevegen 12 Telefon: 73 88 45 00,
E-post: Statsarkivet.Trondheim@riksarkivaren.dep.no
Internet: www.riksarkivet.no/trondheim/om.html

Statsarkivet i Trondheim har også laget en netrutstilling.

NORD-TRØNDELAG

Folkehelsekonferanse 7. og 8. april 2003: Offentlig helsearbeid i et historisk perspektiv

Lukket/for inviterte gjester: Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid i Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag

Radisson Royal Garden Hotel, Trondheim

Arrangør: Helseavdelingene hos Fylkesmennene i Sør- og Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal Kontaktperson: Jorunn Lervik, Sosial- og helseavd., Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Statens hus, 6478 Trondheim – Tlf.: 73 19 93 09
E-post: jorunn.lervik@fm-st.stat.no

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket

«Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»

Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge

Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

«Spyt ikke i trappen»

Vandrestilling med undervisningsmateriell. Åpent for publikum generelt, ungdom spesielt. Sted: Stiklestad nasjonale kultursenter.

Arrangør: Sverresborg, Trøndelag folkemuseum i samarbeid med fylkeskomiteen i Nord-Trøndelag Kontaktperson: Ann Siri Garberg, Adresse: Riiser-Larsensv 16, 7020 Trondheim Tlf.: 73 89 01 11
E-post: annsiri.garberg@sverresborg.no Internet: www.sverresborg.no

Utstillingen forteller om kampen mot de smittsomme sykdommer. Spesielt tuberkulose-historien fra Midt-Norge tjener som eksempel for å vise ulike sider ved utviklingen av det forebyggende helsevesen i regionen. Denne historien er et godt eksempel på bredden i arbeidet for å bedre folkehelsen. Illustrasjoner fra andre verdensdeler viser dagens situasjon i fattigere land. Til utstillingen hører en ressursperm til bruk i undervisning fra 8. klasse-trinn.

Sett fingeren på helsa

Skolekonkurranse for 5-7 klasse.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Nord-Trøndelag Kontaktperson: Ingrid S. Haugdahl, Helseavd., Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Statens hus, 7734 Steinkjer Tlf.: 74 16 81 71
E-post: ingrid-selnes.haugdahl@fl-nt.stat.no

2.000 elever i grunnskolen er invitert til å peke på hva som må gjøres for at vi skal ha god helse i framtida. I tillegg til engasjement og kunnskap om helse, får vinnerne av skolekonkurransen med seg inntil kr. 10.000 til klassekassa. I tillegg får elevene framføre budskapet sitt for de som bestemmer i fylket under høstens helsekonferanse.

Polioepidemiens historie

Utstilling, Sykehuset Levanger.

Arrangør: Sykehuset Levanger i samarbeid med Fylkeskomiteen i Nord-Trøndelag
Kontaktperson: Ingrid S. Haugdahl, Helseavd., Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Statens hus, 7734 Steinkjer – Tlf.: 74 16 81 71 E-post: ingrid-selnes.haugdahl@fl-nt.stat.no

14 mai 2003 kl. 18.00 Utstillingsåpning:

Åpningen foretas av direktør Reidar Tessem, Helse Nord-Trøndelag HF

Disse bidrar også:

Forfatter Dag Skogheim: «Historisk tilbakeblikk vedrørende 400 års jubileet»

Lege Øivind Stenvik: «Poliosykdommen; årsak, utvikling og dagens situasjon»

Tullik Due: «Tilbakeblikk på fysikalsk behandling av poliopasienten»

Asgjerd Valstad: «Hvordan var pleiesituasjonen for poliopasienten?»

Annbjörg R. Skjørholm: «Hvordan være sin pappas høye fot?»

Gudlaug Langås: «Egne erfaringer med å leve med poliosykdommen»

Helsekonferanse

Målgruppe: Politikere og helsepersonell. Stiklestad.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Nord-Trøndelag Kontaktperson: Ingrid S. Haugdahl
Adresse: Helseavd., Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Statens hus, 7734 Steinkjer,
Tlf.: 74 16 81 71 E-post: ingrid-selnes.haugdahl@fl-nt.stat.no

Etter kommune og fylkestingsvalget inviterer fylkeskomiteen for 400-årsjubileet nyvalgte politikere og helsepersonell til helsekonferanse. I tillegg til å drøfte aktuelle faglige problemstillinger, blir vinnerne av skolekonkurransen «Sett fingeren på helse» invitert til å framføre sine helsebudskap. Et viktig mål ved konferansen er å skolere de nyvalgte politikerne i helsespørsmål.

Andre tiltak i fylket:

Markeringer i lokale historielag

En indeks over lokalhistorisk helselitteratur er utarbeidet og er tilgjengelig via bibliotek.

Er det forskjell på å bestille CT av hjernen og service på bilen?

Har overtro og kristendom bidratt til å forme hvordan vi tenker om helse?

Kronikkserie i Trønder-Avisa.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Nord-Trøndelag Kontaktperson: Ingrid S. Haugdahl,
Helseavd., Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Statens hus, 7734 Steinkjer,
Tlf.: 74 16 81 71 E-post: ingrid-selnes.haugdahl@fl-nt.stat.no

HUNT-forsker Jostein Holmen, tar for seg utviklingen av et offentlig helsevesen i Nord-Trøndelag i en kronikkserie i Trønder-Avisa. Med serien inviterer Holmen til en oppdagelsesreise i nordtrøndersk helsetradisjon fra Olav den hellige og fram moderne tid.

NORDLAND

Gammel tradisjon – ny medisin.

Naturgrunnlaget i Nord-Norge i medisin og helse

Vandreutstilling. Allmennheten i Nord-Norge (primært), skoler spesielt

Arrangør: Tromsø Museum – Universitetsmuseet Kontaktperson: Per Helge Nylund

Adresse: Lars Thøringsv. 10, 9037 Tromsø Tlf.: 77 64 50 00/77645102,

E-post: perhelge@tmu.uit.no Internet: Kommer informasjon på www.tmu.uit.no

To tilhørende temanumre av Tromsø Museums populærvitenskapelige tidsskrift «Ottar» utgis. Det første, Ottar nr. 2/ 2003, inneholder historiske artikler om det offentlige helsevesenet i Nord-Norge. Det andre heftet, nr. 3/2003 har tittelen «Gammel tradisjon – ny medisin» og vil inneholde artikler om de samme temaene som utstillingen.

Særnummer av bladet «Resæften»:

Fiskerihelsetjenesten i Nordland.

Målgruppe(r): Primært helsepersonell og offentlig forvaltning. Denne utgaven vil bli skrevet for og distribuert til en større gruppe. Blant annet vil den bli tilgjengelig fra nettsidene til Fylkesmannen i Nordland og ved bibliotek i Nordland.

Arrangør: Fylkeskomiteen i Nordland Kontaktperson: Bente Lunde, Fylkesmannen i Nordland, Helseavd, Statens hus, 8002 Bodø, Tlf.: 75 53 15 22

E-post: bente.lunde@fm-no.stat.no www.fylkesmannen.no/Nordland

Denne spesialutgaven av bladet vil vise ulike sider ved fiskerihelsetjenesten. Helsetjenester rettet mot fiskerne ble finansiert ved å legge avgift på fisk allerede fra 1790. I 1833 ble dette lovpålagt, og denne helsetjenesten har vart helt fram til våre dager.

Jubileumskonkurranse for grunnskolene i Nordland:

Forebyggende helsearbeid

Målgruppe(r): Grunnskolen 5-7 klasse og 8-10 klasse

Arrangør: Fylkeskomiteen i Nordland Kontaktperson: Karin Simonsen

Tlf.: 75 53 15 22 E-post: Internet: www.fylkesmannen.no/Nordland

Målsettingen for konkurransen er å øke elevenes kunnskaper om folkehelse spørsmål og medisinsk historie.

Her er prosjektideer som Fylkeslegen i Nordland gikk ut til skolene med i juni 2002:

- Personlig hygiene: Tidligere hadde de utedo og vann fra brønn og «serken ble snudd på julaften» – i dag har vi ubegrenset tilgang på varmt vann og toalettartikler – har dette betydning for helsa?
- Kosthold og helse: Før hadde mange for lite mat, i dag spiser mange for mye, andre for lite – kan dette føre til problemer? Kroppsidealet før og nå, er det stor forskjell?
- Psykisk helse: Hva og hvordan påvirkes barn og unges psykiske helse i dagens samfunn? Hvorfor er mange barn og unge deprimert?
- Rus, alkohol og narkotika: Mange barn og unge prøver alkohol og stoff – hvorfor? Hva gjør oss «motstandsdyktige» mot misbruk?
- Tannhelse: Før ønsket konfirmanten seg gebiss – har dagens bilde med en hvit perlerad kommet av seg selv?

- Smittsomme sykdommer: Vi er ikke lenger redd for pest og kolera, men hva med HIV og AIDS?
- Ulykker: Mange barn blir skadet og dør på grunn av ulykker – hvordan er forholdene der du/dere bor?
- Inneklima: Skolestua før og nå, er alt bare bra i dag? Mange er plaget med astma og allergi – hvorfor?
- Fysisk aktivitet: Betyr det noe for helsa å bruke kroppen? Sitter elevene for mye i ro både på skolen og foran TV og PC hjemme?
- Skolehelsetjenesten før og nå: Hva gjør skolehelsetjenesten? Betyr tjenesten noe for barn og unges helsetilstand? Har alle barn og unge muligheten til fast kontakt med helsesøster/skolelege?

Konkurransen ble avsluttet i slutten av mai 2003 og vinner av 1. premie ble klasse 7a ved Støver skole i Bodø. Det resulterte i en premie på hele 7000 kroner i klassekassen. Elevene hadde laget et prosjekt om røyking og sett på problemstillinger rundt «Hva er forskjellen på røyking før og nå?»

Helse og hygiene i Meløy 1850-1900

Utstilling. Målgruppe(r): Alle

Arrangør: Meløy bygdemuseum

Sted: Meløy kommune, Nordland, Kontaktperson: Trine Grønn Iversen, Tlf.: 75 75 59 40/75 72 16 93 E-post: trine.iversen@meloy.kommune.no

Internet: Meløy bygdemuseum

«Helse og hygiene i Meløy 1850-1900» er i stor grad basert på medisinalrapporter fra distriktslegen for dette distriktet, samt mer generell sykdoms-, helse-, klesvask- og hygienehistorie. Meløy bygdemuseum holder til i bygningene etter den gamle Øde skole på Reipå, litt nord for Ørnes i Meløy kommune.

Åpningstider:

15. juni til 17. august 2003:

tirsdag til søndag kl. 12-16, mandag stengt. Ellers åpent etter avtale.

Offentlig helsetjeneste 400 år – markering i Vågan

Utstilling, foredrag og bilag i Lofotposten

Målgruppe(r): Alle, skoler spesielt

Arrangør: Svolvær Sanitetsforening, Vågan historielag og Lofotmuseet, Kontaktperson:

Siri Bjercke, Svolvær Sanitetsforening, Sjøgata 6, 8300 Svolvær. E-post: sibjerc@frisurf.no

Programmet:

Fredag 30. oktober 2003:

Ekstrabilag i Lofotposten: Helse-Vågan 1800 til 2003. Offentlig helsetjeneste i Norge 400 år

Mandag 3. november 2003, kl. 17.30:

Utstillingsåpning i Kløverhagen helse- og rehabiliteringssenter: Helse-Vågan 1800 til 2003. Offentlig helsetjeneste i Norge 400 år

Mandag 3. november 2003, kl. 19.00:

Åpent møte på Vestfjord Hotel: Historiker Aina Schiøtz holder foredraget «Legens

møte med den gjenstridige allmue». Dramainnslag om lokal helsehistorie ved ungdomsgruppe.

Onsdag 5. november 2003, kl.19.00:

Åpent møte på Vestfjord Hotel: Svein Bjørnvik forteller «Fiskerisyrkehusenes historie» og Mauritz Sundt-Mortensen beretter om to tidligere leger i Vågan, Eilert Sundt og Ole Eger.

Arkivenes dag: Tuberkuloseomsorg i isolasjon

Utstilling og foredrag. Målgruppe(r): Alle. Nordland Kultursenter.

Arrangør: Arkiv i Nordland, Kontaktpersoner: Tone Lise Fische, Kari Aspeland Kleveog Hege Sofie Bull Adresse: Nordland Kultursenter, Gamle Riksveg 53, 8013 BODØ
Telefon: 75 53 12 00

«Tuberkulose- omsorg i isolasjon» fokuserer på tuberkulose og behandlingstilstanden i Vensmoen Sanatorium. Utstillingen består av gamle bilder fra tiden da Vensmoen Sanatorium var et lite samfunn med tuberkulose rammede og ansatte. Også tekst vedrørende sykdommen og behandlingstilstanden blir brukt i utstillingen. På åpningen bidrar desuten Aksel Bikset, tidligere ansatt sosial sekretær på Vensmoen Sanatorium, til et nærmere innblikk i hvordan et isolert behandlingssted kunne fungere og leve sitt eget liv.

Utstillingen kan også sees på biblioteket på Høgskolen i Bodø, og på Nordland Kultursenters julemarked 28. november til 1. desember. I tillegg jobbes det med en nettutstilling basert på utstillingen «Tuberkulose- omsorg i isolasjon».

TROMS

Lørdagsuniversitet med populærvitenskapelig tilbud til byens befolkning. Våren 2003 med tema helse

Foredrag. Åpent for publikum. Universitetet i Tromsø, Studenthuset *driv*, 4 etg.

Arrangør: Universitet i Tromsø Kontaktperson: informasjonsavd.
-post: info.forkontor@adm.uit.no Internet: www.uit.no/uit/lordag

Programmet:

- 04.01. 2003: Rune Hagen, Universitetsbiblioteket. Helbredelse og lykkebringende magi i nordnorske hekseprosesser
- 11.01. 2003: Rolf Wynn, UNN, Åsgård sykehus. Hvordan få legen din til å forstå deg bedre?
- 18.01. 2003: Rossella Ragazzi, Institutt for sosialantropologi. Filmen «Else hjemme i verden»
- 25.01. 2003: Michael Strobelt, Nordnorsk musikkonservatorium. Musikk og psyke. Forklaringer av musikkens psykologiske virkning fra antikken til i dag
- 01.02. 2003: Sameline Grimsgård, Institutt for samfunnsmedisin. Alternativ medisin – et aktuelt alternativ?
- 08.02.2003: Eli Berg, Institutt for samfunnsmedisin. Ser du meg, doktor?
- 15.02. 2003: Ingunn Elstad og Torunn Hamran, Avd. for sykepleie og helsefag. Importvare eller lokal produksjon? Perspektiver på det frivillige helsearbeidet i Nord-Norge, 1900 – 1940.

- 22.02. 2003: Jan von Bonsdorff, Institutt for kunsthistorie. Tankens bilder. Läkarnas tidiga visualisering av människan
- 01.03.2003: Åge Wifstad, Institutt for samfunnsmedisin. Den sunne sjel
- 08.03.2003: Edmund Edvardsen, Institutt for pedagogikk. Værskuje
- 15.03.2003: Eivind Merok, Institutt for samfunnsmedisin. Å se etter sunnhet. Et blikk på filosofen Hans-Georg Gadamer syn på helse. Visning av filmen Helsens skjulte natur basert på samtaler med Gadamer like før han fylte 100 år.
- 22.03.2003: Olav Helge Førde, Institutt for samfunnsmedisin. Er sykkeligheten uendelig?
- 29.03.2003: Brita Strand Rangnes, Engelsk institutt. Litteratur, pest og død
- 05.04.2003: Siv Ellen Kraft, Institutt for religionsvitenskap. Den syke kroppen. Helse, frelse og sykdomsforståelse i vår tids nyreligiositet

Folkehelsekonferanse 21. mars 2003

Målgruppe(r): Ledende helsepersonell og rådmenn/ordførere i kommunene, personell i helseforetak, i fylkeskommunen, hos fylkesmann og andre som er sentral i folkehelsearbeid

Arrangør: Helseavdelingen hos Fylkesmannen i Troms i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet
Kontaktperson: Anders Aasheim, Fylkesmannen i Troms, Helseavd., 9291 Tromsø Tlf.: 77 64 24 60 E-post: aaa@fm-tr.stat.no
Sted: Polarmiljøseneteret, Tromsø

Program:

Historisk tilbakeblikk på 400 år med offentlig helsetjeneste, presentasjon av bokverket

«Det offentlige helsevesen i Norge 1603-2003»

Folkehelsemeldingen: Resept for et sunnere Norge

Satsinger innen folkehelsearbeid i fylkene

Regionale og lokale markeringer av 400-årsjubileet

Landsforbund for hjerte- og lungesyke (LHL) markerer helsejubileet.

Forelesninger, utstilling om tuberkulosens historie (se nedenfor).

Arrangør: LHL region Nord Adresse: Skippergt 16, 9008 TROMSØ Tlf.: 77 68 17 15
Sted: LHLs hjerte- og lungesenter i Tromsø

LHL har selv 60-årsjubileum i 2003. Les mer om LHL's historie. Internet: www.lhl.no.

Hele uken: Utstilling om LHLs tuberkulosearbeid fra 1943 frem til i dag.

Tirsdag 10. juni 2003:

kl. 10.30: Lungetrim

kl. 10.30: Lungetrim

kl. 14.00: Trimdans

kl. 18.00: Gangtest og måling av fysisk form (på Valhalla)

Onsdag 11. juni 2003:

kl. 10.30: Stavgang

kl. 12.30: Ragnar Wiesener forteller sin rystende historie om sitt og andre tuberkulose-mittede barns opphold på Kysthospitalet på 1940-50 tallet.

kl. 18.00: Foredrag m. utgangspunkt i jubileumsutstillingen på Tromsø museum
kl. 19.00: Stavgang (på Kvaløysletta)
kl. 19.30: Vannttrim (på lærerhøgskolen)

Torsdag 12. juni 2003:

kl. 11.00: Trim til musikk
kl. 11.00 -14.00: Veiledning for nysyke
kl. 18.00: Gangtest og måling av fysisk form (på Valhalla)
kl. 19.00: Stavgang (i Tromsdalen)
kl. 20.00: Stressmestring med Qi gong

Fredag 13. juni 2003:

kl. 10.30: Stavgang

Alt foregår på Elisabethsenteret i Mellomvn. 50, Tromsø hvis ikke annet er nevnt.

Jubileumsmarkeringer ved Høgskolen i Tromsø, Avdeling for helsefag

Foredrag og utstillinger (se nedenfor)

Arrangør: Helseavdelingen hos Fylkesmannen i Troms i samarbeid med Høgskolen i Tromsø
Kontaktperson: Anders Aasheim, Fylkesmannen i Troms, Helseavd.,
9291 Tromsø Tlf.: 77 64 24 60 E-post: aaa@fm-tr.stat.no

Sted: MH-bygget

Tirsdag 10. juni 2003. Auditorium 1 MH – Bygget

kl. 12.00–13.00: *Ergoterapifaget – historisk utvikling, v/ høgskolelektor Anne Karin Skotnes*
kl. 13.30–14.30: Wilhelm Conrad Røntgens liv og virke, Mdm. Curies liv og virke,
v/ høgskolelærer Viggo Kristensen

Onsdag 11. juni 2003. Auditorium 1 MH-bygget

kl. 13.00–14.00: *Også vi når det blir krevet – søstrenes innsats under krigen,*
v/stipendiat/høgskolelektor Åshild Fause

Torsdag 12. juni 2003. Universitetsbiblioteket RMH, MH-Bygget

Kl. 11.00–12.00: Åpning av utstillingene

Helfrida Nordvåg – distriktsjordmor fra 1917-1965 i Grøtsund jordmordistrikt.

Bøker og tidskrift i jordmorkunstens tjeneste

Torsdag 12. juni 2003 Auditorium 1 MH-bygget

Kl. 12.00–13.00: *Helsesøstertjenesten vokser frem – i kamp mot smittsomme sykdommer,*
v/ helsesøstre og høgskolelektorer Ellinor Beddari og Åshild Glad,
helsesøsterutdanningen

kl. 13.00–14.00: *Dagens helsesøstertjeneste ved Helsestasjon for ungdom i en by, v/ helsesøster*
Greta Jentoft, Tromsø kommune

kl. 14.15–14.45: *Jordmor i Nord – distriktsjordmortjenesten etter 1945, v/ jordmor og*
høgskolelektor Kari Bjeck, jordmorutdanningen

kl. 15.00–15.40: *Å føde i Nordlig Landskap (36 min) – en film av Toril Hanson, jordmor*
og studieleder ved jordmorutdanningen

kl. 16.00–16.45: *Kommunejordmortjenesten, – en tradisjonsrik tjeneste for fremtiden,*
v/ kommunejordmor Nina Schmidt, Alta kommune

Fredag 13.juni 2003. Auditorium 1 MH- bygget

Kl 13.00–14.00 *Fra sykehusloftet til MH-bygget*. Presentasjon av arbeidet med sykepleier-
utdanningens historie. v/ undervisningsleder Birgit Evensen.

Det blir bokutgivelse om sykepleierutdanningens historie i Tromsø. Forfatter er Birgit
Evensen.

Jordmor Helfrida Nordvåg – jordmor i Grøtsund jordmordistrikt 1917–1965

Bøker og tidsskrift i jordmorkunstens tjeneste

To utstillinger. Målgruppe(r): Alle. Sted: MH-Bygget, Universitetet, Tromsø

Arrangør: Universitetsbiblioteket RMH og Høgskolen i Tromsø AFH

Kontaktperson: Anders Aasheim, Fylkesmannen i Troms, Helseavd., 9291 Tromsø

Tlf.: 77 64 24 60 E-post: aaa@fm-tr.stat.no

Tekstene i utstillingen om Helfrida Nordvåg er hennes egne ord, skrevet ned i 1981/87 til
et bokinnlegg. Helfridas saker er utlånt fra hennes sønn. Video som presenteres i utstil-
lingen viser et opptak gjort i forbindelse med Troms Jordmorforening sitt 75-årsjubileum
i 1993. Kort tid senere døde Helfrida Nordvåg 97 år gammel. Hun hadde vært jordmor i
nesten 49 år og tatt i mot ca 1300 barn. Bøkene i den andre utstillingen er i hovedsak
jordmor Nina Gjæver sin private boksamling.

Midnight Sun Marathon 14. juni 2003

Arrangør: Helseavdelingen hos Fylkesmannen i Troms Kontaktperson: Anders Aasheim,

Fylkesmannen i Troms, Helseavd., 9291 Tromsø – Tlf.: 77 64 24 60

E-post: aaa@fm-tr.stat.no

Sted: Tromsø

Fylkeskomiteen samarbeider med arrangør av MSM om blant annet adgang til jubileums-
utstillingen i Tromsø Museum for deltakerne

Jubileumsturmarsj 15. juni 2003

Målgruppe(r): Alle. Tromsø.

Arrangør: Helseavdelingen hos Fylkesmannen i Troms i samarbeid med Tromsø Tur-

marsjhelselag Kontaktperson: Anders Aasheim, Fylkesmannen i Troms, Helseavd., 9291

Tromsø Tlf.: 77 64 24 60 E-post: aaa@fm-tr.stat.no

Turmarsjen arrangeres i forbindelse med åpning av jubileumsutstillingen i Tromsø
Museum

«Kvaster på såret».

Naturgrunnlaget i Nord-Norge i medisin og helse

Utstilling

Målgruppe(r): Allmennheten i Nord-Norge (primært), skoler spesielt

Sted: Tromsø Museum Gateadresse: Lars Thøringsv. 10, 9037 Tromsø

Arrangør: Tromsø Museum – Universitetsmuseet. Kontaktperson: Per Helge Nylund
Lars Thøringsv. 10, 9037 Tromsø Tlf.: 77 64 50 00/77645102
E-post: perhelge@tmu.uit.no Internet: Kommer informasjon på www.tmu.uit.no

Det de «kloke koner» visste om urtenes kraft kommer i dag til nytte i den farmasøytiske industrien. Samtidig tyr mange pasienter også til alternativ behandling basert på tradisjonell folkemedisin. – Finner vi nøkkelen til det gode liv i naturen omkring oss? spør Tromsø Museum.

Åpning av utstillingen søndag 15. juni 2003 kl. 1300 v/ rektor Jarle Aarbakke, Universitetet i Tromsø.

Etter perioden på Tromsø Museum går utstillingen som vandreutstilling i Nord-Norge. I oktober skal den imidlertid gjeste Arkeologisk Museum i Stavanger og på nyåret blir det trolig visning i Oslo. To tilhørende temanumre av Tromsø Museums populærvitenskapelige tidsskrift «Ottar» utgis. Det første, Ottar nr. 2/ 2003, inneholder historiske artikler om det offentlige helsevesenet i Nord-Norge. Det andre heftet, nr. 3/2003 har tittelen «Gammel tradisjon – ny medisin» og vil inneholde artikler om de samme temaene som utstillingen.

Arkivenes dag 8. november 2003: Bevar meg vel!

Åpent hus, utstilling, omvisninger og foredrag. Åpent for publikum. Statsarkivet i Tromsø.

Arrangør: Statsarkivet i Tromsø, Huginbakken 18, Breivika Telefon: 77 64 72 00
E-post: Statsarkivet.Tromso@riksarkivaren.dep.no
Internet: <http://www.riksarkivet.no/tromso/om.html>

Program for Arkivenes dag lørdag 8. november 2003:

Ved Statsarkivet i Tromsø fokuseres på helsehistorien i Troms, Finnmark og Svalbard.

Fra klokka 10.00 til 16.00:

Åpent hus

Utstilling

Utstillingen er bygget rundt arkivmateriale som belyser helsehistorien i Nord-Norge, som helsevesenet i distriktene, epidemier og skjørbruk på Svalbard.

Omvisning

Statsarkivet i Tromsø har fått flere magasiner som er med og sikrer at kilder til helsehistorien i Nord-Norge blir vel bevart for fremtiden. Publikum er hjertelig velkommen til å bli med på en guidet underjordisk tur.

Foredrag

Som vanlig vil det også være foredrag i løpet av arkivenes dag. Alle tre foredragsholderne har brukt våre arkiver i sitt forskningsarbeid.

Birgit Evensen er forfatter av boka «Fra sykehusloftet til MH-bygget – sykepleierutdanningens historie i Tromsø» som ble lansert 28. august i år. Birgit Evensen har arbeidet ved Høgskolen i Tromsø og var i en årrekke rektor for Sykepleierhøgskolen i Tromsø.

Åshild Fause skriver doktorgradsavhandling om framveksten av en offentlig sinnssykeomsorg i Nord-Norge fra 1900. Hun er stipendiat ved avdeling for helsefag på Høgskolen i Tromsø.

Rune Blix Hagen, er historiker og ansatt ved Universitetsbiblioteket, og kanskje mest kjent som hekseforskeren fremfor noen. I sommer kom han med boka «Hekser – fra forfølgelse til fortryllelse». På arkivenes dag vil fokuset være på forholdet mellom kloke koner og det offentlige helsevesenet.

Informasjon om Statsarkivet i Tromsø og Arkivverket

Hjelp til digitale søk i kataloger og Digitalarkivet

Servering av kaffe med noe attåt

Boksalg

Velkommen til en hyggelig dag i arkivet!

FINNMARK

Gammel tradisjon – ny medisin.

Naturgrunnlaget i Nord-Norge i medisin og helse

Vandreutstilling. Målgruppe(r): Allmennheten i Nord-Norge (primært), skoler spesielt

Arrangør: Tromsø Museum – Universitetsmuseet Kontaktperson: Per Helge Nylund, Lars Thøningsv. 10,9037 Tromsø Tlf.: 77 64 50 00/77645102

E-post: perhelge@tmu.uit.no -Internet: Kommer informasjon på www.tmu.uit.no

To tilhørende temanummer av Tromsø Museums populærvitenskapelige tidsskrift «Ottar» utgis. Det første, Ottar nr. 2/ 2003, inneholder historiske artikler om det offentlige helsevesenet i Nord-Norge. Det andre heftet, nr. 3/2003 har tittelen «Gammel tradisjon – ny medisin» og vil inneholde artikler om de samme temaene som utstillingen.

(Rapporten er lett redigert.)